

Erdélyi Tudósítások

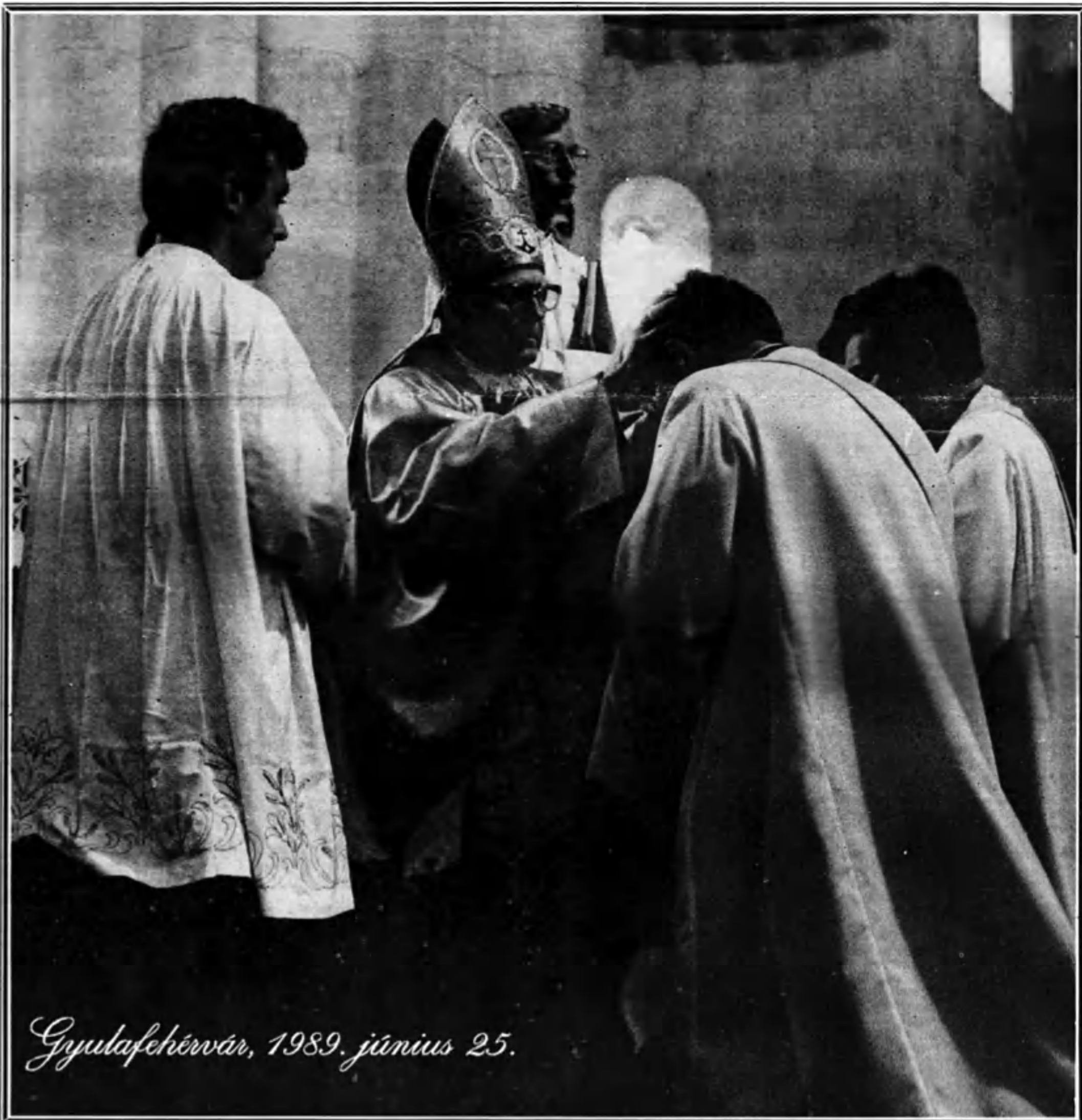
1989. július

Elővfolyam 3. szám

Ára: 18 forint

contenu • contents • inhalt • continut • содержание ➔ 15

Gyulafehérvár, 1989. június 25.

GYÁVÁK-E AZ ELMENŐ ÉRTELMISÉGIK?

(Válaszlevél egy névtelen erdélyi értelmiséginek)

Kedves Barátom! Pár héttel ezelőtt a Vasárnapi Újságban elhangzott névtelen levelemben gyávának nevezted azokat az írókat, művészeket, értelmiségieket, akik a jelen körülmények közepette elmennek – a te sugalmazásodban: megfutamodnak – Erdélyből.

Morfondírozásodat nem hagyhatom szó nélkül. Nyolc hónap óta magam is az áttelepődők sorában várok. Közlési jogomtól megfosztva, állás nélkül immár több mint hat hónapja, azaz valóban névtelen értelmiségivé válva, muszáj volt elgondolkoznom szavaidon. Soraid a nyilvánosság előtt hangzottak el, így arra válaszolni is a nyilvánosság bevonásával illik. S mint ahogy te is csak anyaországi fórumon tehetted szóvá a kisebbségi létünket, annak jövőjét s az egész magyarságot érintő morfondírozásodat – erdélyi honfitársaidat felező – úgy, sajnos, nekem sem áll más lehetőség rendelkezésemre, mint hogy a budapesti rádió keresztlátást juttassam el hozzád szavaimat; noha könnyen meg lehet, egy városban élünk, netán egy utcában lakunk, sőt, ki tudja, talán a szomszédom vagy.

Lám csak: bármennyire is szeretted volna valamiféle itthoni bátorságra apellálva beszélni az erdélyi helyzetről, csak a pesti rádióban mondhattad el – névtelen levélben –, hogy gyávák az erdélyi értelmiségiek. Nem azok, akik itt vannak, hanem azok, akik elmennek.

Megszoktuk mostanság, hogy maradás és elmenés kapcsán kétféle állásfoglalással találkozunk az újságok hasábjain, a rádió hullámhosszán és egyéb fórumokon: azzal a kinti magyar állásponttal, mely jogokat követel az itt levőknek – s azzal a kinti magyar állásponttal, mely kimondja, hogy ha ezek a jogok nem biztosítottak, Magyarország kötelessége az ebbéli sérelmeik miatt hozzá fordulón segíteni. Ezeket a fórumokon azoknak a véleménye hangzott és hangzik el újra és újra, akik a jelenlegi állapotot elfogadhatatlannak tartják, éppen ezért az elmenés egyedi eseteit – elfogadhatónak. Vagyis eddig, szerencsére, nem akörül alakult ki polémia ott, hogy szabad-e elmenni innen, hogy erkölcsös dolog-e elmenni innen; nem azt próbálták előírni, hogy mi a teendő itt, ha ilyen a helyzet, hanem, hogy mi a teendő ott, ha itt ilyen a helyzet. Ezekben a vitákban, természetesen, azok mondták el észrevételeiket, meggyőződésüket, akik elmondhatták.

Te most új szempontot ütköztetsz a már kialakultakkal: az erkölcsiséget kéred számon nyilvánosan azokról, akik még csak nem is válaszolhatnak neked. Mert fórum nélküliek, képviselő nélküliek, névtelenek. Várakozók az áttelepődők sorában. Ezért gondoltam úgy, hogy e kérdés kapcsán én kilépek a névtelenségből. Hogy nevet kapjanak a névtelenek.

Nem tartom szerencsés dolognak, hogy az elmenést, a „forró talajról való menekülést”, a gyáváság kérdéseként vetted fel – most, amikor a mai magyar politikai közgondolkodás és közélet túltette magát a „Ti csak tartsatok ki!” stratégiáján. Erdélyben élő ember számára nem volt ez túlságosan rokonszenves álláspont sohasem. Egyrészt mert ezzel minden gondot a történetesen itt élő ember vállára rakott, másrészt pedig, mivel valami olyan rejtett finalitást, célzatosságot sejtetett ez az álláspont, amit könnyen félre lehetett érteni. Mert hát jól van, „tartsunk ki” – de meddig? És milyen értelemben? Nem lehet nem észrevenni, hogy ez az álláspont, akaratlanul is, valamiféle „hadviselési állapotot” teremtetett és konzervált – miközben negyven éve béke van. Márpedig „kitartani” nem lehet negyven esztendeig. Egy életen át. Lehet valamiddig. Addig a pontig, amit a „kitartani” szó sejt és befér, ami után már nem kell kitartani, ami után már lehet normálisan élni, ami után már következik a biztonság, a perspektíva. A kisebbség békéje. Márpedig ez az, ami nem következett be. És emiatt növekszik azoknak a száma, akik ma már nem ragaszkodnak feltétlenül „hadviselési magyarságukhoz” – ha békében is élhetnek magyarként, mint a többi tízmillió.

Hogy hol a helyem ebben a megváltozott világban, azt nem mondhatja ki helyettem senki más – se itt, se ott. Olyan fordulóponthoz értünk, amikor ezt a kérdést mindenkinek magamagának kell eldöntenie. Hiszen milyen alapon, milyen joggal lehet azt előírni valakinek, hogy ha már ő kisebbségi volt vagy negyven-ötven esztendeig, hát akkor bizony az ő gyereke is az kell legyen vagy negyven-ötven esztendeig, s akkor meg már miért ne lehetne majd az unokája is az, mondjuk ugyanannyit? Milyen alapon lehet azt előírni egy embernek, hogy most már ezután minden utódja, hetedfziglen kisebbségi legyen – ha apja, nagyapja, dédapja, ükapja visszamenőleg mind-mind többséginek született?

ELBUJDOSOM, MEGPRÓBÁLOM

Elbujdosom, megpróbálok
Ha elveszek sem lesz károm,
Ingem úgy sincs ki sajnáljon,
Ki értem könnyet hullajtson

Elbujdosnám, de nincs kivel,
Kenyerelem sincsen amivel,
Kérnék kölcsön, de nem kapok,
Mert tudják, hogy szegény vagyok.

Én elmegek közületek,
Mert köztetek nem élhetek.
Valahára visszatérek,
Még kapjak meg belőletek.

Édes rózsám: vigy el veled,
Ne hadd elmaradjak tőled,
Mert ha elmaradok tőled,
Megszakad a szívem érted.

Elvinnélek de nem lehet
Mert idegen földre megyek
Mert az utak nagyon hosszúak,
S a vizek es megáradtak

Mennyi hosszú útnak pora
Én szívemnek annyi bűja;
Mennyi nagy árvíznek köve,
Két szememnek annyi könnye.

Hasadj meg, szívem, kettőbe,
Hogy vigyenek temetőbe,
Hasadj meg, szívem, haljak meg,
Az egész világ tudja meg.

(Háromkút – Gyimesbülgye)

Én úgy gondolom: aki manapság illetékesnek tartja magát arra, hogy megszabja az erdélyi magyar értelmiség illendő vagy kötelező tartózkodási helyét, annak elsősorban nem szava kell legyen a maradáshoz, hanem feltételei. Rábészélsre szülhet az anya gyereket, de nem szülhet iskolát. Ha nem csupán kötelességként vagy kötelezettségként fogjuk fel az ittmaradást, amelyet teljesen ártatlan nyakunkba kanyarított a történelem, ha a maradás valami tudatosabb formája a megmaradásnak, akkor a „hol akarok élni” igenis tudati kérdés kell legyen mindenki számára. És nem tabu. Hallottam én már arra buzdítani leendő magyar tanárokat, hogy „Nekték itt a helyetek!” – miközben nyilvánvaló volt, hogy szülőhelyüktől távol, idegen nyelven fognak eldugott falvakban tanítani.

Nemcsak a maradás – az elmenés is áldozathozatallal jár. Gondolja végig, döntse el ki-ki maga – melyik áldozathozatalra képesebb inkább! Hisz ne feledjük: nem a magyar néptől fut meg – hanem a magyar nemzethez fut oda minden áttelepülő. A kisebbségi lét csak akkor adhat erőt, ha választom azt. Nem mindegy, mennyien maradnak meg magyarnak. Márpedig a legbiztosabban csak Magyarországon lehet magyarnak megmaradni. Persze, minden elmenővel veszítünk egy talpalatnyi múltat – de talán kapunk cserébe egy gondolatnyi jövőt.

Így hát én nem tartom főbenjáró bűnnek, ha egy magyar ember Magyarországon akar élni. Nem tartom a magyarság ellen elkövetett bűnnek. És nem írom alá, hogy ez azért van, mivel a magyar kormány „édesgetési akciókkal” próbálja az embe-

reket innen átcsalogatni – ahogy azt eme névtelen levél fölpanaszolja. Hangzott már el egy ilyen megjegyzés, egészen más szájából, egészen más helyen: hogy ugyanis vannak köztünk olyanok, akik „egy tál gulyásért” képesek lennének elhagyni szülőföldjüket. Noha mindenki tudja, hogy sokkal mélyebb összefüggésekről van itt szó. Hiszen máskor is, amikor számot lehetett vagy számot kellett vetni a leválasztottság és elszigeteltség tényével, és amikor politikai vagy adminisztratív értelemben volt lehetőség választani, hogy kisebbségi létben vagy inkább nemzethez tartozóan akarom megélni magyarságomat – olyankor mindig kellett számolni az áttelepődési, repatriálási igényekkel. Munkás, értelmiségi, fró részéről egyaránt.

Nem lehet az fró történelmi folyamatok letéteményese. Az frót nem választják meg, mint a népvészert. Legfennebb úgy követik. Az elmenésben vagy a maradásban. Abban, ami érvényesebb. Ha az fró szava ellensúlyozni tudna történelmi folyamatokat, nem kellene nyugtalankodnia senkinek. Am ha az fró szava nem tud megakadályozni történelmi folyamatokat, úgy biztosak lehetünk benne: a jelenléte még kevésbé. Ha a legnagyobb maradása nem állítja meg a kitelepedések pillanatnyi folyamatát, az azt is mutatja: jelenleg a nép nem onnan várja sorsa jobbra fordulását, ahonnan az fró szava szól. Ne áltassuk hát magunkat azzal, hogy ha nem mennének el frók, művészek, értelmiségiek, akkor más-ként alakulna a történelem! (Magyar vállalatigazgatók nemigen mentek el innen, s lassacskán még sincs belőlük már egy sem.) Csak attól, hogy nem mennének el, nem alakulna másként. Csak attól, hogy úgymond, „többben szenvedünk”.

Hiszen, tegyem azt is hozzá: nem szenvedésről van itt szó tulajdonképpen. Csupán lelki-érzelmi bizonytalanságról. Csupán távlatlanságról. Csupán arról, hogy bizonyos értelemben kollektíven nem érezzük jól magunkat. S csupán arról, hogy ezt kollektíven nem fejezhetjük ki. Egyénként igen. Beállva szépen a névtelen elmenők sorába. Nem a barikád mellől. Hála istennek, nincs itt tűzharc. Nem onnan, ahol „forró a talaj”. Ellenkezőleg: onnan, ahol úgy érzem – kihűlt.

Makkai írta le jó ötven esztendővel ezelőtt: „a kisebbségi lét emberhez méltatlan állapot”.

Nem érzem gyávának magam azért, mert el akarok menni. Mint ahogy bátor-nak sem azokat tartom, akik csak itt maradnak.

Jó, ha valakik az ittmaradáshoz székért-tábor tudnak kanyarítani. Esély a túlélésre. De aki úgy dönt, hogy szál szabályjával átvágja magát a túlnan levő övéhez, annak a tette is demonstrál valamit: hogy nem mindig és nem mindenkinek elegendő a túlélés esélye.

Van, aki a túlélés jogát akarja a magáénak tudni.

Mindannyiunkért szorongó szívvel, egy névtelen erdélyi magyar értelmiségi az áttelepődők sorából

Kolozsvár

A levél 1988. június közepén hangzott el a Magyar Rádió Vasárnapi Újság című műsorában. Kenéz Ferenc még Romániában, Kolozsváron élt, mint ahogy levelében is írja: akkor már állás nélkül több mint hat hónapja, közlési jogától megfosztva, azaz „valóban névtelen értelmiségivé válva”. Levelét, miként azt a Vasárnapi Újság szerkesztője megjegyezte, nevének vállalásával juttatta el a szerkesztőségbe, ám a szerkesztőség úgy döntött: legyen ez is, mint az előzőek, egy névtelen levél. Most, a levél újbóli közzétételét nem a szerző nevének „felfedése” indokolja (megtette ezt a Magyar Ifjúság idei januári száma), hanem az azóta egyre tömegesebbé váló áttelepődési, menekülési hullám – melynek szellemi kiértékelése az áttelepődés eseteinek kiértékelése nélkül nem válik lehetővé. A levél elhangzása óta eltelt idő még akutabbá tette a levél kérdésfelvetését. Kenéz Ferenc négy hónapja Magyarországon él.

Kivándorolni vagy kitartani?

...Nehéz, csaknem lehetetlen erdélyi szokással beszélgetni. Román állampolgároknak tilos a külföldiekkel való kapcsolattartás. Bizalmatlanság és félelem uralja az életüket, mert a párt és a „Securitate” fűlesei mindenütt jelen vannak. Leginkább azok félnak, akik kivándorlásukat kérelmezték. Ők teljesen visszavonultan élnek, mert félnak, hogy valami bakit követnek el, s akkor lőttek az annyira áhított kiutazásnak. Kihallgatják őket, lelki nyomást gyakorolnak rájuk, egyeseknek rosszul fizetett állást ajánlanak fel. A helyi milicistáknak nagy jutalom úti a markát, ha sikerül valamelyik elvtársat „lebeszélniük” kivándorlási szándékáról.

Világvége-hangulat uralkodik. Akik már évekket ezelőtt elmentek, azokhoz kegyes volt a sors, az ittmaradtak pedig átkozzák balszerencsájukat. Évtizedek óta cipelnek egy láthatatlan, szörnyűsége terhet: túl gyakran gondolnak a letűnt idők tündöklésére, mikor még nagy gazdaságok tulajdonosai, az ország urai voltak, amikor még hatalmas vártemplomaikban dicsérték az Urat. Isten elhagyta volna őket?

Egyik nyugat-európai ország diplomataja remény nélkül nyilatkozik a kivándorlásról: „A vonat elment. Túl sok német hagyta már el Romániát. A maradéknak szintén mennie kell vagy beolvasnia. Nyomasztó a Magyarországra menekülő nagy száma is. Az utóbbi években 30 000 ember menekült Magyarországra: 80%-uk magyar, 5%-uk német.”

A román bűnlajstrom hosszú. A kitelepülés vagy szökés okait újra és újra a német népcsoport gyökérvészését, a gyermekek német szeltemben való nevelésének kilátástalanságát, a szabadság és az önmegvalósítás lehetőségének a hiányát, végül pedig a munkavállalásnál és az egyetemi felvételnél érvényesülő diszkriminációt nevezik meg. Még nagyobb azon elégedetlenkedőknek a száma, akik a katasztrofális ellátásra (főleg élelmiszerhiányra), a „Securitate” mindenholi jelenlétére, a válogatott zaklatásokra, a megélhetési gondokra panaszkodnak.

Ferdinand Czizát, a temesi egyházmegye fővikáriusát – akinek hatáskörébe tartozik a katolikus Bányát, valamint 300 000 aradi hívó –, megrendíti a német kivándorlás: „A háború sokakat készített kitelepülésre. A jelszó akkor a családjegyesítés volt. Ma azonban a többséget a nyugati jólét csábítja el” – mondja a 73 éves egyházi ember.

Ugyanezt vallja néhány megkérdezett kolozsvári is. Dietlinde Costin (26) német tanár szerint: „Mind gazdasági okok miatt mennek el. A tömördek kitelepülő miatt az erdélyi városok közösségének egyensúlya megbomlott.”

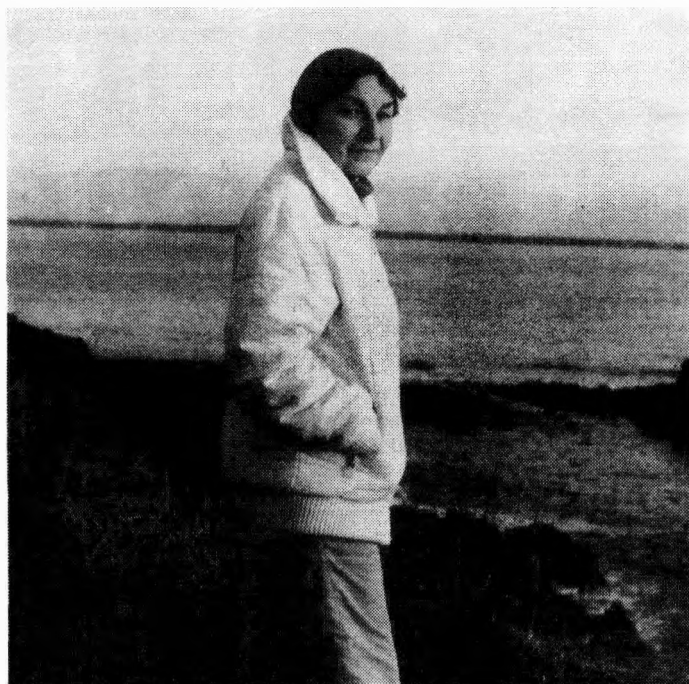
A németajkúak kiáramlása Romániából az utóbbi években elsősorban a magasán képzett értelmiség sorait tizedelte meg. „Ma már mindössze 230 000 német él Romániában – mondja a bukaresti német követség egyik alkalmazottja –, évente hozzávetőleg 10 000 erdélyi szász és bánati sváb hagyja el a szülőföldjét.”

A bukaresti külügyminisztérium szóvivőjének véleménye ugyanakkor: „Fáj a szívünk minden kitelepülőért. Románia nem szívesen veszíti el a németeket, ennek gazdasági és emberi okai vannak. A németek szorgalmasak, és nagy hasznára voltak ennek az országnak. Másrészt képzésük az államnak igen sok pénzébe került.” Egy külföldi megfigyelő megállapítja: „Ezért hát, hogy szabályszerűen árulják a németeket. Bonn minden kivándorlóért 8000 márkát fizet. Ceausescu most még emelni is akarja ezt a fejpénzt. Undorító emberkereskedelem... Tulajdonképpen Románia a hazája nemzedékek óta ezeknek az embereknek. De lehet-e hazának nevezni azt az országot, ahol nincs szabadság, s ahol végül még áruba is bocsátják őket?”

Walter H. Rueb
„Die Welt”

Doina Cornea története

Interjú Ariadna Combes-val,
Cornea asszony lányával

bíró kijelentette, hogy „mindnyájan ismerjük a helyzetet, láttuk, hogy mi történt, de nem tehetünk másként”. Az egyetem számára is kellemetlen volt, mert anyámat nem politikai okok miatt távolították el, ezek sehol nem szerepelnek, hanem szakmai alkalmatlanság miatt, 27 év tanítás után. Másfél évig, a nyugdíjkorhatár eléréseig munka- és fizetés nélküli volt, apám keresetéből éltek.

1987-ben a brassói munkástüntetés után, november 17-én kiakasztott a kapura egy nagy fehér kartont, amelyre azt írta: „Szolidaritást vállalok a brassói munkásokkal.” November 18-án Kolozsvár munkásnegyedébe, az Íriszre ment, és kézzel írt röplapokat osztogatott: „Kolozsvári munkások, vállaljatok szolidaritást a brassói munkásokkal!” Testvérem is vele tartott. Másnap reggel 7 órakor mindkettőjüket elvitte a Securitate. Öt hétig tartotta bezárva őket, mindenféle ügyészi határozat vagy más papír nélkül.

Anyám sokáig nem tudta, hogy a testvéremet is bevitték. Első nap 36 órán át vallatták étlen, szomjan. A kihallgatók négyóránként váltották egymást. 36 óra után megtagadta a további válaszolást, azt mondta, hogy enni, inni, aludni akar, és többet nem hajlandó beszélni. Ezt teljesítették is. Ettől kezdve mindennap 8-tól 12-ig vallatták. A tizedik napon egy más úton vezették a kihallgatósobába, és ekkor egy nyitott ajtón át megpillantotta a testvéremet. Ez természetesen szándékos volt, hogy pszichológiailag sokkolják. Ettől kezdve többször vezették végig azon a folyosón, ahol kiáltások, jajgatások hallatszottak. Később anyám azt mondta, hogy az első tíz napban nem érzett semmiféle félelmet, de a „folyosó” után már nagyon nehezen viselte helyzetét.

Elmesélt két esetet, amely jól megvilágítja a Securitate módszereit. Az egyik házkutatás során elrejtettek a lakásban 40 schillinget, majd „megtalálták”.

Valutázást akartak rábizonyítani. Erre anyám azt mondta, kacagva, hogy ha külföldi valutája lenne, akkor az frank lenne, hisz a lánya Franciaországban él, másrészt, hogy 40 schillinggel nem nagyon lehet üzérkedni. Erre elejtették ezt a vádat. Egy másik alkalommal egy újságot tettek elé. Egyik oldalon anyám levele volt, a másikon pedig egy francia nyelvű cikk a román emigráció legionárius (fasiszta) szárnyának egyik lapjából. Anyám észrevette, hogy a két írást két különböző lapból ollózták össze, bár az újság nyomdailag tökéletes volt. Mondta, hogy ez egyrészt egy hamisítvány, másrészt, hogy ő nem adott egy lapnak sem engedélyt a levél közzétételére. „Nem is kértek engedélyt – mondta –, mert önök nem engedik meg, hogy enge-

délyt kérjenek tőlem.” Erre szó nélkül eltették a hamis lapot.

– Ön mikor szerzett tudomást arról, hogy édesanyját és testvérét bevitték?

– Nagyon későn, december 12-én. Ez egy szombati nap volt, és vasárnap egy hatalmas kampány indult a francia tévében, rádióban értük. A híradó bemondta, minden újság megírta az esetet. Egy fanyar „vidám” történet is kapcsolódik ehhez. A testvérem mesélte, hogy december 14-én hirtelen megváltozott a hangnem, a bánásmód. Az addigi vallatások során felhozott vádak enyhültek, a röplapokat „fecniknek” nevezték, az összeesküvést „spontán véleménynyilvánításnak”. És december 14-e épp a testvérem születésnapja. Ő meg volt győződve, hogy ez a hangnemváltás amolyan „születésnap ajándék”, valami rejtett emberség jele. December 24-én engedték ki őket. Ettől a naptól kezdve szinte állandóan rendőr állt a ház előtt.

1988-ban anyám három nyílt levelet írt, egyet a krakkói emberi jogi konferenciának, egyet a Szabad Európának és egyet a falurombolás ellen. Ez utóbbit 29-en írták alá. E levelek után a helyzet eldurvult, szeptember végén bevitték a Securitate-ra és megverték, majd november 16-án a rendőrségre vitték és újra megverték. Ettől kezdve teljesen elszigetelték a külvilágtól. A különböző diplomáciai képviselők munkatársai próbálták meglátogatni, sikertelenül. Anglia nagykövete brit zászlós diplomatakoscsiban érkezett. Ez azért fontos, mert mindenki tudhatta, hogy maga a nagykövet ül a kocsiban. Megpróbálta átadni az angol külügyminiszter levelét, de az írást kicsavarták a kezéből, és durván bántalmazták. Az egész világ felháborodott ezen a példátlan eseten. A második áldozat Gérard Deprez, az Európa Parlament tagja volt. (Lásd júniusi számunkat.) Végül az idén január 9-én francia diplomatáknak sikerült találkozniuk édesanyámmal.

– Vajon mi az oka annak, hogy az egyik diplomatát megverik, a másikat pedig beengedik? Vagy a franciák a Securitate tudta nélkül találkoztak édesanyjával?

– A külföldi diplomatáknak be kell jelenteniük az útvonalat. Deprez úr ezt már vízumkéresek megtette, és kérését nem is utasították el. Azonban a látogatás reggelén, azaz május 18-án édesanyámat újra megverték, és nem akarták, hogy a belga kormányzópart elnöke ilyen állapotban lássa. Vagyis Bukarestben nem tudták, hogy mi történik Kolozsváron...

– Beszélgetésünk elején kérdeztem öntől, hogy véleménye szerint hogyan válik az egyén az ellenállás központi elemévé, illetve milyen reménye lehet a magányos, elszigetelt tiltakozónak?

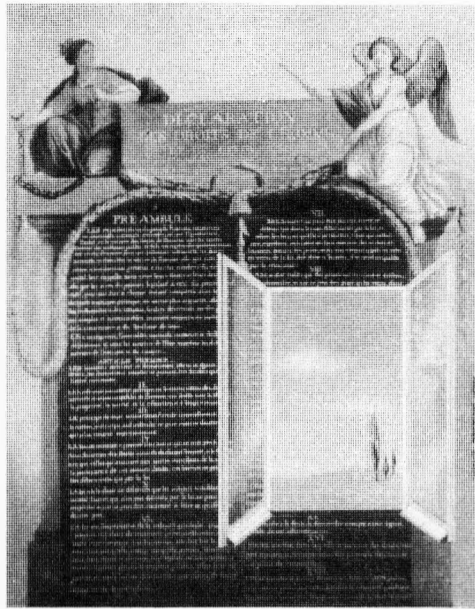
– Ma Romániában csakis az egyén kezdheti el az ellenállást, mert a csoportok, hálózatok szervezése szinte lehetetlen. Én ezért tartom nagyon-nagyon fontosnak a röpcédulák terjesztését, mert ekkor egy értelmiségi szolidaritást vállalt a munkásokkal. Ez több, mint magányos tiltakozás. Egyébként ez nem az első eset anyám életében, megkeresték őt a tordai munkások, a Libertatea (Szabadság) és a zárnefti-i szakszervezet képviselői. Ez igazolja az egyéni ellenállás értelmét. Az emberek közötti szolidaritásnak egy szép példája, hogy édesanyámék gyakran kapnak élelmiszercsomagot Magyarországról. A házi őrizet és a beszerzési nehézségek miatt ez sokszor a mindennapi élelmet jelent.

– Végül engedjen meg egy személyes kérdést. Többször láttam JUHÁSZ-nak írva édesapja nevét. Ő magyar?

– Nem, őt IUHAS-nak hívják. Ez történelmileg alakult így. Ősei nevét a XVIII. században magyarosították. Előtte DRAGOS volt a családnevük. Az erdélyi románok körében nem ritka a magyar hangzású név, de ebben senki nem magyarosítás emlékét látja. Egyszerűen csak erdélyi nevek.

BŐJTE CSABA

EMBERI JOGOK ÉRTEKEZLET

Párizsban május 30-án a Sorbonne nagy amfiteátrumában megnyílt az európai helyzet emberi dimenziójával foglalkozó értekezlet a helsinki folyamat 35 országának részvételével.

Már az első napi felszólalásokból kiderült, hogy az európai államok, társadalmi berendezkedésüktől függően, más és más tartanak fontosnak az emberi jogok közül. A nyugati felszólalók az európai együttélés legmélyebb dimenziójaként beszéltek az emberi jogokról, amelyek közül az egyéni szabadságjogokat emelték ki.

Az izlandi nagykövet volt az első, aki Bulgáriával és Csehszlovákiával együtt Romániát bírálta név szerint az emberi jog megsértése miatt.

Klaus Jacobi svájci külügyi államtitkár elfogadhatatlannak nevezte, hogy a 35 ország közül Románia az egyetlen, aki ki akarja vonni magát vállalt kötelezettségei alól, és visszautasítja a párbeszédet az általa is aláírt bécsi dokumentum végrehajtásának mikéntjéről.

Stoltenberg norvég külügyminiszter a második napon felszólította a román hatóságokat, hogy vessenek véget a nemzeti kisebbségek elnyomásának, erőszakos beolvasztásának.

Clark kanadai külügyminiszter úgy fogalmazott, hogy „Románia kirívóan és leplezetlenül megsértette a bécsi záradokumentum fontos elemeit”.

Feltette a kérdést: részt kíván-e venni Románia az emberek javát szolgáló közös európai munkában?

Franciaország képviselője ugyanerre így kérdezett rá: „A román hatóságok eme viselkedésükkel nem ítélik-e magukat elszigetelésre Európában? Nem akadályozzák-e országukat abban, hogy részt vegyen az európai népek nagy közeledési folyamatában?”

A konferenciához kapcsolódó egyik sajtóértekezleten Kaslev szovjet nagykövet úgy vélekedett, hogy Románia szembeszegülése az európai értekezlet határozatával nem akadályozza a többi 34 ország előrehaladását a humanitárius együttműködésben.

Ezzel ellentétben a svéd nagykövet azt hangsúlyozta, hogy Románia önkényes lépésekkel veszélyezteti az európai biztonsági és együttműködési értekezlet egész folyamatának jövőjét.

A román küldöttség elutasította a párizsi konferencia kompetenciáját az egyedi esetek megvitatására, és nem hajlandó elfogadni azt a bécsi utóértekezleten elfogadott ellenőrzési mechanizmust, amelynek révén bármely ország tájékoztatást kérhet bármely másik kormánytól konkrét emberi jogi esetekkel kapcsolatban.

Figyelemre méltó, hogy az NSZK képviselői nem csatlakoztak a Romániát név szerint bírálókhöz.

A román érvelés logikáját egyébként a nyugati országok többsége elfogadhatatlannak, erkölcsi és politikai szempontból teljesen indokolatlannak minősítette. A román logikával szemben azt hangsúlyozták, hogy a helsinki folyamat éppen azzal mozditotta elő az emberi jogok fejlődését, hogy közös határozatai beépültek a részt vevő országok törvényeibe, és így közös normává váltak.

Abram amerikai nagykövet elutasította azt a román érvelést, hogy amíg más országok nem biztosítják a munkához való jogot, a lakást és a művelődést polgáriknak úgy, mint Románia, addig nincs joguk más jogok érvényesülését számon kérni rajta.

Magyarország képviselője június 7-i felszólalásában elmondotta, hogy az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának februári genfi

Párizs, 1989. május 30.–június 23.

ülésén Románia képviselője azt állította, hogy Magyarországon a hivatalos politika a magyarországi román kisebbség felszámolására törekszik. A magyar kormány a bizottsági ülést követően diplomáciai úton jelezte a román kormánynak, hogy kész tájékoztatást adni a magyarországi román kisebbség helyzetéről. A magyar delegátus az ellenőrzési mechanizmus jó működését alapvető fontosságúnak minősítette az európai biztonsági és együttműködési folyamat jövője szempontjából.

ERDŐS ANDRÉ hozzászólása

– Részletek –

„1984-ben a bukaresti televízió magyar nyelvű adását megszüntették. Ugyanígy megszüntették az összes vidéki rádió-stúdiót, beleértve azt a két magyar nyelvű adót is, amelyek naponta hétórás műsort sugároztak. Ma mindössze egyórás magyar nyelvű rádióadás létezik.

A magyar nyelvű sajtó példányszámát drasztikusan csökkentették. A 80-as évek elején fokozatosan megszüntették az irodalmi mellékleteket, amelyek olyan fontos szerepet játszottak a magyar nemzetiség életében. Ezután 1985-ben megszüntették a „Művelődés” című folyóiratot.

Azokat a főszerkesztőket, akik a kisebbségi lét valós problémáival akartak foglalkozni lapjaikban, egymás után elbocsátották állásukból.

A korábban megjelent magyar és német nyelvű lapokat román lapok mellékletévé fokozták le.

Az utóbbi években drasztikusan csökkentették a magyar nyelven megjelenő könyvek számát.

A Magyarországról származó sajtótermékek behozatalát 1987-től minimálisra csökkentették. Egyéni előfizetésre lehetőség nincs. A határon minden Magyarországon nyomtatott könyvet vagy más kiadványt elkoboznak.

A magyar nyelvű oktatásról:

1983 és 1987 között az elemi oktatásban az iskolák száma egy negyeddél, a tanulók és a tanítók száma közel felével csökkent. Ugyanezen időszakban a középiskolák száma háromnegyeddél, a tanulók száma a felével, a tanároké pedig szintén háromnegyeddél csökkent. A szakiskolák és az itt tanulók számát 60 százalékkal csökkentették. Az utolsó tisztán magyar nyelvű gimnázium ezelőtt két évvel zárta be kapuit. Ahhoz, hogy egy magyar nyelvű osztály induljon, az elemi iskolában 25, a középiskolában 35 diák szükséges. Ezt a megszorítást a román diákokra nem alkalmazzák. A felsőfokú oktatásban részt vevő diákok száma 30 százalékkal csökkent. A magyar nemzetiségű diákok részaránya az utóbbi években 4 százalék volt, szemben a magyar lakosság részarányával, ami 8 százalék.

Kolozsváron – a 400 éves folyamatos fennállás után – ma már nincs magyar egyetem. Itt említeném meg, hogy egy 2 milliós kisebbségről van szó, amelynek

egyetlen autonóm felsőoktatási intézménye sincs.

1990-ben a kétmillió magyarországnak összesen 7 új középiskolai tanára lesz. Egyébként a gyakorlat azt mutatja, hogy ezeket a tanárokat olyan vidékekre helyezik ki, ahol nincs magyar nyelvű lakosság.

Úgy gondolom, hogy ezek az adatok fölöslegessé tesznek minden kommentárt.

Az utóbbi években szisztematikusan sorvasztják a magyar nemzetiség oktatási hálózatát. Az egyik legelterjedtebb módszer, román anyanyelvű tanárokat helyeznek a magyar többségű megyék iskoláiba. Például Hargita megyében, ahol a magyar lakosság aránya 85 százalék, az iskolaigazgatóknak mindössze 8 százaléka magyar, arányarány – a román érvelés szerint – egyenlő a magyar kisebbség országos arányával.

Egy másik intézkedés a „csere”, vagyis a szakközépiskolák magyar diákjait szüleiktől, környezetüktől elszakítva románlakta vidékekre küldik a tanulmányok idejére, és helyükbe román diákokat hoznak. A középiskola után az egyetemre be nem jutott magyar diákokat kötelező jelleggel olyan munkahelyekre küldik, ahol nincs magyar lakosság.

1988-ban megtiltották a magyar helységnevek használatát a romániai magyar sajtóban, rádióban, ugyanakkor az újszülötteknek csak olyan nevet lehet adni, amelynek román megfelelője is van. Ezáltal rengeteg ősi magyar név egy csapásra törvénytelen lett.

Véleményünk szerint az egyesülési jog szavatolása lenne az első lépés a magyar kisebbség helyzete javításában. Így létrehozhatnánk olyan szervezeteket, amelyek saját érdekeiket védnék és saját kulturális intézményeket alapíthatnának. A sajtószabadság jogának érvényesülése lehetővé tenné olyan sajtóorgánumok keletkezését és fejlődését, amelyek a kulturális értékek megőrzését és a nemzeti kisebbségeket foglalkoztató kérdések bemutatását biztosítanák.

A ROMÁN MEGNYITÓ

CONSTANTIN ENE román nagykövet, a küldöttség vezetője megnyitóbeszédében ötször hangsúlyozta, hogy Románia az emberi jogok közül mindenekelőtt a munkához, a lakáshoz, a tanuláshoz és a társadalombiztosításhoz való jogot tartja fontosnak, ehhez kétszer hozzátette az „egyenlő munkáért egyenlő bér” jogát, illetve a társadalmi-politikai életben való részvétel egyenlőségének biztosítását.

„...Országom gyakorlata azt bizonyítja, hogy az alapvető szabadságjogok megvalósításához nemcsak az szükséges, hogy az alkotmányban és a törvényekben kihirdessék őket, hanem meg kell teremteni azokat az anyagi feltételeket, amelyek mellett ezek a jogok az ország minden polgára számára tökéletesen érvényesülhetnek...” (Romániában) az ipar, a mezőgazdaság és a gazdaság más ágainak fejlődése lehetővé tette a munkanélküliség felszámolását... csak az utóbbi 20 évben több mint 3,3 millió új munkahelyet teremtettünk... általánosság tettek a kötelező tízosztályos oktatást, az orvosi ellátás pedig ingyenes. ...Természetesen ez a fejlődési folyamat nehézségeket is felszínre hozott. Ezek közül többet sikerült orvosolni...” Ezután rátért a helsinki folyamat általános elemzésére: „az együttműködés elvei főként az utóbbi években olyan torzulásokat szenvedtek, amelyek eltérítik eredeti céljától. Olyan tendenciák kaptak lábra, amelyek e folyamat alapvető céljai és távlatai ellen hatnak...” Románia nem fogadta és továbbra sem fogadja el ezeket a kísérleteket. „Ezért – fogalmazta meg fenntartásait a bécsi záradokumentum rendelkezéseivel szemben, amelyek egy ilyen jellegű megközelítést tükröznek – ki szeretném hangsúlyozni, hogy a román kül- és belpolitikát Bukarestben döntenek el, és nem itt vagy bármelyik más fővárosban...”

Nyilatkozata végén Constantin Ene megfogalmazta azt a négy alapvető, amelyek tiszteletben tartás esetén a párizsi konferencia pozitív eredménnyel végződhet:

- az emberi jogok az egyes országok nemzeti ügyei;
- e jogokat az illető ország politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális rendszerén belül kell kezelni;

– minden államnak joga van elfogadni vagy elutasítani az együttműködés bármely formáját;

– az emberi jogok terén való együttműködés az államok közeledését kell szolgálja, és nem lehet ideológiai vagy diszkriminációs ellentétek forrása.

ÉHSÉGSZTRÁJK

GABRIEL ANDREESCU bukaresti biofizikus a párizsi konferencia nyitónapján éhségsztrájkba kezdett az emberi jogok romániai megsértése miatt. A következő részlet a konferencia résztvevőire intézett leveléből származik: „Belügyekre való beavatkozás? Ne csináljunk bálványt ebből a szóból! Hiszen azok a megszállott diktátorok, akik nem elégedtek meg népük sanyargatásával, tűzbe-verbé borították a földrészeket, sohasem a nemzetben kívülről, hanem mindig *belül* emelkedtek fel. *Belül* születtek és váltak valóra azok a tervek, amelyek megingatták a világ egyensúlyát. *Belül* származtak azok az abszurd döntések, amelyek újra meg újra rengésekkel kínozták az amúgy is megfáradt földet. Az emberi jogok nem BELÜGY, mint ahogyan egy család tagjainak barátságos viselkedése sem pusztán személyes ügy...”

A párizsi találkozón részt vevő erdélyieket fogadták a francia külügyminisztériumban, és találkozott velük a találkozón részt vevő amerikai küldöttség vezetője, Morris Abram nagykövet.

Ara-Kovács Attila, Keszthelyi Gyula és Molnár Gusztáv, az Amerikában alakult „Magyar emberi jogi alapítvány” nevében számoltak be a romániai helyzetről.

Ara-Kovács Attila: „Meggyőződésem, hogy a román politika veszélyt jelent az egész kelet-európai kibontakozásra is, mert mindenütt keresi az összefogást azokkal az erőkkel, amelyek fékezni próbálják a megújulás folyamatát.”

Molnár Gusztáv kifejtette, hogy milyen módszerekkel dolgoznak évtizedek óta Romániában a nemzeti kisebbségek kulturális azonosságának felőrlésén.

Keszthelyi Gyula bemutatott a sajtóértekezleten egy birtokába jutott dokumentumot, amely nyolc magyarlakta falu haladéktalan felszámolásáról intézkedik Kolozs megyében. Molnár hozzátette, hogy a területrendezési program két szakaszra osztva és 2000-ig bezárólag mintegy 1240 tisztán magyarlakta település felszámolását tartalmazza. Mind a hárman hangsúlyozták, hogy az elnyomás ellen tiltakozó román és magyar üldözötteknek egymásra kell találniuk és mielőbb összefogniuk közös szamizdat lapok szerkesztésében, közös tiltakozó akciókban.

Az erdélyiek felhívták a figyelmet, hogy Románia tömeges elhagyása nemcsak Magyarországot problémája, hanem egyre inkább európai kérdés is lesz, mert a kivándorlók jó része tovább, más országokba kíván menni.

A párizsi értekezlethez kapcsolódva a ROMÁN EMBERI JOGI LIGA nyilvánosságra hozta azt a dossziét, amely nevekkkel, címekkel, pontos adatokkal sorolja fel, hogy kiket gyilkoltak meg a börtönökben kínvallatások során az utóbbi években Romániában. Tucatnyi értelmiségit és munkást zártak elmeorvosintézetbe zárt osztályra, többtucatnyian vannak házi őrzetben.

A párizsi konferencia másik fontos, széles körű kritikát és vitát kiváltó nemzeti kisebbséget érintő kérdése a *bulgáriai törökök* problémája volt. Bár az Erdélyi Tudósítások munkája nem ezzel a térséggel függ össze, mégis említést kell tenni róla. Ez a nemzetiségi probléma szintén az európai értékekkel szemben intéz kihívást, és ráadásul egy szocialista vagy másképpen fogalmazva Magyarországgal egy szövetségi rendszerhez tartozó ország egyik legsúlyosabb aktuális gondja.

A hazánkkal lélekszámban majdnem hasonló nagyságrendű balkáni országban nem hivatalos becslések szerint csaknem kétfélmillió török él. Az ellenük 1984-ben elindított „visszabologosítási” politika miatt 250 ezren nyújtották be utlevélkérelmüket, közülük 150 ezren már megkapták, mintegy 50 ezren már el is hagyták az országot.

A nagyszámú emigráló török nemzetiségűek miatt a bolgár gazdaság egyes ágazataiban komoly gondok jelentkeztek.

NEMZETKÖZI ESEMÉNYEK

JÚNIUS

Románia-szerre rendezvényeken emlékeztek meg Mihai Eminescu halálának 180. évfordulójáról. A nagy román költő egyéniségét és életművét különböző szimpózi-umokon, kiállításokon, emlékműsorokon és zenés irodalmi esteken méltatták. Az évforduló kapcsán rendezett tudományos üléshez Ceaușescu üzenetet küldött. Ebben arra kérte a kulturális élet képviselőit, hogy „alkossanak új irodalmi-művészeti műveket minden műfajban, amelyek széleskörűen tükrözik a román nép nagy vívmányait, a szocializmus építőinek ragyogó tetteit, a szabad és boldog jövővel kapcsolatos törekvéseit és álmait”

Májusban valóságga' 'egyelmezési hullám' vonult végig Románián: 18 megyében váltottak le mezőgazdasági vezetőket azon a címen, hogy felelőtlenül látták el munkájukat, károkat okoztak a mezőgazdaságnak, miután tomeges állatelhullás söpört végig az országon. Június 2-án felmentették az RKP Vilcea megyei bizottságának első titkárát, a megyei néptanács elnökét is.

A román gazdasági életben felmerülő problémák megoldására a „renc és a fegyver” fokozását sürgetik a lapok. A Scinteia és a többi központi újság visszatér az RKP KB Politika Végrehajtó Bizottságának június elején tartott ülésére, amelyen Ceaușescu bírálta a gazdasági vezetőket.

Pszichiátriai intézetbe utalt a román kormány egy költőt, egy írót pedig házi őrizetben tart, mert bírálták a román rendszert. Dan Deșiiu költő büne az volt, hogy nyílt levélben azt írta, hogy Ceaușescu nagyzas: hóbortban szenved. Kijelentette, hogy Ceaușescu uralma a megfélemlítésre alapú. Mircea Dinescu író március vége óta tartja házi őrizetben, mert a román belpolitikai bíráló nyilatkozatot adott a Liberation francia lapnak.

Az AFP híre szerint Bukarest központjában ismeretlen tettesek megrongálták egy élelmiszersegélyt szállító francia segélyszervezet gépkocsiját. A lyoni központú Equilibre-Amitié-Roumanie képviselője elmondta, hogy május 27-én este a szálloda előtti parkoló autójukban megszólt a riasztókürt, s kitekintve látták, hogy négy civil ruhás férfi szalad el a helyszínről. Másnap kiderült, hogy a Renault egyik kardantengelyét megrongálták. A hátsó kerekek meghajtása érintetlen maradt, így folytatni tudták útjukat Jugoszlávia felé.

Romániától idegenek azok az elméletek, amelyek szerint a pártnak nem kell felelőséget vállalnia a gazdasági és társadalmi fejlesztési tervekért és a különböző szektorokra, valamint gazdasági egységekre kell hagynia azokat megoldását. Románia az ilyen elképzeléseket károsnak, tévesnek és likvidatorista (felszámoló) jellegűnek tekinti – írja a Fáklya a nagyváradi napilap június 6-i száma. A párt irányító szerepét méltató vezércikk megállapítja, hogy Romániában az egész társadalom fejlődését egységes forradalmi folyamatnak tekintik, melynek célja a civilizáció újabb fokainak elérése.

A romániai Szabad Szó egy május végi számában azt írja, hogy „a romániai államhatalom ma már nem tekinthető proletárdiktatúrának... A nép a hatalom egyetlen birtokosa lett és az államot a saját ellenőrzése alá helyezte. Romániában tehát eredeti formáról, a dolgozó nép akaratából és szuverenitásából fakadó forradalmi munkás demokrácia államáról van szó.”

Ceaușescu az Egyesült Arab Emírségek egyik arab nyelvű napilapjának adott nyilatkozatában – amelyet a Scinteia június elején közölt – újra leszögezte: „Semmi olyan nincs, amin változtatnunk kell. A meglévő formák megfelelnek a román szocialista forradalomnak, jó fejlődési távolakat biztosítanak”.

A bukaresti külügyminisztérium közleményében tudatta, hogy június 17-én éjfélok bekérették Szűts Pál magyar nagykövetet, hogy tiltakozást nyújtson át. Ez azok ellen az állítólagos „szocialistaellenes, románellenes, nacionalista-soviniszta és revizionista megnyilvánulások” ellen emeli fel a szavát, amelyekre június 16-án Budapesten került sor „egyes magyar állampolgárok újratemetésén”, azaz Nagy Imrének és küzdőtársainak végtisztességekor. A tiltakozás után a központi napilapok folytatták a propagandakampányt, amelynek további eleme volt a „Varsói Szerződés elleni megnyilvánulások” vádja. A központi propagandát a hasonló hangnemben lezajlott spontán munkásgyűlések egészítették ki.

Valentin Bratu, acéolvasztár Bukarest, „23 August” Vállalat: „... vehemensen tiltakozom a magyar fővárosban végbement megnyilvánulások ellen. színtén felháborodasomat fejezem ki amiatt, hogy a szocializmust és a kommunizmust építő népünk munkáját és nagy megvalósításait egyes tucatemberek, lényegében züllött legionáriusok* és olyan fasiszta elemek kommentálják, akik egy szocialista országban találtak menedéket...”

Bogdan Constantin, munkás Nagybányai Szinesfémkohászati Vállalat: „... erőteljesen elítélem a nyílt románellenes jellegű megnyilvánulásokat, amelyekre Budapesten került sor, s amelyer részt vettek egyes deklaszált, legionárius*, fasiszta elemek, amelyek fészket vertek maguknak Magyarországon, vagy más országokból jöttek oda...”

Victor Fotescu, igazgató Kolozsvári „Február 16.” Vállalat: „... elítélem azt a tényt, hogy a magyar reakciós körök, kihasználva ezt az alkalmat, nyílt románellenes tüntetést szerveztek egyes legionárius*, fasiszta elemekkel, akik hajlékra és menedékre találtak Magyarországon...”

Gheorghe Joldea, öntödevezető Zilahi Vas- és Acéllöntvénygyártó Vállalat: „... mint a román föld fia, aki rendelkezem a munka és az otthon biztonságával, gyermekeim csöndjével és biztonságával, mindenben tiltakozom e súlyos megnyilvánulásokkal szemben, amelyek nacionalista, kommunistaellenes jellegűknél fogva, s egy szomorú emlékü politikai súlyos visszhangjaként arra irányulnak, hogy megzavarják a két szomszéd ország jó megértésének légkörét...”

(A „spontán” munkásgyűlések résztvevői lelkesedéssel elfogadták Nicolae Ceaușescunak küldött távirat szövegét.)

A román tiltakozást követően Horn Gyula magyar külügyminiszter június 20-i nyilatkozatában kijelentette, hogy a magyar vezetés nem fog hivatalosan válaszolni erre. Megítélése szerint egyébként egy előre megszerkesztett anyagról van szó, hiszen az figyelmen kívül hagyja mindazt, ami valójában történt június 16-án.

Az RKP KB Nicolae Ceaușescu pártfőtitkárrá való újraválasztását indítványozta. A javaslatot Manea Mănescu, az RKP KB PVB tagja terjesztette elő. A Nagy Nemzetgyűlés képviselői lelkesedéssel fogadták a javaslatot.

*Legionárius – a nyilaskereszttesekhez hasonló szélsőjobboldali román mozgalom a második világháború alatt.

Ceaușescu megköszönte a bizalmat. Beszédében többek között ismételt elutasította a piacsocializmust, majd hozzátette:

„Romániának erős hadsereggel kell rendelkeznie, hogy mindig készen álljon a szocializmus megvédésére. ... aggodunk az egyes országokban jelentkező problémák miatt, mert azt szeretnénk, hogy valamennyi szocialista ország, valamennyi szomszédunk biztosítsa szilárd fejlődését a szocializmus útján...”

Öccsellenciájának, a R. Sz. K. Nagykövetének

Mi, a Románia Liberá Csoport, a romániai menekültek politikai szervezete, békés eszközökkel harcolunk a „nép legszeretettebb fiának” személyi diktatúrája ellen.

Felháborodással elutasítjuk azokat a vádaskodásokat, amelyek az úgynevezett „spontán munkásgyűléseken” születtek az ellen a hét román személy ellen, akik virágkoszorúkat helyeztek el a magyar nemzet szabadságáért vívott harcban elesett mártírok koporsójánál, és határozottan tiltakozunk a romániai sajtóban megjelent, ránk vonatkozó jellemzések ellen. Nemrég érkezünk Romániából, így tudjuk, mit jelentenek ezek a „spontán gyűlések”, de fel szeretnénk hívni a felolvasott és „egyöntetűen” elfogadott szövegek szerzőinek a figyelmét, hogy az alkalmazott retorikai fordulatokat a sztálinista idők archívumaiból ráncigálták elő, és nem illenek olyan emberek szájába, akik az „Aranykorban” születtek és nevelkedtek.

A Románia Liberá Csoport Bizottsága

A BM határorség június 22-en közzetett értesülései szerint a magyar-román határon mintegy másfél esztendeje folyamatosan, a határvonaltól számított kb. 25–50 méteres távolságban betonoszlopokból és szögesdrótból álló, 2–2,5 méter magas, mozgást akadályozó kerítést építenek ki, amely már majdnem elkészült. Egyes helyeken árokkal és egyéb akadályokkal rekesztették el a határra merőleges utakat. E tények nemzetközi publicitása után néhány nappal, június 26-tól a hírek már arról szóltak, hogy bontják a kerítésrendszert.

A bonni külügyi hivatal június 26-án jelentette be, hogy az NSZK és Franciaország bukaresti nagykövetei egy-egy levelet kaptak a házi őrizetben tartott Corneliiu Mănescutól. A nyugatnémet külügyminisztérium közleménye szerint a levél fontos közléseket tartalmaz az idős politikus sorsáról, noha nem világos, hogy milyen körülmények között vetették papírra. A két külügyminisztérium szerint fontos lenne személyes érintkezésbe lépni C. Mănescuval, de a román hatóságok eddig meghiúsították minden erre irányuló kísérletet.

A Tanjug jelentése szerint Sten Andersson svéd külügyminiszter a Romániában tapasztalható elnyomást egyedülállóan minősítette Európában. Egy parlamenti képviselőnek a romániai emberi jogokkal kapcsolatban feltett kérdésére válaszolva a miniszter elmondta, hogy a bukaresti hatóságok egyre nagyobb mértékben akadályozzák tevékenységükben a svéd újságírókat. Az idén ez a második alkalom, hogy a svéd külügyminiszter éles bírálatban részesíti Romániát az emberi jogok megsértése miatt.

A belga szenátus június 8-án egyhangúlag elfogadott határozatban ítélte el az emberi jogok Romániában tapasztalható semmibe vevését, és követelte, hogy vessenek véget

E rovatban az Erdéllyel és Romániával kapcsolatos, fontos eseményeket gyűjtjük össze. A hírek java része már ismert a napisajtóból. Ezért összeállításunk célja olyan folyamatok felfedése, amelyek a mindennapi hírózónben észrevétlenek maradnak.

Összeállította: PÓTI LÁSZLÓ

a nemzetiségekkel szemben Romániában alkalmazott megkülönböztetéseknek. A szenátorok felszólították a kormányt, vizsgálja felül a belga-román kapcsolatokat.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) egyik bizottsága június 21-én határozatban ítélte el Romániát a foglalkoztatásban megnyilvánuló nemzetiségi és politikai diszkrimináció miatt. A román delegátus elutasította a határozatot és benne azt a tervet, hogy a szervezet bizottságot küldjön a helyszínre.

Párizsban hasznos eszmecsere-sorozat után – Románia magatartása miatt – záróközlemény nélkül ért véget a helsinki folyamatban részt vevő országok találkozója, amelyen az európai helyzet emberi dimenzióival foglalkoztak.

Június 4-én, vasárnap lövések hallatszóttak és jelzőrakéták fénye látszott Nagylak térségében. a román-magyar határ mellett. Szóigálatban levők és az odasiető lakosok látták, hogy a román határőrök három személyt üldöznek és elfognak.

Június 8-án ugyanitt gyermekholttestet talált egy halász a Marosban.

Június 10-én Apátfalva mellett újabb gyermekholttestet találtak.

Barna Sándor ezredes, Csongrád megye rendőrfőkapitánya, elmondta, hogy egy Romániából menekülő család tragédiájáról is két gyermekük haláláról van szó. Ezt gazoja egy májusban hazánkba menekült vallomása is, aki hugának gyermekeit ismerte fel a kis tetemekben. A gyermekek halálát vízbe fulladás okozta.

Amerikai Egyesült Államok Szenátusa
WASHINGTON

Tisztelet Szenátor Úr!

Eljuttott hozzám annak, az Amerikai Egyesült Államok elnökének címzett levélnek a szövege, amelyet Ön is aláírt, s amely az emberi jogoknak a román kormány által történő megsértésével foglalkozik.

Úgy gondolom, hogy e probléma az egész civilizált világ ügye, hiszen ez mindazoknak a román kormány által is vállalt kötelezettségeknek a semmibe vételét jelenti, amelyek fontos biztositékai a humánus értékek megőrzésének az egész Földön, így Romániában is, legyenek azok a románok, a magyarok, a szászok vagy a szerb nép és nemzetiség értékei.

Különösen súlyosan és érzékenyen érint e kérdés bennünket, hiszen a mai Magyarország lakosságának több mint egyötöde él magyar anyanyelvűként és csupán ezért elnyomott nemzetiségként Romániában.

Bizakodó érzéssel tölt el, hogy az Amerikai Egyesült Államokban is aggodó figyelemmel kísérik felelős politikai tényezők a Romániában történő, a magyar nemzetiséget kiáltóképp sújtó jogsértéseket, és tenni akarnak azok ellen.

Budapest, 1989. május 25.

Tisztelettel:

Dr. Szürös Mátyás,
a Magyar Népköztársaság
Országgyűlésének elnöke

SCHÖPFLIN GYÖRGY

Erdély, 1988

(3.)

Az erdélyi kisebbséget nagy veszély fenyegeti. A területrendezési terv majdhogynem halálos csapás lenne a kisebbségre, amely annak összetartó erejét teljesen szétzúzná, miközben nagyon erős nyomás nehezedik rá az 1971 utáni időszak erőltetett iparosítása nyomán.

Nem valószínű, hogy ez román szempontból a Ceausescu-tervek egyik nem várt és kellemetlen mellékhatása lett volna. 1918 óta a nemzetiségi kisebbség társadalmi szerkezete mélyreható változáson ment át, bár e változást inkább rosszabbodásnak nevezhetnénk. Erdély elcsatolásakor a magyarság összetett és változatos társadalmi struktúrával bírt, ami az arisztokráciától a felső burzsoázián át a különböző középrétegeken keresztül egészen a számban ugyan kicsi, de létező munkásosztályig és a parasztság különböző rétegeiig ívelt. A nyolcvanas évek végére e szerkezet nagymértékben leegyszerűsödött. A vezető beosztásúak, szakemberek, adminisztrátorok, mérnökök és hasonló foglalkozásúak középosztálya nagymértékben összeszűkült. Az értelmiség még létezett, de arányában sokkal kisebb lett és csak néhány olyan területre korlátozódott, mint például az irodalom. Egyre inkább kiszorult a meglévő foglalkozási ágakból, különösen a párt közép- és felső vezetéséből, az állami hivatalokból, a diplomáciai és biztonsági szolgálatból és a fegyveres erőkből.

Mindez az értelmiségi foglalkozású magyarokat megoldhatatlan dilemma elé állította. Intellektuális feladataik (kritika, kreativitás, alternatívák megfogalmazása, a kultúra fenntartása) egyikét sem gyakorolhatták, és egzisztenciálisan egyre inkább kiszolgáltatottá váltak a Securitate rombolásával szemben. Választási lehetőségük nincs: vagy belső emigrációba vonulnak, vagy külföldre távoznak. Az utóbbi lehetőség, különösen ha Magyarországra menekülnek, sokkal vonzóbbnak tűnt. Az eredmény azonban az, hogy a romániai magyar értelmiség erkölcsi tartása megtört, nem tudta vagy nem akarta egy elcsüggesztett és félrevezetett közösség vezetését vállalni, amelyben a közösségi karakter már amúgy is szétfoszolóban volt.

Másrészt az alacsonyabb társadalmi rétegek teljesen homogenizálódtak és szétszóródtak az urbanizáció és a belső emigráció erős demográfiai hullámaiban. A nemzetiségekre vonatkozó Ceausescu-stratégia talán legfontosabb szempontja az volt, hogy a kisebbségen belüli természetes, felfelé irányuló mobilitást megszakítsa. A magyarok közül az alacsonyabb társadalmi helyzetűek a továbbiakban már nem a nemzetiségi kisebbségen belül próbáltak meg előbbre jutni, hanem – mintegy az egyéni előrelépés automatikus áráként – a többséghez való asszimilációt fogadták el. A folyamatot csak gyorsította, hogy magyar szakembereket olyan messzi vidékekre, mint a Regátba helyeztek, ahol ők, de legalábbis gyerekeik asszimilálódtak, és ahol többé már nem voltak képe-

sek a kisebbség olyan kulturális intézményeinek fenntartásában segítséget nyújtani, mint a színházak, a sajtókiadványok, illetve olyan kulcsfontosságú dolgok, mint a kisebbségi nyelv ügyének felkarolása.

Végeredményben a magyar kisebbség számtalan okból kifolyólag hátrányt szenvedett a román rendszerben. A nyolcvanas évek végi iszonyatos nyomorúságban az életben maradás a rendszer kihasználásával volt egyenértékű; voltaképpen avval, hogy a minimálisan szükséges élelmet, meleget, fényt, hajlékot és védelmet a hivatalos és a személyes csatornákat kihasználva megszerezzék. A magyarok problémája abban állt, hogy a rendszerben a magyar származású vezetők száma egyre csökkent, s így a potenciális patrónusok száma érezhetően összezsugorodott. Ott, ahol a rendszer korrump patrónus-kliens viszonyra redukálódott, a védelem elvesztése a magyarokat aránytalanul súlyosabban érintette.

Az asszimilációra – mint lehetséges stratégiára – visszatérve: ez egyáltalán nem olyan egyszerű út, mint amilyennek tűnik. A magyaroknak az asszimiláció költsége igen magas. Ez nem csupán a román nyelv megtanulását jelenti – hiszen a legtöbb tanult magyar ezt amúgy is megteszi –, ellenben azt jelenti, hogy elhagynak egy kulturális mintát egy másik, idegenként megélt értékrend kedvéért. Az előzőek fényében egy magyar románná válása mélyreható és megalázó folyamat, amely az etoszban, a világnézetben és a helyest a helytelentől, a kulturálisan tisztát a tisztátalantól megkülönböztető érzésben gyökerezik. Mindezt csak tovább bonyolítja az arról szóló zavaros elképzelések, hogy vajon a román többség elfogadja-e az asszimilációt, és az asszimilálódóktól a lojalitás milyen fokát követelné meg; és egyáltalán: ennek a lojalitásnak mik a feltételei. Nem kérdéses, hogy a kétarcú nemzetiségi lét – bizonyos esetekben románnak látszani, máskor pedig magyarnak tűnni – teljesen elfogadhatatlan a többség számára. Egy magyar lojalitásának teljesnek kell látszania ahhoz, hogy asszimilálódóként elfogadják, s ha netán magyarul szólalna meg, már az is a hűtlenség szimbolikus kimutatását jelentené a románok szemében.

A másik választási lehetőség az emigrálás, amely – mint láttuk – egy ideje a kisebbségi értelmiség központi témája. Ez a gondolat a lakosság nagy tömegeit csupán a nyolcvanas évek közepétől foglalkoztatja. Nagyon sok román állampolgár emigrált Jugoszlávián keresztül, később pedig Magyarországra. Nyilvánvaló tény, hogy az emigrálók között a magyar nemzetiségűek aránya feltűnően magas. 1988-ban a menekültek száma Magyarországon elérte a 12 000 főt, de csupán néhány száz nem magyar származású akadt közöttük.

Talán ez a lehetőség elfogadható lenne a román hatóságok számára, legalábbis az értelmiséget ille-

tően, de sokkal kevésbé engedékeny azokkal a magyarokkal szemben, akiknek munkájára és szakértelmére szükségünk van. Ha magyarok emigrálhatnak, az a román nemzetiségűek számára a román állam elfogadhatóságának mélyebb kérdéséveti föl. Számos olyan történetet ismerünk, hogy román nemzetiségűek épp magyar származásukat próbálták bizonyítani abban a hiszében, hogy így talán emigrálhatnak. Ebben az a burkolt célzás rejlik, hogy az emigrálás mind a románoknak, mind a magyaroknak egyformán vonzó cél, s ez azt sugallja, hogy a magyarok tömeges kivándorlásának feltételezhető demonstrációs hatása mindeképpen népszerűtlen a hatalom szemében.

Erdély kérdése Magyarországon

Mint ahogy a bevezetőben is említettük, nagyon sokféle Erdély létezik. E részben Erdély kérdését aszerint próbáljuk vizsgálni, ahogyan az Magyarországon, a magyarok gondolataiban él, és ahogyan a magyar nacionalizmus ideológiája használta azt. Annak ellenére, hogy Erdély csak 1867 és 1918 között volt Magyarország része, és mindig is megőrizte saját, külön hagyományait, Magyarországon a magyarok valamiképp mindig is a leginkább magyar földnek tekintették Erdélyt. Ebben az értelemben „Erdély” nem csupán fizikai és földrajzi egység, amelyet valódi emberek laknak, hanem mitikus területté vált, amelynek sorsa mindenkor Romániához is kapcsolódik. Ennek megfelelően a magyarok a maguknak feltételezett legjobb tulajdonságokkal ruházták fel.

Csakúgy, mint a románoknak, a magyaroknak is megvan a saját mítoszos-költői Erdély-történelme. Amikor a IX. század végén a nomád magyarok elfoglalták a Duna-medencét, a területet néhány szláv törzstől eltekintve nagyrészt lakatlanul találták, s e törzseket aztán gyorsan leigázták és asszimilálták. Erdély területére hasonlóképpen léptek be: ugyanígy lakatlanul találták a területet, és itt is csupán néhány lakó volt előttük. Románok egyáltalán nem éltek itt, tehát semmiféle dáko-román kontinuitás nem jöhetett létre. A románok jelenlétét az Erdélybe való vlachok nagyarányú, a Balkán felől történő bevándorlása magyarázza. A vlachok neolatin nyelven beszélő félnomád nép voltak. E román nyelvű balkáni törzsek leszármazottai a mai Macedónia területén élnek. A magyar királyok nagylelkűen – bár gyakran a legszegényebb hegyes vidékeken – földeket adtak a vlachoknak. Az évszázadok során a vlachok megsokasodtak, és lassanként a tartomány népességének többségét adták. A magyar verzió szerint az írott történelem során Erdély a Magyar Királyság alkotmányos részét képezte, és a Vitéz Mihály által vezetett, feltételezhetően rövid megszállása voltaképpen nem is létezett, ez a valóságban csupán egy rablóvezér rajtaütése volt. Vitéz Mihály a törvényeit teljesen sikertelenül próbálta érvényre juttatni, s egy éven belül meg is gyilkolták. Még fontosabb megjegyezni, hogy Magyarország török megszállása alatt (1526–1687) Erdély kétségtelenül magyar terület volt, amelyet csakis a magyarok és senki más nem igazgatott. Mindehhez még hozzá kell tenni Erdély azon mítoszát, mely szerint Erdély a vallási türelem földje volt. A tordai országgyűlések különböző rendeletei a XVI. század második felében minden főbb nyugati keresztény vallási irányzatot azonos elbánásban részesítve fogadták el, és az ortodox kereszténységre is kiterjesztették toleranciájukat.

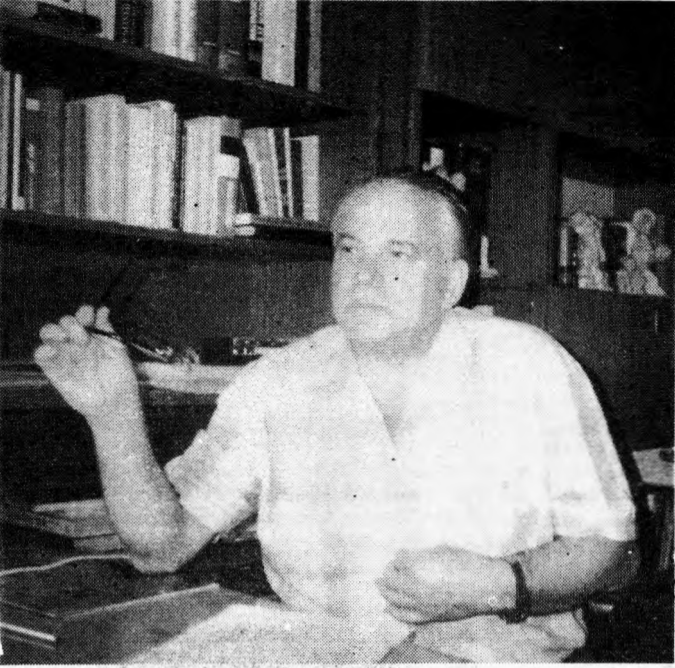
A magyar nemzeti ideológia számára Erdély olyan egység, amely a legszebb magyarságot őrizte meg: a függetlenséget, a toleranciát és számos más nemzeti értéket, és amely mindig a magyar nemzet fennmaradásán őrködött. Néhányak szerint a magyar nyelv tisztaságát legjobban az erdélyi parasztság, s főleg a székelyek nyelve őrizte meg. A székelyek kulturálisan és nyelvileg magyarok, ugyanakkor megtartották elkülönültségüket, mégis mindenki másnál magyarabbak maradtak.

(folytatjuk)

Egy éve, 1988. június 28-án zárták be a kolozsvári főkonzulátust

Vékás Domokos, a volt főkonzul emlékezései

A trianoni békekötés utáni években, Erdély kellős közepén, a Nagykovácsfalva menti Kisgalambfalván születtem. Ez a vidék, amely számomra természetesen a legkedvesebb, a magyar történelem és kultúra szempontjából is igen jelentős. Ha a falunkat átszelő Nagykovácsfalvát végigkísérjük, megismerhetjük az erdélyi szellemiség lényegét.

Néhány kilométerre tőlünk van Székelykeresztúr, ahol Petőfi utolsó éjszakáját töltötte, és nincs messze Fehéregyháza sem, ahol elesett. A szomszédos faluban, Botfalván született Tompa László, a kiváló erdélyi költő, a másik irányban pedig a mai magyar költészet egyik legjelentősebb képviselőjének, Kányádi Sándornak a szülőfaluja, Nagygalambfalva fekszik.

Ha továbbhaladunk a Küküllő mentén, előbb a szász településekre, Segesvárra, Medgyesre érünk, majd az erdélyi románság fontos művelődési központjába, Balázsfalvára. Ebből is látható, hogy ebben a kétszáz kilométeres Küküllő menti sétában szinte a teljes erdélyi valóság tükröződik, ahogyan a hegyek, völgyek és sík vidékek követik egymást harmonikus földrajzi egységet alkotva, úgy élnek már századok óta egymás mellett a magyar, a román és a német emberek.

Az elemi iskolát szülőfalumban végeztem, majd a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégiumba kerültem. Itt tanultam igazán emberséget és szülőföldszeretetet. Ma is, ha évzáró, vagy évnyitó ünnepélyt látok, nekem a sepsiszentgyörgyi kollégium jut eszembe.

Amikor 1940-ben Észak-Erdély visszakerült magyar igazgatás alá, az országhatár szülőfalum határával esett egybe. Ez az esemény örömmel volt számunkra. Lehet, hogy ez nem mindenütt történt így, de én csak arról beszélhetek, amit megéltem. Ettől kezdve Pestig nyitva állt az út. Az érettségi után a bölcsészkarra felvételiztem, majd ennek elvégzése után minden összeköttetés nélkül a Külügyminisztériumba kerültem. A külügyi szolgálatot Tiranában kezdtem, majd a római magyar nagykövetség kultúrattaséja és a Római Magyar Akadémia titkára voltam. Ezután sajátos „képzett-ségemnek” köszönhetően öt évig Bukarestben szolgáltam. Ez rövid damaszkuszi kiküldetés követte.

Közben telt az idő, közeledett pályám befejezése. Ekkor ajánlották fel a kolozsvári főkonzulátus vezetését.

Mivel engem mindig is izgatott a magyar-román viszony, és fontosnak tartottam a népek közti megértésen munkálkodni, úgy éreztem, hogy ez a kiküldetés méltó befejezése lesz külügyi szolgálatomnak.

1984 tavaszán utaztam el Kolozsvárra, és a főkonzulátust egészen a tavalyi megszűntetéséig vezettem.

Az elvi megállapodás a konzulátus ügyében az 1977-es nagyváradi-debreceni pártfőtitkári találkozón született, magyar kérésre. Az ott kötött megállapodás a kétoldali kapcsolatok szinte minden kérdését érintette. Az már nem a magyar félén múlt, hogy vajmi kevés valósult meg belőle. Itt fogalmazták meg például azt, hogy a nemzetiségek hídként szerepelnek a két ország között, és elfogadták a „kisebbségi igények kielégítésének kötelezettségét”.

A konzulátusok működését nemzetközi dokumentumok szabályozzák. A kolozsvári főkonzulátus hármass feladatokról látott el: képviselte a Romániában tartózkodó magyar állampolgárok érdekeit, tájékoztatta a magyar vezetést a román fejleményekről, eseményekről, és a romániai érdeklődőket a magyarországi folyamatokról. A harmadik terület a két ország kapcsolatainak javítása. Ebben nemcsak politikai és kulturális kérdések tartoztak, hanem a határ menti személy- és áruforgalom könnyítése, az idegenforgalom bővítése és mások.

Két esetet szeretnék elmesélni, amely munkánk hangulatát is szemlélteti. Tavaly májusban meghívót vittem Bartók szülőhelyére, a Temes megyei Nagyszentmiklósról, hogy a magyar állam nevében meghívjam a falu küldöttségét Budapestre, Bartók hamvainak fogadására.

A faluban a magyar és a román vezetők, a helybeliek és az ott tartózkodó zenetudósok nagy rokonszenvvel fogadtak. Elvittek abba az emlékházba, amelyben az állandó Bartók-kiváltás működik. Lelkesen számoltak be az emlékház kincseiről, megmutatták a szülőház helyét, az iskolát, amelyben tanult, felvételeket mutattak zenegyűjtői munkásságáról, és nagy elismeréssel beszéltek a román és magyar népdalok feldolgozásában elért eredményeiről. A kiállítás azzal a képpel zárult, amikor Bartók a fasizmus elől hajóra szállt, és Amerikába indul. Amikor megtudták, hogy a magyar állam hazahozza Bartók hamvait, és hogy erre meghívja a szülőföld küldöttségét is, őszintén meghatódtak, és megmutatták, hogy hova fogják tenni azokat a felvételeket, amelyek a budapesti temetésről készülnek majd.

Mint tudjuk, a világ minden tájáról, Kárpátaljától Ausztráliáig eljöttek az érintettek, csak a szülőföldet nem képviselte senki. Nagyszentmiklós becsületén ne essék csorba, nem őket terheli ezért a felelősség.

A másik eset tavalyelőtt nyáron történt. Filmbemutatót terveztünk Kolozsváron, Szabó István Redl ezredesét akartuk vetíteni. A film iránt óriási volt az érdeklődés magyarok és románok részéről egyaránt. Két előadást terveztünk. Épp elküldtük a meghívókat, amikor egy nagyon szigorú figyelmeztetést kaptunk, hogy jobb, ha leteszünk erről a tervről, mert román állampolgároknak tilos a megjelenés.

Hallottuk azt is, hogy figyelmeztették a jövő nézőinket is, hogy ha eljönnek, számolhatnak ennek következményeivel.

Az első előadásom kószott a terem az ürességtől, viszont a két napra rá tartott második előadásra, a tiltás ellenére, szinte mindenki eljött. A jelenlévők között számos román színész, rendező, író, sőt még politikai személyiség is megjelent. A film megtekintése után értetlenül néztek egymásra, nem értették a tiltás okát.

Később kiderült, hogy mindez a Budapesti Kulturális Fórum hatása volt, a bukaresti vezetés a saját sikertelen politikai manővereiért az állampolgárait sújtotta.

Egyébként ezek a fogadások nagyon fontos mozzanataik voltak a főkonzulátus életének. A megjelenő román és magyar helyi vezetők, írók, művészek, közéleti és egyházi emberek közelebb kerültek egymáshoz, ismerkedtek, beszélgettek. A román és a magyar költők sokszor ezeken a fogadásokon beszéltek meg egymás kötetinek lefordítását. Aki a rendezvényeinken részt vett, érezte, hogy a politikai kampányok mennyire légből kapottak, előre megírt forgatókönyv szerint zajlanak, minden valós alapot nélkülöznek.

Így érkezett el 1988. június 27. Ez történelmi dátumnak tekinthető, hiszen először fordult elő a háború után, hogy a magyar társadalom, látva a romániai állapotok romlását, a magyar nemzetiség veszélyeztetett létét és az egész romániai lakosság elnyomott helyzetét, önként, szabadon és jószántából egy hatalmas tömegmozduláson tiltakozott a személyi diktatúra ellen.

Megható és a történelemben oly ritka látvány, hogy egy közös cél érdekében egymás mellett vonul a két nemzet lobogója.

Közben a főkonzulátus élte mindennapi életét. Június 28-án este épp előadásra készültünk a feleségemmel a Kolozsvári

MAGYAR - ROMÁN KONZULI KAPCSOLATOK

1945-től 1954-ig Kolozsváron „Útlevel Hivatal” működött. Felszámolását a román fél kezdeményezte és a Rákosi-kormány engedett.

1973. november 28-án a két ország konzuli egyezményt írt alá.

1977. májusában a debreceni-nagyváradi felső szintű találkozó elvi megállapodás születik a főkonzulátusok megnyitásáról.

1977. június 15-16-án Roska István és Constantin Oancea külügyminiszter-helyettesek, az 1973-as konzuli egyezmény alapján aláírják a jegyzőkönyvet. A romániai magyar főkonzulátus kerületébe Kolozs, Szatmár, Bihar, Arad, Temes és Szilágy megyék tartoztak.

1985 telén a debreceni román főkonzulátust, gazdasági okokra hivatkozva egyoldalúan bezárták, jelezve, hogy a diplomáciában szokásos kölcsönösségi alapon a magyar féltől is hasonló lépést várnak. A magyar-román konzuli egyezmény alapján a kolozsvári magyar főkonzulátus folytatta tevékenységét.

1988. februárjában a kolozsvári főkonzul megbízatása lejárt. Bukarest közölte, hogy nem adja meg a működési engedélyt az új főkonzul számára. Az indokok nevésegesek és banálisak voltak. Ezek az események előre sejtették a román fél szándékait.

1988. június 28-án Totu román külügyminiszter közölte a magyar nagykövettel, hogy válaszként a június 27-i budapesti tömegdemonstrációra, a kolozsvári főkonzulátust azonnali hatállyal bezárja, és felszólítja a személyzetet, hogy 48 órán belül hagyják el Románia területét.

Romániában jelenleg a Szovjetunió, Kína, Csehszlovákia, Törökország, Jugoszlávia működött főkonzulátust.

Magyar Színházba. Alig néhány perccel indulás előtt megszólalt a telefon. Bukarest volt a vonalban. Közölték, hogy válaszul a tegnapi budapesti tömegdemonstrációra, azonnali hatállyal megszüntetik a konzulátus működését, 48 órán belül el kell hagynunk Románia területét.

Felhívtam Budapestet, ahonnan megerősítették a hírt. Összehívtam munkatársaimat, elmondtam a történeteket, és nekiláttunk, hogy a váratlan döntésből eredő tennivalóinkat rendben, pontosan elvégezzük. Ez sok embernek a sorsát érintette, hiszen úgy kellett megszervezni a nálunk folyamatban lévő ügyeket, hogy a bukaresti nagykövetség eligazodhasson bennük.

Bukarest brutális döntéséről Románia és Erdély lakossága a magyar rádióból értesült, a román hírközlés ebben is késlekedett. Szinte mindenki, aki ismerte tevékenységünket, megdöbbenve fogadta a hírt. Nagyon sokan telefonáltak vagy jöttek el egy utolsó kézfogásra. Nemcsak magyarok, hanem románok is. Különösen jól esett, hogy a kiutasítás hírére a főkonzulátuson gyakran megfordult ismerőseim közül többen felhívtak, hogy kifejezzék megdöbbenésüket ezen érthetetlen lépés fölött. Biztosították, hogy miként apáik, ők is a két nép barátságáért fognak harcolni. Romániában ilyesmit telefonon közölni nem akármilyen tett.

Két napig senki nem adt munkatársaim közül. A harmadik nap délelőttjén elindultunk Budapest felé, hogy a megszabott időben átlépjük a határt.

Amerre elhaladtunk, Kolozsváron, Gyalun, Nagykapuson, Körösfőn, a Királyhágón, Élesden, Nagyváradon kisebb összerereglett csoportokkal találkoztunk, még az országúton közlekedő járművek is fényjelzővel tisztelegtek.

Érezni lehetett, hogy mindez nem ránk nézve vereség, hanem a román vezetés szégyene, amit a romániai lakosság, a felülről vezényelt kampány ellenére ellenez és megvet.

H.A.

A BUDAPESTI TŰNTETÉS ÉS A FŐKONZULÁTUS BEZÁRATÁSA A VILÁGSAJTÓBAN

A román központi napilapok június 30-án cfm nélküli rövid hírként hozták nyilvánosságra az Agerpres közleményét a kolozsvári főkonzulátus bezárásáról.

Az RKK KB június 28-i plenáris ülésén Ceausescu célzott arra, hogy esetleg elrendelheti Románia budapesti nagykövetsége tevékenysége korlátozását is.

A TASZSZ szovjet hírgyűjtője annyit közölt az RKP KB üléséről, hogy azon jóváhagyták az MSZMP KB-hoz intézett tiltakozó levél tartalmát.

A PRAVDA június 29-i száma kommentár nélkül közli az MTI jelentését a budapesti tüntetésről, illetve az Agerpres tudósítását a Magyar Nemzetiségű Román Dolgozók Tanácsának június 28-i üléséről, amelyen a „dolgozók” felháborodással utasították vissza a Magyar Népköztársaság egyes köreinek irredenta és revansista megnyilatkozásait.

Az ÚJ KÍNA hírgyűjtője június 28-án tényszerű, részletes budapesti tudósítást közölt a tüntetésről, majd az Agerpres alapján ismertette a román reagálást. A kínai televízió június 30-i esti híradójában filmrportot mutattak a budapesti tüntetésről.

Június 29-én a jugoszláv POLITIKA című napilap a Tanjug távirati iroda jelentése alapján háromhasábos főcímmel számolt be a magyarországi és romániai eseményekről.

A június 29-i lengyel lapok – a Trybuna Ludu kivételével – nem tudósítottak a budapesti és bukaresti fejleményekről. A Trybuna Ludu pedig rövid hírt közölt a lengyel távirati iroda nyomán. A lengyel rádió a román belügyminiszter bejelentésére hivatkozva közölte a főkonzulátus bezárását.

A RUDE PRÁVO csehszlovák pártlap június 30-án az „MTI a

budapesti tüntetésről” címmel a magyarországi, „Level Magyarországra” címmel pedig a RKP KB ülésén történt eseményekről számolt be.

Az NDK sajtója június 30-án közölte, hogy problémák vannak a magyar-román viszonyban. A berlini lapok egymás mellett, kommentár nélkül közölték az ADN (keletnémet hírgyűjtő) budapesti, illetve bukaresti – közel azonos terjedelmű – jelentését.

Az amerikai AP és UPI hírgyűjtője június 27-én részletesen beszámolt a tüntetés előkészületeiről, és ismertették a magyar álláspontot. A késő éjszakai órában tudósítottak az eseményről magáról is. Június 30-án több nagy napilap beszámolt a tüntetésről és a főkonzulátus bezárásáról.

A REUTERS június 28-án hírlát adta a román lépést. A „The Independent” Ceausescunak karanténban a helye – címmel külön kommentárt közölt az eseményekről, rávilágítva a történelmi háttérre és a jelenlegi romániai helyzetre. A többi vezető brit lap is bő terjedelemben számolt be az eseményekről.

Az AFP francia hírgyűjtője folyamatosan, rövid jelentésekben tájékoztattott a két fővárosban történekről. Az úgynökség Bukarestből származó tudósítása szerint a román sajtó 28-án egyetlen szóval sem tett említést a tüntetésről, ennek ellenére „óriási volt a lakosság felháborodása az irredenta, revansista tömegdemonstráció fölött.”

Az NSZK-beli tömegkommunikációs eszközök is folyamatosan tájékoztattak az eseményekről. A ZDF-tévé társaság kommentátora úgy vélekedett, hogy a két ország a diplomáciai kapcsolatok megszakításának küszöbére jutott.

F.GY.

Olvasóink levelei

Kérjük olvasóinkat, hogy feltétlenül tüntessék fel, amennyiben nevüket és címüket közölni akarják!

Az alábbi levelet teljes terjedelmében közöljük, abban a reményben, hogy más olvasóinkat is írásra, új tények és adatok összegyűjtésére sarkallja.

Hargita megyében ma már csak két olyan középiskola van, amely ún. „elméleti liceumnak” minősül. (Romániában a középfokú oktatás szakiskolákban, szakliceumokban és elméleti liceumokban folyik. A mindenki számára kötelező tíz osztály elvégzése után a gyerekek egy része szakiskolába megy, ez nagyjából megfelel a magyar szakmunkásképzőnek. A szakliceumok érettségét és bizonyos szakmai képzést nyújtanak a magyar szakközépiskolához hasonlóan. Gyakorlatilag csak az elméleti liceumban végzett diákoknak van esélyük a főiskolai vagy egyetemi továbbtanulásra.)

Nemrégiben mindkét liceumban, a Csíkszeredai 1. sz. Liceumban (amely az egykori katolikus főgimnázium épületében működik) és a Székelyudvarhelyi Pedagógiai Liceumban (középfokú tanítóképzőben) látogatást tett a megyei első titkár. Az ilyen látogatások egyáltalán nem szokványosak. A megye pártvezetője látogatása során különböző, önmagukban nem különösebben lényeges bírálat megjegyzéseket tett. A tanév végére mindkét liceumba bejelentette érkezését a párt központi bizottságának és az illetékes minisztériumnak a közös tanügyi ellenőrző bizottsága. Köztudomású, hogy azokat az iskolákat szállják meg a tanév végén magas szintű „ellenőrző brigádok”, amelyeket valamilyen okból meg akarnak fenyíteni, hiszen a romániai iskolákban a július közepéig tartó tanév utolsó szakaszában komoly oktatási tevékenység már nemigen folyik. Többek között azért sem, mert a tanárokat lefoglalják a vizsgák és a felvételik (a kilencedik, illetve a tizenegyedik osztály előtti középiskolai felvételik), a helyettesítésük megoldhatatlan.

A két érintett liceumban leginkább attól félnek, hogy a hatóságok szakliceumokká kívánják visszaminősíteni ezeket az iskolákat, s ha ez megtörténne, akkor egyetlen olyan középiskola sem maradna a 88%-ban magyarok által lakott Hargita megyében, amelyben gimnáziumi jellegű, a felsőfokú továbbtanulást lehetővé tevő képzés folyhat. Lehetséges természetesen, hogy a két liceum tanárainak ez a féltelme alaptalan, de az elmúlt években már történt egy és más, ami megalapozta a tanárok készenlétét a rosszra. Két esztendővel ezelőtt például elvitték a humán (történelem-nyelv) tagozatot Csíkszeredáról Székelyudvarhelyre, majd a székelyudvarhelyi liceumból is kivették a humán tagozatot. Humán tagozaton tehát már ma sincs elméleti liceumi képzés Hargitában. Ugyancsak két évvel ezelőtt egyik tanévről a másikra megfordították a Csíkszeredai 1. sz. Liceumban a magyar és a román osztályok arányát. Addig az osztályok kétharmada magyar volt, egyharmada román, azóta éppen fordítva. Természetesen a román osztályok diákjainak a többsége is magyar.

Az erdélyi magyar iskolákban már most is igen nagy a tanárhány, s a helyzet az elkövetkezendő években rohamosan tovább romlik majd, részben azért, mert a kivándorlási hullám az iskolákat és az erdélyi magyar pedagógustársadalmat is sújtja, de leginkább azért, mert most érik el a nyugdíjkorhatárt azok a tanárok és tanítók, akiket még az erdélyi magyar iskola-rendszer elsorvasztása előtt, a negyvenes évek végén, az ötvenes évek elején nagy létszámú évfolyamokban képeztek. *Utánpótlás nincs.*

A középiskolai tanítóképzésben egyetlen magyar osztály működik Székelyudvarhelyen. Itt képeznek magyar nyelvű tanítókat három megye számára: Maros, Hargita és Kovászna megyéknek évente 12-12-t.

Nemrégiben mindhárom megye számára elindítottak egy-egy teljes, román nyelvű tanítóképző osztályt. Néhány év múlva az említett megyék számára képzett, évente kikerülő tanítók háromnegyede román osztályban végez.

A Maros megye számára képző osztály Marosvásárhelyen, a Hargita megye számára képző osztály Székelyudvarhelyen indult, a Kovásznának képző osztály pedig Balázsfalván!

Balázsfalva több száz kilométerre fekszik Kovászna megyétől egy egészen más megyében. Kovászna megyében azonban, ahol a lakosság 82%-a magyar, minden valószínűség szerint a román tannyelvű osztályokból is magyar anyanyelvű tanítók kerültek volna ki, akik, ha anyanyelvük nyelvtanát és irodalmát nem is tanulták soha, mégis képesek magyarul tanítani. Balázsfalván viszont, az erdélyi román kultúra, a görög katolikus szellemiség történelmi fellegvárában lehet román anyanyelvű, magyarul nem beszélő diákokat találni a román osztályok számára.

Hargita megyében és Marosvásárhelyen a tizedikes és a tizenkettedikes (végzős) liceumi fiátanulókat orvosi vizsgálatra viszik, ami után a súlyosabb betegségekben, fogyatékosokban nem szenvedő gyerekeket felírják egy listára, „Föld alatti munkára alkalmas” (Apt. pentru munca subteran).

Már az elmúlt években is sok liceumot végzett és főiskolára, egyetemre fel nem vett tizennyolc éves fiatal kapott behívót a Munkaelosztótól a rettegett bányák valamelyikébe.

Az említett orvosi vizsgálat után sok szülő kétségbeesetten rohant felmentő („föld feletti bányamunkára alkalmas” minősítést tartalmazó) orvosi igazolásért.

A tizennyolc éves fiúkat a szülők többsége nem engedi el a bányákba, inkább vállalják, hogy a fiúk hosszú évekig sehol sem kap munkát, elveszti a továbbtanulási jogát és elősködőnek számít.

A katonai behívó ellen azonban már semmit sem lehet tenni, és a szülők attól félnek, hogy a listán szereplő fiatalokat behívás után a bányákba viszik.

Egyelőre nem lehet látni világosan, mi ennek a mostani orvosi vizsgálatnak és összeírásnak a pontos célja, de annyi bizonyos, hogy része annak az állandó idegharcnak, ami Erdélyben folyik, s ami folyamatosan rombolja az erdélyi magyarok pszichikai ellenállóképességét.

R. J. középiskolai tanár vagyok, magyar-orsz. szakos. Erdélyből, Nagyváradról üldöztek el 1977-ben. Most 58 éves vagyok. 86-ban távoztam Magyarországról, budapestről (ahol) nyolc évig éltem mint román állampolgár, és a Kádár-kormányzat beleegyezett ebbe... 55 éves voltam, amikor egy nyugat-németországi menekülttáborba kerültem, ahol 22 hónapig vártam a befogadásra. De hát kinek kell itt egy magyar tanár... Megírtam élményeim Romániáról és Magyarországról egy dokumentumregényben, érdekesen megrázóan, mégsem sietnek itt (Venezuelában) kiadni – mert sok mindent nem értenek a magyar és erdélyi valóságból.

...tönkretett családomból csak Laci fiam szeretete maradt meg számomra. Ő 33 éves gépészmérnök. 1988-ban meg akart látogatni Nyugat-Németországban... küldtem számára 500 DM-et, mert csak így engedték volna el Nyugatra... S újabban mit találtak ki... az 500 márkát hivatalosan 1 márka = 4 lej (kb. 7 Ft) beváltották neki... és azóta is mehet panaszkodni, akihez csak akar...

R. J. Caracas (Venezuela)

Múrosos szüreti bál
A Bukaresti Magyar Iparosok Együttes Műkedvelő Gárdája 1936 szeptember 6-án

A képet egy olvasónk küldte, aki részt vett a szüreti bálon. Köszönjük a fotót, és kérünk mindenkit, akinek birtokában bármilyen eseményről, műkincsről, épületről készült fénykép vagy képeslap van, lemásolásra és későbbi közlésre

küldje el az Erdélyi Tudósításoknak. Az eredetit természetesen visszajuttatjuk. Ha a fényképen szereplő eseményhez történet is kapcsolódik, kérjük, pár mondatban azt is írja le.

INDEPENDENT TRANSYLVANIA MOVEMENT

Néhány hónapja Cleveland, Ohio-ban megalakult az Independent Movement... Az első visszhang kiáltványunkra és hirdetésünkre (ami a Szabadság országos hetilapban jelent meg, egy Avram Iancu nevet viselő (szélsőséges) szervezettől jött iromány volt, ami levélnél sem nevezhető, hiszen a levél általános követelményét mellőzi (aláírás, a feladó címe, dátum). Címünket géppel írták a borítékra, s a postabélyegzőből is csak annyi derül ki, hogy valahol New Yorkban adták fel.

Románul ugyan nem tudok, de annyit sejtjek, hogy a szablys-baltás hazafiak nem azért nem írták alá, mert dicshimnuszokat zengenek rólunk. (Megjegyzem, ők az első hirdetésünk után egy héttel MÁR jelentkeztek, míg az első magyar érdeklődők az utolsó hirdetés után majdnem egy hónappal.)

Szeretném felajánlani támogatásunkat, anyagi támogatást sajnos, egyelőre nem ajánlhatok, hacsak közben valami csoda nem történik (pl. rendelnek a póló-ingekből az amerikai magyarok).

Címünk: 2483 E. 124 ST. CLEVELAND, OH 44120

Tisztelt szerkesztőség!

1989. április 1-jén éjjel jöttem át. Köszönetet szeretnék mondani a kiskatonáknak és a határőrtesteknek azért az emberséges és megértő viselkedésükért, amit irántunk tanúsítottak. Ugyanolyan szívélves bánásmódban részesültünk a békéscsabai rendőrségen is...

A dánfoki tábor 17. forintos távolságra van Békéscsabától. Estére értünk a táborba, de éltel nem kaptunk, azt mondták – van pénzünk és gyünk a dánfoki étteremben... egy szál ruhában érkezünk és a higiénia elemi szabályai szerint szükség lett volna egy rend alsóneműre, hogy ki tudjuk cserélni és mosni a magunkét... De sok pestit sikerült félrevezetni, halottam olyat, hogy ma jobb erdélyi menekültnél lenni, mert azok csak kapják a jó külföldi segélyeket, elősködnek és elveszik a munkát tőlük... De én itt ahány erdélyi ismerőssel találkoztam, nem tudunk rájönni, hol is vannak ezek a mesés raktárak?

Egy győri olvasónk írja:

„Bosszankodva és rossz szájjal veszem tudomásul, hogy a lap szerkesztői és főleg terjesztői ugyanabba a hibás „Budapest-centrikusságba” estek, mint sokan mások, és teljesen megfélemlítettek arról, hogy vidéken is lehet és van igény – sőt azt mondanám, hogy szükség még nagyobb is, mint a fővárosban egy ilyen irányú és arculú folyóiratra.

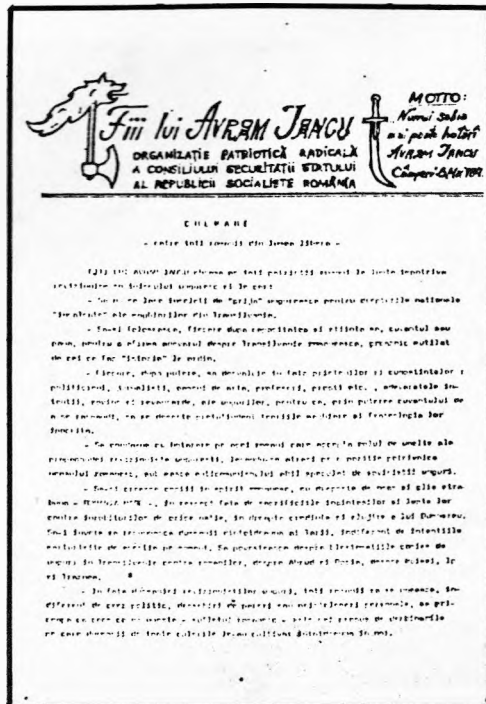
És akkor Győrött miért néztek rám csodálkozva, amikor a lap felől érdeklődtem? Ha történetesen nem járok május vége felé Pesten, és mert a Diurnus „tablettája” elkerülte a figyelmemet, most sem tudnék a megjelenéséről.

Kérem, gondolkozzanak el a fentiekben, és gondoljanak a vidéken élő erdélyi és nem erdélyi érdeklődőkre is a jövőben...”

Higgye el, kedves győri olvasónk, hogy gondoltunk. Már a lap hivatásának körvonalazásakor az volt az egyik legfontosabb szempont, hogy vidékre is eljusson az Erdélyi Tudósítások. Sajnos ezt nem elég elképzelni, terjesztői hálózatot kell kiépíteni, ami egy roppant nehéz feladat.

Gondoltunk arra is, hogy olvasóinkat kérjük meg, mutassák be a lapot ismerőseiknek (például eddig 400 vidéki református papnak küldtünk Erdélyi Tudósításokat ebből a célból).

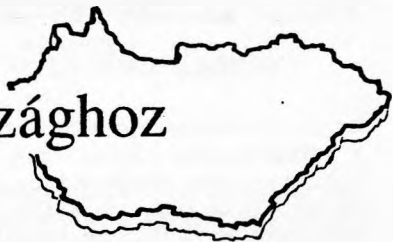
A terjesztői hálózat kialakulásáig az egyetlen biztos lehetőség az előfizetés.

„Avram Iancu fiai”-a fejlec – a romániai Securitate hazafias, radikális szervezete, amely 1988. május 15-én alakult, esküszik, hogy minden eszközzel megvédi román-ságát, és megbünteti azokat, akik ellene tesznek vagy gondolnak.

Használati utasítás

Magyarországhoz

3. A munkaerőpiac

A menekültek és az áttelepülők itteni boldogulását jelentős mértékben meghatározza, hogy milyen munkával, milyen feltételek között, mekkora jövedelemre tehetnek szert.

Kik keresnek munkát?

A menekültek 23%-a szakképzetlen, 52%-a szakmunkás, 7%-a pedig értelmiségi. Kedvezőbbek ezek az arányok az áttelepülőknél. Alig 5%-uknak volt már kettőnél is több munkahelye Magyarországon. Teljes körű szinte a foglalkoztatásuk, s zömük az állami szektorban, míg körülbelül 15%-uk szövetkezeteknél, gmk-ban, magánvállalkozóknál dolgozik. Ami a számokon túl közös bennük, hogy már munkaviszonyt létesítettek valamilyen munkavállalási okirattal.

Aki ideiglenes tartózkodási engedéllyel rendelkezik, annak a foglalkoztatás helye szerinti megyei tanács munkaügyi osztályán, az ott kapható úrlapon munkavállalási engedélyt kell kérnie. Ennek érvényessége szorosan kötődik a tartózkodási engedélyhez – annak megszűntével a foglalkoztatás illegálissá válik –, valamint a kiállításakor megjelölt város, megye területéhez. Amennyiben egy meghatározott vállalatnál történő munkavállaláshoz kéri az engedélyt, úgy csatolni kell annak igazolását a foglalkoztatás szándékáról. A kérelmet 8 napon belül elbírálják, és erről értesítik a kérelmezőt. Nincs szükség ilyen engedélyre, ha valaki letelepedést előkészítő 2 éves tartózkodási vagy letelepedési engedéllyel rendelkezik.

Munkakönyv kiállítására a lakóhely szerinti helyi tanácsnál kerülhet sor, az erre rendszeresített kérdőív kitöltése és illeték-bélyeg benyújtása alapján – hacsak nem kíván például alkalmi munkából megélni az illető.

A munkakönyvből bevezetik a menekült, áttelepült szakképzettségét, iskolai végzettségét. Az ehhez szükséges bizonyítványok hiteles magyar nyelvű fordítását kérelemre térítésmentesen biztosítja a helyi tanács. Amennyiben ilyen okirat nem áll rendelkezésre, talán a menekülés okán, illetőleg az oklevelet éppen akkor honosítják vagy záradékolják a végzettségnek megfelelő központi szervnél – úgy a kérelmező felelős nyilatkozata, tanúkkal történő igazolás vagy szakképzettséget igazoló itt szerzett vizsgapapír alapján is bejegyzik a szakképzettséget.

Mire jók a munkaügyi szolgálati irodák?

Budapesten az V. kerület Tanács krt. 28. szám alatti országos iroda, egyébként pedig a megyeszékhelyeken működő irodák díjmentesen ajánlanak munkahelyeket, valamint felvilágosítanak a munkavállalási lehetőségekről (pl. kereseti lehetőségekről, munkásszállás igénybevételéről stb.). Békéscsabán az Irányi út 1., Szegeden a Bajcsy-Zsilinszky utca 4., Pécsen a Széchenyi tér 9., Debrecenben a Béke útja 36., Nyíregyházán pedig a Benczúr tér 18. sz. alatti irodák állnak rendelkezésre.

Munkaviszony létesítése

A már fentebb említett iratok birtokában létesíthető szabályosan munkaviszony (a tartózkodási engedély lejártánál figyelembe-

vételével). Ennek alapfeltétele, hogy megállapodjanak az ellátandó munkakörrel és a személyi alappérről, mégpedig írásban. Fontos, hogy világossá váljék, határozott vagy határozatlan idejű munkavállalásról van-e szó, továbbá kikötötték-e próbaidőt. Ez utóbbi esetben ugyanis bármelyik fél következmények nélkül visszaléphet a munkaszerződés végleges létrehozásától.

Bizonyos munkakörök betöltéséhez erkölcsi bizonyítvány szükséges, amelyhez be kell nyújtani a megyei/fővárosi rendőrkapitányság igazgatásrendészeti osztályán a jövődől munkahely igazolását, továbbá 100 Ft-os okmánybélyeget.

Mivel a munkakönyvből bekerült végzettség gyakran nem okiraton alapul, s mert különbözőek a magyarországi követelmények, a munkáltatók a szakmai jártasságról maguk kívánják meggyőződni, például próbamunkát végeztetnek vagy „tanulóiódót” kötnek ki alacsonyabb munkaköri besorolás mellett átmenetileg.

Mi jár a munkavállalónak?

Röviden összefoglalva az alábbiakat érdemes kiemelni:

- az ugyanazon munkakörben és gyakorlattal rendelkezőkkel együtt megállapított bérezés,
- a munkáltató belső szabályai szerinti juttatások (pl. munkaruha, védőital) és kedvezmények, szolgáltatások (pl. munkaszállás, vállalati üdülő, óvoda igénybevétele, lakástámogatás),
- fizetett szabadság, amelynek megállapításánál figyelembe kell venni a romániai munkaviszony idejét a dolgozó írásbeli nyilatkozata alapján,
- társadalombiztosítási szolgáltatások (pl. táppénz betegség, bal eset, szülés, gyermekgondozás idejére).

...és mire köteles?

- a munkaköri leírásban szereplő feladatok elvégzésére,
- a munkáltatói utasítások és meghatározott körű helyettesítési munkák elvégzésére,
- a munkavédelmi előírások, gépkezelési utasítások, szabályok elsajátítására,
- az átadott eszközök rendeltetésszerű használatára, ezekkel való elszámolásra (pl. leltárfelelősségi szabályok megismerésére),
- a munkarend és a munkafegyelmel betartására (pl. késések, igazolatlan hiányzások, fegyelmi vétségek következményeinek ismerete alapján).

Mi lesz a szakképzetlenekkel?

A munkát vállalók 30%-a nem szakképzettségének megfelelő munkakörbe kerül, továbbá 23%-uk szakképzetlen. Nekik talán soha nem lenne esélyük a továbblépésre, hacsak nem veszik igénybe az átképzési, kiegészítő és szakképzési kurzusokat. Akik a tanfolyamon való részvételt vállalják, azok átképzési támogatásban részesülnek, és képzési költségeiket is megtérítik, valamint szállást biztosítanak számukra.

Kis vállalkozások, nagy üzletek?

Akik a magánszektorban kívánnak alkalmazottak lenni, célszerű, ha ragaszkodnak az írásbeli munkaszerződéshez, amely rögzíti alappéruket és az alkalmazás időtartamát. A társadalombiztosítási szerv egyébként nem a valóban kifizetett, hanem a szerződés szerinti összeget veszi figyelembe pl. a táppénz vagy nyugdíj megállapításakor. Az adóhatóság pedig 5 évre visszamenőleg követelheti a be nem vallott jövedelem után járó adót, a munkavállalótól is.

Aki pedig maga akar vállalkozni, annak az Állami Bér- és Munkaügyi Hivatal tájékoztatása szerint rendelkezéseire áll a kisvállalkozói kamatmentes kölcsön, amely legfeljebb 300 000 Ft lehet. Természetesen a vállalkozáshoz, ipargyakorláshoz szakmai jártasságot igazoló okiratra, erkölcsi bizonyítványra és más hatósági engedélyre is szüksége van a tőken és az üzleti szellemem kívűl.

Az ERDÉLYI TUDÓSÍTÁSOK

megrendelhető az 1989-es évre (összesen 7 szám) 182 forintért (ebből 56 Ft a postaköltség) az alábbi címen: 1399 Budapest, Postafiók 260.

CSIZMADIA PÉTER-t keressük, aki 1988 első felében maradt Magyarországon feleségével és szívügyűen átesett idősebbik gyermekével. A kisebbik gyermek otthon maradt Sepsiszentgyörgyön.

Kérjük, aki tud róla, értesítsen:
Hanics Béla
1062 Budapest, Délibáb u. 10.
Telefon: 421-877

Fővárosi Menekültügyi Iroda
1052 Budapest V. kerület, Tanács körút 28.
Telefon: 188-489, 186-033, 186-066, 1893-as mellék
mindennap, 8-tól 16.30 óráig.

Keresünk erdélyiek részére HÉTVEGI elfoglaltságot – ház körüli munkák, takarítás, – kisegítő építőipari tevékenység, szakmunka.

Családos, gyermekes menekültek foglalkoztatásához kérjük vállalatok és más munkáltatók jelentkezését.

A Fővárosi Menekültügyi Iroda kéri azokat a vállalatokat, intézményeket, szervezeteket és állampolgárokat, akik SZÁLLÁS biztosítása mellett ROMÁN anyanyelvű dolgozókat foglalkoztatnának, juttassák el igényüket az iroda címére.

FMI kéri azokat a magyar állampolgárokat, akik erdélyi menekülteknek INGATLANT, LAKÁST, TELKET, HÁZAT eladni vagy bérebe adni szándékoznak, írásban vagy személyesen jelentkezzenek.

HÍREK

Váray Károly, rózsaszentmártoni olvasónk, elküldte nekünk „Rekviem Erdélyért” című román és magyar nyelven írt versesköteteinek egyikét, amelyet ő maga gépelt és kötött igen kis példányszámban.

Amikor kifosztva ülsz,
csalódottan, az éji
árny alatti padon
s fontolgatod –
latolgatod, – magával
visz-e a lélekzajlás
utáni áradás,
s mennyi az életben
maradás esélyed, –
akkor építs magad köré
a múlt szép emlékeiből
töltéseket és ezek
között hagyd áramolni
a rianó lelkedet!

Cînd stai jăcă mănit,
și fără speranță
pe banca umbră în noapte
meditînd, gîndînd –
pe unda valurilor trecătoare
și care e șansa răminerii
în viață, –

și atunci clădește-n
din frumosul trecut
jurul tău,
și lasă amintirile
să-ți umple sufletul!

Svéd kórus – Erdélyért

A terjävi férfikar június 30-án koncertet adott a kelenföldi evangélikus templomban a Romániában élők megsegítésére.

1989. június 14-én megnyílt a szeghalmi Sárreți Múzeum-ban az Erdélyi Kiállítás. Jelentős része Fülöp Károly erdélyi származású tanár hagyatéka. A tárlaton számos népművészeti, népviseleti alkotás, régi térkép, festmény, könyvválogatás is látható.

1989. június 10-én megtartotta első ülését az Erdélyi Szövetség országos elnöksége, amely Csepella Imrét ügyvezető elnöknek választotta meg. Társelnökök: Bajkó Mátyás, Krasznai Zoltán, Pomogáts Béla, Raffay Ernő, Szotyori Judit, Teleki János. Tiszteletbeli elnök: Domokos Pál Péter.

Cs. Gyimesi Éva kolozsvári egyetemi tanárt, 1989. június 21-24-ig (szerdától szombati) naponta reggeltől estig kihallgatták a Securitatén, állásából el akarják bocsátani. A lakásával szemközti tömbházra teleobjektívvel felszerelt felvevőgépet állítottak.

Kérdőjeles hírek

A hamisnak bizonyuló hír hitelrontó lehet, lejárathatja a becsületes szándékot, mégis úgy gondoljuk, vállalni kell a kockázatot – abban reménykedve, hogy olvasóink lesznek majd az a hírhez és ellenőrző hálózat, amely pontosítja az így közreadott információkat.

Az Erdélyi Magyar Hírügynökség jelentéseiből:

Ferences István sepsiszentgyörgyi költőt, Lányi Szabolcs fizikust, bukaresti egyetemi tanárt, kihallgatták és bántalmazták a Securitatén, miután azok találkoztak a Bukarestbe akkreditált magyar nagykövetség tagjaival.

Megfélemlítik az egyházi embereket:

Március utolsó hetében a Securitate emberei betörték a Kolozsváron levő monostori katolikus plébánia épületébe. Betörték a csobotfalvi Gergely István lelkész garázsába is, és megrongálták motorkerékpárját. A csíkrákosi pap lakásába hatszor próbáltak behatolni, míg ő Anachlat, az utolsó székelyföldi Ferences-rendi barát szárhegyit temetésén vett részt.

A csíkszeredai Központi Áruháznak megállapodása volt a berettyóújfalui ABC-vel. Amióta a város magyar polgármesterét, Szászt, eltávolították és egy Costea nevű román neveztek ki a helyére, megszűnt a magyarországi termékek árusítása. A beérkező cikkeket azonnal Bukarestbe továbbítják.

A Kézdivásárhely közelében fekvő Gelencéhez csatolták Haraly falut (Harale); ilyen adminisztratív fedőakciókkal próbálják leplezni a falurombolás tényét. A kisebb falvakat egy-egy központi helység utcáivá degradálják.

Csehszlovák hatóságok május 6-án megakadályozták az Erdélyi Magyarok Egyesülete 18 aktivistájának beutazását Csehszlovákiába, akik a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Szövetsége (CSEMADOK) Nyitra járási szervezetének táboraiba utaztak volna.

Ingyen közlünk állás- és lakáshirdetéseket, bútor-, használati tárgy-felajánlásokat, anyagi támogatásokat – valamint olyan információkat, amelyek az erdélyieket és a menekülteket érintik. 1399 Budapest, Pf. 260.

APRÓK

1989. július 15-től szeptember 1-jéig tartó RÉGÉSZETI ÁSATÁSON, melynek helye SOMOGYVÁR (Balatonboglártól 20 km-re), Szent László király által alapított bencés kolostor és ispáni vár kutatásánál örömmel ALKALMAZNÁNAK ERDÉLYI FIATALOKAT (16 éves kortól, a munka jellege miatt elsősorban fiúkat, férfiakat).

Szállásról, étkezésről és költségtérítésről az ásatás vezetője, DR. BAKAY KORNÉL régész gondoskodik.

Jelentkezni lehet: 8698 Somogyvár, Kupa várhegy, régészeti ásatás
További felvilágosítást a Menedék Bizottság ad hétfő/csütörtök 16-20 óráig a 750-730 telefonon.

ERDÉLYI FIATALOKAT (középsiskolába járók vagy leérettségizettek) várnak EGYETEMI ELŐKÉSZÍTŐ TÁBOROK!

1. Orosházán lesz a jogászok tábora: magyart és történelmet tanítanak MINDENKINEK, aki ezekből a tárgyakból felvételizne, július 25-től augusztus 6-ig.
Jelentkezés Fűredi Katalinnál,
1071 Budapest, Damjanich u. 12. IV. emelet 19.
Telefon: 18-20 óra között 212-243

2. Debrecenben lesz a közgazdászok tábora, augusztus 1-jétől 12-ig: matematika és történelmet tanítanak minden érdeklődőnek.
Jelentkezni Török Mihálynál
1092 Budapest, Ráday u. 43-45.
Telefon: esti órákban 384-766

Jelentkezési határidő: július 16. (Közelsége miatt javasoljuk, hogy telefonon próbáljanak meg jelentkezni.)

Ariadna Combes povestește despre mama ei Doina Cornea

Prima scrisoare deschisă a lui Doina Cornea este din 1982 și se numește „Scrisoare către cei care n-au renunțat să se gîndească”. Înainte de această scrisoare ați constatat la mama dumneavoastră semne ale confrunțării deschise?

— Cred că pasul prin care cineva hotărăște să iasă din anonimul este în România astăzi un pas imens de făcut, fiindcă nu pui numai în pericol propria persoană ci și prietenii, tot anturajul. Și de fapt, cred că noi românii sîntem atît de marcați de această teroare care a durat în România zeci de ani de zile încît și românii care pleacă din România au nevoie de un fel de maturitate psihologică înainte de a se angaja în Occident sau în Ungaria. Dar ca să răspund la întrebarea în legătură cu mama, cred că anul 1982 a fost atingerea unei trepte, dar demersul a început mult mai demult, imediat după 1968. Mama ca și mulți intelectuali români a fost gata să acorde încredere secretarului general Ceaușescu pentru faptul că n-a intrat în Cehoslovacia cu Pactul de la Varșovia, promisiunile pe care le făcea în legătură cu liberalizarea culturală a României. Dar țîn minte din copilărie, mama a devenit din ce în ce mai neîncrezătoare în politica președintelui. În 1969 Ceaușescu a înființat Frontul Unității Socialiste, în care a cerut tuturor românilor să adere. Și mama a spus „Nu! De ce? Ni s-a promis că o să putem să ne organizăm cum dorim, și acum vor să ne bage într-o altă organizație de stat.” Și nu a depus jurămîntul. Și reîntoarcerea lui Ceaușescu din China, cu Revoluția Culturală, care a fost pentru ea un semnal de alarmă...

— Acest lucru, că mama dumneavoastră nu a intrat în Frontul Unității a contribuit la faptul că ea a rămas asistentă universitară?

— Nu. În România ca să-ți dai doctoratul și să devii lector trebuie să fii membru de partid. Și aceasta i s-a propus de mai multe ori. Colegii și prietenii îi spuneau adesea „Intră în partid, ca să ai o promovare în Universitate”. În sfîrșit ea a fost singura în universitate care nu era membru de partid. De altfel în anii 70 ca urmare a presiunilor psihologice și profesionale marea parte a intelectualității a intrat în partid. Aceasta explică faptul că PCR este partidul cel mai puternic din țările de Est proporțional are de două ori atîtia membri, cît partidul comunist din Uniunea Sovietică

— Care a fost reacția la scrisoarea din 1982?

— De fapt au fost două răspunsuri, cum și era de așteptat. Primul răspuns era cel oficial, deci Securitatea acasă și ședințele la universitate, unde i se cerea să-și facă autocritica. Mama a refuzat acest lucru. Dar mult mai importantă a fost reacția oamenilor. Și cunoștințele vagi, cum o vedeau pe stradă o îmbrățișau, primea flori și cărți postale... adică și-a dat seama că este o imensă cerere din partea oamenilor ca cineva să ia cuvîntul pentru ei. Era foarte important, că ea a semnat scrisoarea, fiindcă la Europa Liberă sosesc multe scrisori anonime.

— În ce atmosferă a decurs vizita „Securității”?

— Timp de ani de zile Securitatea în Cluj a avut o atitudine civilizată față de mama, ceea ce nu înseamnă că anchetele nu erau strînse și regulate. Și nu numai pentru ea, și tatăl meu a fost interogată în repetate rînduri. Dar pînă la 1988 nu s-au întîmplat chestii brutale.

În 1982, după scrisoarea mama s-a trezit în septembrie că i s-a luat norma de la secția de franceză și i s-au dat norme la istorie, geografie etc. Deci nu mai era legat de un program de istorie literară și a început să facă diferite texte. De exemplu ca exerciții de traducere a ales texte de Goma, Jung, sau Mircea Eliade, autori necunoscuți sau interziși. Lucra de multe ori cu săli în care studenții erau în picioare, așa de mulți erau. Și în 1983 cînd s-a dus să și ia înapoi norma, și-a dat seama că nu mai figurează pe statele de plată. Și atunci a făcut un proces universității, un proces care are o parte foarte frumoasă pentru mine, pentru că avocatul ei era tata. Era un proces pe imaginea României, fără prea mare agresivitate, pînă și martorii acuzații au depus în fond mărturie în favoarea ei. La sfîrșit judecătorul a spus „știm care este situația, am înțeles, dar nu se poate face altfel”. Acest caz a fost foarte neplăcut pentru universitate, pentru că mama a fost licențiată nu din motive politice, așa ceva nici nu figura, ci pentru motivul că nu ar fi corespuns profesional. După 27 ani petrecuți în învățămînt. Pînă la pensie, un an și jumătate mama a rămas fără salariu și au trăit din salariul lui tata.

În 1987 după revolta muncitorilor din Brașov, mai exact în 17 noiembrie ea și-a pus pe poartă un fel de pancartă „Mă solidarizez cu muncitorii din Brașov”. În 18 noiembrie s-a dus în cartierul muncitoresc din Cluj, în Iris și a împărșit manifeste scrise cu mîna „Muncitori din Cluj, solidarizați-vă cu muncitorii din Brașov”. Și fratele meu era cu ea. A doua zi dimineața, la ora 7 a venit securitatea și i-a îmbarcat. Și așa au stat cinci săptămîni închiși fără nici un fel de hotărîre judecătorească.

Mama nici nu știa că și fratele meu a fost luat. În prima zi ea a fost interogată timp de 36 de ore fără mîncare, fără apă, fără să aibă dreptul să doarmă. Anchetatorii se schimbau din

4 în 4 ore. După 36 de ore de anchetă ea a refuzat să mai vorbească, a spus „vreau să mînc, să beau apă și să dorm. Și nu mai răspund la nimica”. Au cedat. Au lăsat-o să doarmă și după aceea în fiecare zi era interogată de la 8 la 12. După 10 zile de închisoare au dus-o pe un alt drum la anchetă, și la un moment dat în fața unei uși deschise l-a văzut pe fratele meu. Era făcut expres ca să fie un șoc psihologic. Din clipa aceea o duceau de mai multe ori pe coridor unde se auzeau strigăte și gemete. Ea spune că în primele zece zile nu a resimțit nici o frică... dar faptul că l-a văzut pe fratele meu a fost foarte greu de suportat.

Au încercat o mulțime de lucruri. La o percheziție i-au pus 40 de șilingi și i-au găsit, ca să spună că ea a făcut trafic de valută. Mama a început să rîdă și le-a spus „dacă aș avea bani străini, ar fi franci, pentru că fiica mea trăiește în Franța, în al doilea rînd nu cu 40 de șilingi faci trafic de valută.” Au lăsat-o! Altă dată i-au pus o pagină de ziar în față, pe o parte era o scrisoare de-a mamei, pe cealaltă parte un comentariu scos dintr-un ziar al emigrației legionare din Occident. Mama a văzut că ziarul este o flască și le-a spus, că ea nu a dat voie ziarului francez pentru publicarea scrisorii „De fapt nici nu mi-au cerut voie, pentru că dumneavoastră nu le-ați dat voie să-mi ceară voie” Anchetatorul a spus „Bun!” și a pus deoparte ziarul.

— Dumneavoastră cum ați reacționat cînd ați aflat că mama a fost luată de Securitate?

— Noi am aflat tîrziu, la 12 decembrie. Asta a fost o sîmbătă. Duminică a început o campanie în televiziunea franceză, și toate ziarele au reluat această informație. Fratele meu mi-a povestit, că după 14 decembrie s-a schimbat tonul, acuzațiile s-au minimizat, manifestele s-au numit „fițiuci” și complotul „încercare de-a se manifesta”. Și 14 decembrie este tocmai ziua de naștere a fratelui meu. El s-a gîndit, că „de ziua mea, uite cum s-a schimbat tonul”.

Amîndoi au fost eliberați în 24 decembrie. Începînd cu această dată în fața casei era aproape tot timpul o milițian. În 1988 mama a scris trei scrisori deschise, una către Conferința de la Cracovia, una difuzată în Europa Liberă și una contra planului de sistematizare, care a fost semnată de 29 de persoane. După aceste scrisori situația a devenit dură, și ea a fost bătută pentru prima dată la sfîrșitul lui septembrie, la Securitate, și a doua oară în 16 noiembrie, la miliție. După aceasta a fost total izolată. Mai mulți diplomați au încercat s-o viziteze, dar nu reușeau. Ambasadorul Marii Britanii s-a dus în Cluj cu mașina diplomatică cu steagul Angliei și a încercat să-i înmîneze o scrisoare din parte ministrului de externe. Scrisoarea a fost smulsă din mîna lui, și el a fost brutalizat. Toată lumea a fost scandalizată. Al doilea incident a fost agresiunea împotriva lui Gérard Deprez, membrul Parlamentului European. În sfîrșit, la 9 ianuarie, diplomați francezi au reușit s-o vadă.

— După părerea dumneavoastră care este motivul, că un diplomat este brutalizat, iar ce lălat poate să se întilnească cu doamna Cornea?

— Diplomați străini trebuie să anunțe cînd plec din București. Domnul Deprez și-a anunțat scopul vizitei deja cînd a cerut viza, și cererea nu a fost refuzată. Dar în dimineața zilei cînd Deprez a vrut s-o viziteze pe mama, adică în 18. mai, ea a fost bătută și nu vroiau ca Deprez s-o vadă în situația fizică în care se găsea. Deci în București nu se știa ce se întîmplă în Cluj.

— La începutul convorbirii v-am întregat, cum o persoană individuală poate să devină figură centrală a unei opoziții... și ce speranțe poate să aibă dacă este izolată?

— Astăzi în România numai o persoană individuală poate începe opoziția, fiindcă este extrem de greu să organizezi o rețea sau un grup. De aceea eu socotesc foarte important împărșirea manifestelor, fiindcă în cazul acela o intelectuală s-a solidarizat cu muncitorii. Aceasta nu mai este o opoziție izolată. De altfel mai înainte muncitorii din Turda au contactat-o pe mama, ca și sindicatul „Libertatea” și sindicalistii din Zărnești. Un exemplu foarte nobil de solidaritate este că părinții mei primeau mai multe pachete din Ungaria, și aceasta este în cazul lor mai mult ca un gest, este mîncarea de fiecare zi...

— Ca încheiere v-aș pune o întrebare personală. Tatăl dumneavoastră, domnul JUHÁSZ este maghiar?

— Nu. Numele lui se scrie IUHAS, și explicația se leagă de istoria Transilvaniei. Familia tatălui s-a numit DRAGOȘ pînă în secolul XVIII. cînd numele a fost maghiarizat. De fapt mulți români transilvăneni au nume maghiare scrise în românește, dar nimeni nu vede în asta o amintire a maghiarizării. Sînt nume transilvănene.

Excelenței Sale,
Domnului Ambasador al Republicii Socialiste
România

Gruparea România Liberă, organizație politică a refugiaților români care luptă în mod pașnic împotriva regimului de dictatură personală al „Celui mai iubit fiu al poporului”, respinge cu indignare acuzațiile aduse în așa zisele „adunări ale oamenilor muncii” împotriva celor șapte români care au depus coroanele de flori în fața sicriilor martirilor maghiari căzuți în lupta pentru libertatea națiunii maghiare și protestează vehement împotriva caracterizărilor care ne-au fost atribuite în presa din țară.

Sîntem veniți de curînd din România și știm ce înseamnă aceste „adunări spontane”, dar dorim să atragem atenția autorilor textelor citite și aprobate în unanimitate, că atribuțiile respective sînt scoase din arhivele perioadei staliniste și nu se potrivesc unor oameni născuți sau educați în „Epoca de Aur”.

Comitetul
Grupării România Liberă

Sfaturi practice pentru refugiați -3.

Cine sînt cei care caută muncă

23 % din refugiați sînt necalificați, 52% calificați, iar 7% intelectuali. Aceste proporții sînt mai bune în cazul celor veniți legal. Doar 5% au avut deja 2 sau mai multe locuri de muncă. Încadrarea refugiaților pe cîmpul muncii este aproape totală, cei mai mulți lucrează în sectorul de stat, iar aproximativ 15% în cooperative, asociații cooperatiste și la particulari.

Permisul de muncă.

Cei care au permis de ședere temporară, trebuie să ceară permisul de muncă pe baza unui formular tip care se găsește la Oficiul problemelor de muncă al Consiliului popular din județul unde vor lucra. Valabilitatea acestui permis depinde de cea a permisului de ședere temporară-odată cu expirarea acestuia, angajarea devine ilegală-precum și de orașul și județul menționat la data completării. Dacă se solicită permisul pentru o întreprindere anume, trebuie anexată adeverința de ofertă de servicii din partea întreprinderii respective. Cererea este analizată în termen de 8 zile și rezultatul este anunțat solicitantului. Nu au nevoie de acest permis posesorii buletinului de stabilire definitivă sau permisul preliminar stabilit definitiv, valabil pe doi ani.

Cartea de muncă.

Cartea de muncă se eliberează de către Consiliul popular pe raza căruia domiciliază solicitantul, în baza formularului completat și a unui timbru fiscal.

În cartea de muncă sînt înscrise calificarea și studiile titularului. La cerere, traducerea necesară a actelor necesare dovedirii studiilor și calificării se efectuează gratis, pe cheltuiala Consiliului local. În cazul în care nu posedă asemenea acte din cauza refugierii, respectiv diploma este în curs de recunoaștere sau legalizare de către organele în drept- calificarea este înscrisă și pe baza declarației sale oficiale, pe baza certificării cu martori sau pe baza actelor de examinare obținute aici.

Adresele birourilor pentru probleme de muncă

Aceste birouri oferă locuri de muncă și acordă gratuit informații cu privire la posibilitățile de angajare (salariu, cazare, etc.). Biroul Național Central, Budapesta, sectorul V. Tanács krt.nr. 28. Békéscsaba, Irányi út nr.1.; Szeged, Bajcsy-Zsilinszky utca nr. 4.; Pécs, Széchenyi tér nr.9.; Debrecen, Béke utja nr. 36; Nyíregyháza, Benczúr utca nr.18.

Contractul de muncă

Se poate încheia în mod legal, pe baza actelor de mai sus și avînd în vedere data expirării permisului de ședere. Condiția principală a contractului este convenirea în scris a muncii oferite și a salariului de bază. Trebuie să rezulte în mod clar dacă este vorba de o perioadă de angajare limitată sau nelimitată, precum și faptul dacă s-a stabilit sau nu o perioadă de probă. În ultimul caz, părțile pot renunța la încheierea definitivă a contractului de muncă fără nici un fel de consecințe. În anumite sfere de activitate se cere cazierul judiciar, pentru obținerea căruia trebuie înaintată la Serviciul de evidență a populației de la Inspectoratul de Poliție județean sau al Capitalei, adeverință de la viitorul loc de muncă și un timbru fiscal de 100 forinți.

Intrucît deseori studiile menționate în cartea de muncă nu sînt dovedite cu acte, iar cerințele din Ungaria sînt diferite, patronul sau cel care oferă locul de muncă doare să se convingă personal de experiența angajatului și astfel îl supun unui test la locul de muncă sau, în mod provizoriu, unui „timp de învățare” alături de încadrarea într-o sferă de activitate inferioară.

Die rumäniendeutsche Literatur in den 70er und 80er Jahren

Nach einer Periode des Experimentierens mit übernommenen Mustern zeichnen sich Ansätze überzeugender Bewältigung der Existenz im spezifischen Lebensraum ab. Der unter dem Einfluß der neuentdeckten Lyrik Celans unvermeidliche Exkurs ins Dunkle, Hermetische wurde für die meisten nur zu einem kurzen Ausbruch nach Jahren gelenkten Leerlaufs im Oberflächlichen, Überdeutlichen. Während z. B. die Banater Lyrikerin Irene Mokka in der naturmagisch-beschwörenden Form ihren Ausdruck fand und der auch als Schauspieler tätige Christian Maurer sich vom rumänischen Volkslied beeinflussen ließ hat sich die Mehrzahl der zum Teil schon im Nachkriegsrumänien geborenen Autoren einer realitätsbezogenen Lyrik zugewandt, die sich schon in ihrer lapidaren Form bewußt vom pathetischen Ton der vergangenen Ära absetzt. „Als wir 1971 anfangen, galt es, die Sprache des Gedichts in die Wirklichkeit der Gesellschaft zurückzuholen.“ In diesen Zusammenhang wird oft die Lyrikerin Annemone Latzina zitiert:

„Dies aber ist das Land in dem ich lebe.
Dies sind die Menschen.
Das Gras ist grün.
Der Schnee ist weiß.
Der Himmel hoch.
Das Volk macht mit.
Dies aber sind die Menschen
Die Menschen in dem Land in dem ich lebe.“

Der Einfluß ist unübersehbar und läßt sich an Widmungen, Gedichttiteln und Aufsätzen dokumentieren. Neben deutlich kritischem Engagement (Werner Söllner: Unhymnische Feststellung) wird dem Persönlichen der legitime Platz eingeräumt:

„Das war am zweiten mai neunzehnhundertsiebzig
da hingen noch vom ersten die fahnen
von den häusern
da standen verlassen die verkaufsbuden herum
die sonne kletterte gerade die wände hoch
die dämmerung kroch in die schornsteine zurück
und an diesem morgen (des 2. mai 1970)
sah ich dich zum erstemal in einen
Autobus einsteigen.“

Heute verfügen die rumäniendeutschen Lyriker über ein Instrumentarium, das ganz verschiedene Möglichkeiten der Gegenwartsbewältigung anklängen läßt. Töne der Resignation (Franz Hodjak: „Orpheus Tod“) werden ebenso angeschlagen wie die des vorsichtigen Glaubens an die abschließende Kraft des Wortes.

Der Bezug auf die heimatliche Umwelt reicht von knapper Evokation der Landschaft.

Die Problematik der Sprache selbst wird wiederholt zum Thema des Gedichtssiet stellt sich jedem Rumäniendeutschen täglich unter verschiedenen Vorzeichen dar als Verbindendes, als Trennendes, als Offizielles, als Intimes, als Treffendes (oft in der Mundart) als Unzulängliches (im Alltag der Industriegesellschaft). Gedichttiteln wie „Vorurteile der Zeichensprache“ stehen solche wie „Aufmunterung zum Sprechen“ gegenüber. Der rumäniendeutsche Kritiker Walter Fromm hat zur Bestimmung einer Schreibhaltung, die private und gesellschaftliche Intentionen, den Begriff engagierte Subjektivität vorgeschlagen. Jedenfalls scheint gerade die breite Fächerung in nur scheinbar widersprüchliche Aspekte eine überzeugende Gestaltung der komplexen inneren und äußeren Situation aufzuweisen und eine tragfähige Basis für künftige Entwicklungen zu versprechen.

Die Prosatexte haben bis heute weder im künstlerischen Anspruch noch im publizierten Umfang mit der Lyrik Schritt halten können. Vor allem stehen längere epische Arbeiten — noch aus. Manchem heiklen Thema läßt sich wohl im Gedicht eher beikommen, kurze Texte haben größere Chancen Veröffentlichung in Periodike. Auch mag die Tatsache, daß die meisten Autoren hauptberuflich in Verlagen, Redaktionen und anderen öffentlichen Medien tätig sind, die Produktion kürzerer Texte begünstigen.

Auf dem Gebiet der Bühnenliteratur haben die letzten Jahrzehnte kaum Bemerkenswertes aufzuweisen. Zwar bestehen im Banat und in Siebenbürger Theater mit deutschen Abteilungen, ihr Repertoire setzt sich aber vor allem aus Stücken der älteren und neueren deutschen Literatur und aus deutschen Übersetzungen rumänischer Bühnenwerke zusammen. In der in den Dörfern nie ganz erloschenen Tradition der Volks- und Laienbühnen könnten sich nach allerersten Ansätzen der neurlich wieder zur Diskussion stehenden Mundartliteratur neue gestalterische Möglichkeiten bieten.

Von rumäniendeutscher Seite werden die literarischen Entwicklungen in der Bundesrepublik, in Österreich und der DDR heute ebenso intensiv verfolgt, wie dies immer, sofern es praktisch möglich war, geschehen ist. Direkte Einflüsse waren wohl unmittelbar nach der längeren Isolationsperiode am stärksten, doch lassen sich Wirkungen von Autoren wie Celan, Brecht, Bachmann, Eich, Kunert, Kunze u. v. a. durch Autorenaussagen und Textanalysen nachweisen. Das Bestehen auf eigenständigen Positionen aber zeigt sich selbst gegenüber der DDR-Literatur, mit der man ja nicht nur die Sprache gemeinsam hat.

N. BANATIUS

ISTEN BALTOLMÁCSA Száz éve született Nyíró József

A köztudatba átvonult sommás és szívós irodalomtörténeti ítélet szerint Nyíró József a népszínművek és adomák parasztábrázolását meghaladva, a székelység sorsának első – indulásával az őt egy ideig mestereként tisztelő Tamási Aron pályakezdését megelőző – hiteles ábrázolója volt, aki a demokratikus eszméket föladva folyamatosan a jobboldal táborába vonult, míg végül útja a fasizmusba torkollott. Ezzel párhuzamosan íróként is igénytelenné vált, hamis góbés-panteisztikus világot épített föl, beérte a könnyű és gyors sikerekkel.

A tétel, bármilyen tetszetős, s bármilyen sikerrel szolgálta is az ideológia érdekeit – bizonyítva, hogy aki elhagyja a nép ügyét, alkotóként is megsemmisül –, káros és hamis. Tény, hogy Nyíró portréja az utókor emlékezetében kettétörtött, de ezt a pályát nem az egyszeri pálfordulás magyarázza, hanem belső ellentmondásai. Pályájának egyetlen átfogó elemzése az Utunk 1957-es évfolyamában jelent meg, de e tanulmánynak még a fontosabb és használhatóbb észrevételeire is rátenyerel a politikum. Ujrafelvezésének, életműve maradó része újrakiadásának eddig politikai akadályai voltak, de oka lehet csonka emlékezetünk és Nyíró folytonos, utólag ideológiai gyökerének minősített rivalizálása Tamásival.

A székelysombori fiatalember, akit Bécsben, a Pazmaneumban szenteltek pappá, legendás teológiai és filozófiai műveltsége ellenére mindvégig ösztönös alkotó maradt. Az elsekélyesedés, a néprajzi kuriózumok számbavétele szintjéig terjedő ábrázolásmód, a giccs határát súroló érzelmesség néhány korai írásában is kísértett. Regényei gyakran novella-ciklusok inkább: sohasem tanult meg szerkeszteni. Életműve az erdélyi magyar irodalomban párját ritkítóan egyenletlen. S ha valóban volt is olyan periódusa, amikor csak gyenge művek kerültek ki a tolla alól (írógépe csak a harmincas évek végétől volt), az, hogy pályája folyamatos süllyedés, lefelé ívelés, mégis utólagos belemagyarázás. Már a korabeli kritika fölfedezte e kettősségét, de korai munkáiból a romániai magyar – s az erdélyitől részben az összmagyar irodalom megújítását is váró magyarországi – kritika az értékeket tartotta fontosnak kiemelni. Így első novellásköteteiből, a *Jézusfaragó emberből* és a *Kopjafákból* a hiteles ember- és természetábrázolást, a drámai erőt és a balladás hangot, az expresszív és monumentális nyelvi építményeket, az író szociális érzékenységét és humanizmusát.

Isten igájában című önéletrajzi regényében az utolsó békeévek, a háború és a főhatalomváltás háttérben rajzolja meg ifjúságát, útját Urához és népéhez. 1919-ben levette a reverendát, megnősült és molnár lett, majd tíz évig újságíró. Részt vett a közéleti harcokban, babáskodott a romániai magyar irodalom kialakulásánál, alapító tagja lett az Erdélyi Szépművéses Céhnek. Ekkor már nemcsak a legnépszerűbb, hanem a szakmailag is leginkább elismert írók egyike. 1931-ben, amikor legolvasottabb és legvitatottabb könyvét, az *Uz Bencét* írta – s amikor a fönt idézett ítélet szerint jobbratolóddása kezdődött –, Alsórákosra költözött gazdálkodni. Ahogy a korabeli sajtó hangsúlyozta: visszatért népe körébe. A székel falu, a hegyi pásztornép és a természet világa maradt a kerete ezután írt műveinek, *Az én népem* című regényének és novellásköteteinek, a *Székelyeknek*, a *Havasok könyvének*.

Első történelmi regényében, a még Kolozsváron írt *A sibói bölényben* a fiatalkori tombolásai után magát a magyar kultúráért, az anyanyelvért vívott küzdelmekbe vető idősebb Wesselényi Miklós példáját állította az erdélyi magyarság elé. A *Madéfalvi*

A hazamegtartásnak ugyanolyan természetfölöttisége, mondhatnám, teológiája van, mint a vallásnak. Mindkettő a lélekből, belső értékekből tevődik össze: hitből, meggyőződésből, öntudatból és az ezekből kivirágzó cselekedetekből. Ne tévesszük azért össze a külsőséget a lényeggel. Az összetett kéz csak jele az imának, de nem lényege, és csak szóval sem elég magyarnak lenni. A nyelv is, melyen szólasz, csak virágillat, amely eltűnik, semmivé lesz, ha elhervad, megszűnik a virág. Mint az Isten, a haza sem eszme csupán. Mindkettő valóság. Akkor is, ha nem látod, nem érzed kezeiddel, lábaid nem tapossák földjét. Akkor is, ha elűztek róla, idegen hatalmak igazták le vagy bitorolják. Emlék csak akkor lenne belőle, ha az utolsó magyar is megszűnnék a földön, ki önmagában hordozza. A hazának is lelke van, mint neked – és te is lelke vagy. Ehhez tartsd magadat! A haza te is vagy.”

Részlet Nyíró József: *Bujdosó ruhában* című, emigrációban született írásából

veszedelem a székelység 1764-es tragédiáját eleveníti föl a világháború előestéjén, egyértelműen németellenes céllal.

Hogyan került ezek után Szálasi oldalára? Az évtizedfordulón újra újságírói, szerkesztői szerepet vállalt, s hajdan a szélsőségekkel szemben az erdélyi magyar egység mellett állást foglaló Nyíró egy megmaradt rádiónyilatkozatából következtethetően azért vállalt képviselőiséget a magyar parlamentben Észak-Erdély visszatérése után, hogy az erdélyi szellemiséget képviselje a csak magyarországi szempontok szerint működő magyar politikában. A lexikonokban többször fejére olvasták, hogy a „Magyar Erő” című uszító hetilapot szerkesztette. Bárki utánanézhethet, hogy alig néhány hónapig jegyzi szerkesztőként ezt a lapot. Monumentális regényhez gyűjt anyagot a századelő Erdélyéről, a magyar osztályok süllyedéséről, az országrész elrománosodásáról. A *Néma küzdelem* már csak 1944-ben jelenhetett meg, utolsó itthon írt műveinek letisztultabb hangján, telve a monarchiabeli haza radikális kritikájával.

Románok, zsidók általában rokonszenves hősökként jelentek meg könyveiben, a kisebbségi létet tragikusnak, már-már elviselhetetlennek láttatta, de sokáig nem feledkezett meg a szolidaritásról. 1931-ben még ezt írta a Pásztortűzben: „Gonosztevői tehát a népeknek és emberiségnek azok, akik modern Babel-harcba sodorják a milliókat, démoni elméletek alapján. Ember- és emberiségmérgezők azok, akik nem elégedtek meg a kiontott vérről, a hamuba döntött otthonok üszkével, az árvává lett gyermekek millióinak katasztrófájával, a megcsúfolt emberi testtel, vagy keresztre feszített léttel, hanem az utolsó kincset, melyet ágyúkkal nem lehetett szétlőni, tűzzel megsemmisíteni, gázzal és más halálos vétségekkel elpusztítani – a különböző fajú emberek anyanyelvét állítják harcra egymással. Az emberi értéknek és munkának meggyalázása már az a gondolat is, hogy lehet valakit, különösen milliókat, megfosztani életlehetőségeiktől, halállistára venni csak azért, mert más az anyanyelvük.”

Nyíró Józsefnek nem adatott meg az önmagához – műveihez és cselekedeteihez – való kritikus viszonyulás képessége. Szélsőséges, életvidámságra és tragikumra egyaránt hajlamos természete, politikai képzetlensége, felfokozott nemzetimádata előtt elsőként ez juttathatta oda, hogy a háború végén csak saját nemzetére legyen tekintettel. A nemzet érdekeit azonban nem ismerte föl. Végül szándéka ellenére rossz ügy mellé állt, s kevéssé vigasztaló, hogy nem a tollával, inkább pusztá jelenlétével.

A parlamenttel Sopronba, majd Németországba menekült. Odakint írt műveiben már tudott kritikusan is viszonyulni az elmúlt évekhez, például az *Ime az emberek* című memoárregényében vagy a *Mi az igazság Erdély esetében?* című röpiratban. Kivettségében, öregkori tragédiájában, amikor úgy érezte, mindenét elveszítette, visszatalált Istenéhez. Keresztelő Szent Jánosról írt drámát, Jézus kínhaláláról filmforgatókönyvet. Szomorú sorsának tanulságait ebben, a *Megfeszítettben*, Krisztus látomásait idézve, talán végül mégis megértette: „Végzetébe rohan mindig a világ és az ember, mielőtt Krisztus kezét elengedi, és letér a szeretet útjáról.”

FILEP TAMÁS GUSZTÁV

ORMOS MÁRIA

Mi vezetett Trianonhoz?

1920. június 4-én két, manapság már nemigen ismert magyar személy, Benárd Ágoston és Drasche-Lázár Alfréd a kormány képviselőitől aláírt egy hosszú okmányt, amely azután trianoni béke néven lett ismert a magyar történelem fekete lapjain.

Fekete lapokban e történelem addig is bővelkedett. A XVI. századtól fogva a Kárpát-medence térségében elhelyezkedő ország szakadatlanul hajlamot mutatott a széthullásra.

De vajon helyes-e a szó: széthullás? Azt sugallja, hogy az ország magától darabolódott fel, belső okok váltották ki előbb három részre szakadását, azután két részben maradását, majd ugyancsak a belső gyengeség vezetett volna 1918–20-ban feltrancsírozásához. Semmi sem állja útját annak, hogy nyomon kövessük a belső gyengeség számos jelét az 1500-as évektől a 20. századig – akár napjainkig. Szólhatunk a meghasonlottságról, a pártarcokról, a széthúzásról: a 48-as forradalom: és szabadságharc szűkkeblűségéről paraszttal és nemzetiséggel szemben, joggal megróhatjuk a belső egyenlőtlenséget növelő liberális gazdaság- és a koncepciótlan nemzetiségi politikát.

Fe! kell azonban tennünk a kérdést, hogy vajon az ilyesféle és hasonló belső gyengeségek általában és szükségképpen vezetnek-e Trianon-féle drámákhoz. A válasz nyilvánvalóan a nem. Európa legtöbb országá, állama végigélt hasonló belső meghasonlottságot, mindentől dultak csoport- és pártarcok, a 19. század közepe táján Európa minden szögletében kivirult a nacionalizmus. A gazdasági liberalizmus viszont sehol sem rendelkezett országépítő vezéreszmével, a tudatos nemzetiségi politika elemeit pedig egyelőre senki sem dolgozta ki. A gyengeségeket és az elmaradottságot mégis „meg lehetett úszni”, hacsak a nemzetközi konstellációkban nem léptek fel olyan erők, amelyek e belső problémákat saját hasznukra fordíthatták.

A Török Birodalom: évszázadokon át egyre csak gyengült, recsegett-ropogott minden eresztékében. Egyedül a tartotta lábán, hogy a nemzetközi mezőnyben mindig akadt valaki, akinek érdekében állt megakadályozni, hogy egy másik hatalom oelölökje a sárba. A Habsburgok által uralt birodalmat pedig szorították, lökték, tolták ugyan Kelet felé, történelmi „missziója” miatt azonban létét minden hatalom becsben tartotta. Közép-Kelet-Európa nagyhatalmának énie kellett, hogy ütköző állam szerepét a Kelettel szemben betölthesse.

Ha nem a belső erőviszonyok fatális következménye, akkor mégis mi volt Trianon? A magyar közvélemény hajlik arra, hogy korabeli konkrét eseményekért bekövetkező büntetésnek fogja fel. Büntetés lett volna eszerint Károlyi túlzott demokratizmusáért, vagy a proletárdiktatúra kikiáltásáért, amit egyébként valóban nem fogadott el, hanem harcolt ellene, illetve egy további interpretáció szerint büntetés volt az 1919 végén, 1920 elején fellángoló ellenforradalomért.

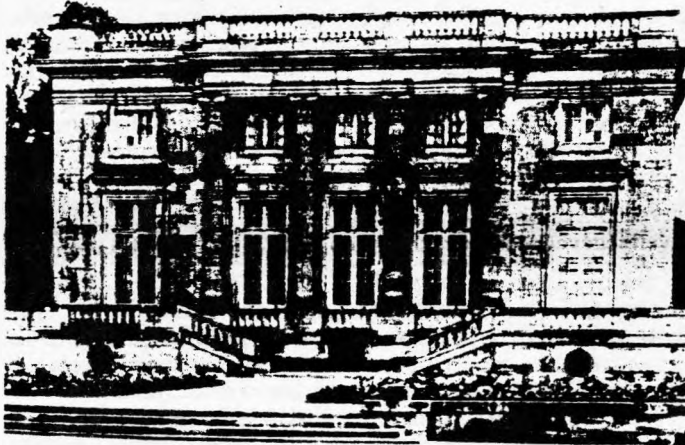
Teljes biztonsággal kijelenthetjük, hogy nem erről volt szó. Bár a „büntetés” kategóriája a nagypolitikában valóban ebben az időben jelent meg, azt egyelőre nem belpolitikai formának, hanem az „ellenséggel” szemben gyakorolták. Érvényesítettek „büntetést” jóvátétel címen anyagiakban, és felmerült a „büntetés” gondolata jogilag is. A „háborús bűnösség” személyi alkalmazására mégsem került sor, részben azért, mert a győztes szövetségesek az alkalmazhatóság kérdésében megoszottak (az amerikaiak és az olaszok mereven elleneztek), részben azért, mert a főbűnös, Vilmos császár kiadására a holland kormány nem volt hajlandó. Ennek ellenére a háborús bűnös listát több kormány összeállította, arra azonban egyetlen 1918–1920-as magyar politikus sem került rá, sőt a szövetséges hatalmak vezető kormányfői kifejezetten leszögezték, hogy IV. Károly király személye sem jöhet szóba. Területi kérdésekben büntetéshez egyetlen elismert alap szolgált, az, hogy a szóban lévő ország ellenség volt. A hatalmak maguk között kimondták, hogy egy ellenséges állam érdekeit, amennyiben az összeütközik egy szövetséges, illetve baráti állam érdekeivel, mindenkor az utóbbiaknak rendelik alá. E szempontot rendszeresen érvényesítették Magyarországgal szemben, ehhez azonban sem Károlyi Mihálynak, sem Kun Bélának nem volt köze.

Van, aki úgy vélekedik, hogy 1918–19-ben Magyarország a szomszédos országok, nemzetek magyargyűlölő összeesküvésének esett áldozatul. Ha a nemzeti célokért folytatott küzdelmet és abban szövetségesek keresését, szövetségek kötését értjük ezen, akkor a későbbi magyar sors alakulásában valóban tényezőként ismerhetjük fel és el azt a magyarellenes küzdelmet, amelyet a horvátok, románok, szlovákok (csehek) már a 19. század java részében is folytattak. E harc egyre tudatosabbá és egyre erőteljesebbé vált, és a háború alatt egymás közötti, valamint nagyhatalmakkal kötött megegyezésekhez is elvezetett.

Ahhoz azonban, hogy a harc eredményessé váljon, a világháborúig és annak már belátható befejezéséig nem jött el a megfelelő alkalom; a nemzetközi konstelláció nem volt erre kedvező. Mint mondtuk, a kettős monarchiára és benne Magyarországra, mint egységre szükség volt. A kishatalmaknak és a monarchián belül élő, de onnan elkívánczoló nemzeteknek nagyhatalmi támaszra volt szükségük ahhoz, hogy álmaikat megvalósíthassák. Trianonhoz tehát végelemzésben a nagyhatalmi erő- és érdekviszonyok megváltozása és e változás logikája vezetett.

Amíg a háború kimenetele kétséges volt, Közép-Európa két megoldási formula állt fenn. Az egyik a német hivatalos Mittel-Európa terv, amely népszerűbb változatától abban különbözött, hogy egyértelmű német vezetést és uralmat tartalmazott. A konstrukció 1917–18 folyamán Keletre tolódott. A német katonai és polgári vezetés arra számított, hogy a status quo nyugati érintetlensége fejében ráteheti a kezét az egész lengyel területre, a Baltikumra, a mai Belorussziára, Ukrajna java részére, és befolyása alá vonhatja a többi „köztes területeket”, beleértve ebbe a kettős monarchiát is. Elkészültek a tervek a vámunióról és az egységes katonai irányításról. A másik oldalon 1917-ig Oroszország nagy előnyomulásával számoltak (ezért a lengyel kérdést például nem is érintették), de mindegyik nyugat-európai nagyhatalomnak megvoltak a maga tervei is. Anglia és Olaszország a Balkánon akart befolyást szerezni, sőt részben gyarapodni, a francia kormány- és gazdasági tényezők mindenekelőtt a romániai befolyás megerősítésére számítottak.

1918 tavaszáig a nagyhatalmak kímélték a monarchia érdekeit. Politikájukban a fordulat nagyjából egybeesett a breszt-litovszki béke aláírásával. Ez volt az az esemény, amiből arra a következtetésre jutottak, hogy az oroszországi bolsevik rendszerrel nem tudnak tárgyalni, következésképpen az ellenelérteket kell támogatniuk, hogy e rendszert megdöntsék vagy legalább elszigeteljék. Ekkoriban robbantotta ki Clemenceau az úgynevezett Sixtus-botrányt. Publikáltatta IV. Károly levelét, amelyben a király (és császár) kijelentette, hogy nem támogatja német szövetségesének Elzászra és Lotaringiára emelt igényét. A botrány pontot tett a monarchia különbéké-kísérletének végére és a bécsi udvart teljesen kiszolgáltatva Vilmos császárnak és vezérkarának.

Versailles, a Kis-Trianon-palota

Egy csapásra minden megváltozott a monarchia körül. Wilson elnök elkezdte felülvizsgálni 1918. januári álláspontját, midőn csak belső autonómiát javasolt a monarchia népe számára. Most úgy kezdte látni, hogy ezen jóval túl kell menni, mert ha a közép-európai szláv népek kívánságait nem elégíti ki, úgy Oroszországgal fognak szövetséget és Európa két része, a Kelet és a Nyugat veszélyes konfliktushelyzetbe kerül. Az olasz kormány hírtelen felfedezte a monarchián belüli elnyomott népeket, és lehetővé tette, hogy képviselőik Rómában tartsák meg összejövetelüket. Londonban és Párizsban szóhoz jutottak a nagypolitikában a monarchia fejszámolását már régebben is megcélzó, de korábban hatástalan személyek, csoportok. Mindkét fővárosban tanulmányozni és összegezni kezdték a cseh, szlovák, román, szerb, horvát, lengyel igényeket.

Felülkerekedett az a gondolat, hogy a kettős monarchiára többé nincs szükség. Voltak, akik megmentése érdekében azzal érveltek, hogy németellenes erőnek megtartható lenne, ám ezt az argumentumot könnyű volt elhárítani. Rá lehetett mutatni, hogy a monarchia még ha akarna, sem tudna fellépni Németország ellen katonai gyengesége, nemzetiségi problémái, gazdasági alárendeltsége miatt. Elhárították az európai vezető politikusok azt a gondolatot is, hogy a monarchia az új keleti veszedelem, a bolsevizmus feltartóztatására lehetne alkalmas eszköz. Úgy vélték, hogy miként a német Drang nach Osten, csakúgy a bolsevizmus legjobb ellenszere is a nemzeti kisállamok hálózata lehet. Számítottak arra is, hogy függetlenségük és területi igényeik kielégítése fejében sokkal több és jobb katonai nyerhetnek a bolsevizmus elleni harcra tőlük, mintha családostól maradnak és továbbra is beszorulnak a monarchia kereteibe, amivel már senki sem tudná megbékéltetni őket.

E fordulat által nemcsak a monarchia, de Magyarország sorsa is megpecsételtetett. El kellett venni tőle a zömében nem magyarok területet. A többit elvégezte a már említett elv, az, hogy a békeszerzők minden vitás vagy vitatható kérdésben a szövetségesek és barátok javára akartak dönteni. Ezt természetesen az újságok hasábjain nem hirdették meg.

Az alapelvhez azután további részletmegtölgatások is társultak a magyar esetben. Így a végül elfogadott keleti határ kikényszerítésében az, hogy a román és a francia vezérkar felfogása szerint feltétlenül szükséges volt biztosítani a román csapatmozgás szabadságát az Arad-Nagyvárad-Szatmár vonalon. Csak így volt lehető – mondták –, hogy a román hadsereg a Lwov körzetében szorongatott lengyelek

segítségére siethessen, illetve, hogy a bolsevikok ellen ebben az irányban felléphessen.

Burgenland és a déli részek esetében egy sajátos kompenzációs eljárás okozott Magyarországnak pótlólagos területi veszteséget. Miután a nagyhatalmak megegyeztek abban, hogy megtöltik Ausztria csatlakozását Németországhoz, valamennyien keresni kezdték az utakat és módokat ahhoz, hogy ennek az új független kisállamnak, az 56 milliós birodalom törpe maradékának kedvet csináljanak az önálló élethez. Ezért fogadták el az akkoriban még nevenincs terület, a későbbi Burgenland elcsatolását Magyarországtól és tették lehetővé, hogy Klagenfurt térségében népszavazást rendezzenek. Minthogy a népszavazás eredménye előre bizonyos volt, és mivel e területre eredetileg Jugoszlávia tartott igényt, a békeszerzők Jugoszlávia kárpótlásán törték a fejüket. A kompenzációt ismét csak Magyarország rovására oldották meg. Így lett Jugoszlávia része a Muraköz, aminek elvételét eredetileg az illetékes konferenciabizottságban senki sem tervezte.

További hátrányok is beépültek a magyar békeszerződés kialakulásának folyamatába. Így az, hogy mindegyik leendő szomszédos államnak volt egy vagy több különleges nagyhatalmi támasza, amelynek képviselői azonnal felléptek érdekei mellett, amikor egy másik hatalom szószólója igyekezett volna csökkenteni a magyar veszteséget. A csehszlovák állam e támaszt mindenekelőtt angol és francia kormánytényezőkben, Románia a francia vezérkarban és a köztársasági elnökben (Poincaré), Jugoszlávia az amerikai delegációban és személy szerint Wilson elnökben találta meg, míg Ausztriát a fentebb okok miatt és értelemben Burgenland kérdésében az olasz kormány kivételével mindenki támogatta. Így minden rész kérdésében a rosszabb megoldások érvényesültek.

Néhány példa megvilágíthatja e folyamatot. Csallóköz ügyében szót emeltek az angolok, a terület megtartását azonban Magyarország határain belül más hatalom nem karolta fel. Az angol javaslat elbukott. Vita volt Kárpát-Ukrajna kérdéséről. Az olasz delegátus Magyarországnál szerette volna hagyni, győzött azonban az amerikai javaslat, és e területet Csehszlovákia kapta meg. Az amerikai delegátus harcolt viszont a Partiumban egy jelentősebb sáv és a határ túloldalán fekvő, zömmel magyarok lakta városok megtartásáért, álláspontját azonban feladta az angol és főként a francia stratégiai szempontokkal szemben.

Jóllehet az 1919 márciusában már elkészült északi és keleti határokhöz a konferencia a Tanácsköztársaság kikiáltása után nem nyúlt hozzá, sőt, éppen a proletárdiktatúra kikiáltására hivatkozva utasította vissza a pótlólagos csehszlovák követeléseket, a magyarországi fordulat hatása a további fejleményekre kettős hatású volt. Léte, majd katonai fellépése által stabilizálta a kialakított északi és keleti határokat, a magyar kérdést az érdeklődés középpontjába helyezte, ám ugyanakkor rontotta az ország alkupozícióját.

A mondottakból világossá kellett válni, hogy a magyar politikai cselekvésre ebben az időpontban csak rendkívül szűk margó kínálkozott. E csekély cselekvési lehetőséget más-más okokból azonban egyik rendszer sem tudta kihasználni. Kezdetben a helyzet adta lehetőség a vendégő területen a katonai felvonulás lehetőség, amire azonban a Károlyi-kormány belpolitikai okokból nem tudott vállalkozni. Tárgyalási pozíció, amire viszont Károlyi számított, az ő idején még nem alakult ki. Erre a lehetőség a konferencia menetében 1919. április vége felé nyílt meg. A konferencia eldöntötte mind a magyar, mind az osztrák kormány meghívását Párizsba az előzetes béketervezet átnyújtása és megvitatása érdekében. Bizonyosra vehetjük, hogy amennyiben ez idő szerint még Károlyi van kormányon, a meghívó eljut Budapestre, és májusban nemcsak az osztrák kancellár és kísérete kezdi el tárgyalásait, de egy magyar delegáció is. A Tanácsköztársasággal szembeni bizalmatlanság, valamint az április végi, május eleji kormányválság azt váltotta ki, hogy a meghívót a bécsi angol misszió – máig is feltáratlan okokból – elsikkasztotta.

Így azután abban az időszakban, amelyben Renner kancellár jelentős eredményeket ért el a tárgyalások folyamán, a Tanácsköztársaság számára nem maradt más, mint a fegyver. Meg is ragadta, de ekkor már katonai szempontból késő volt. Minden átmeneti siker ellenére alapjában véve hatalmas túlerővel találta szemben magát.

Végelemzésben tehát a nemzetközi erő- és érdekviszonyok átrendeződése vezetett Trianonhoz, amelynek tengelyében a kettős monarchia feleslegessé válása állt. Felcserélése kismemzeti államokra a külpolitikai mozgások további útja szempontjából csupán azt igazolta, hogy a hatalmak erőközpont helyett üres teret képeztek, ez azonban visszamenőleg sem változtatható a monarchia hasznavehetetlenségén. A térség szempontjából az új nagyhatalmi befolyás kérdését vetette fel, ami azután a II. világháború révén rendeződött el tartósan. A környező nacionalizmusok a század elején és az I. világháború éveiben azért lehettek sikeresek, mert az új nagyhatalmi erők felé orientálódtak, és amikor az alkalom megszületett, ezek az erők segítségükre voltak törekvéseik minél messzebb menő megvalósításában. A folyamatban természetesen érvényesültek manőverek, ferdtések, rágalmak, nemegyszer meztelen hazugások is; ezek azonban a létező helyzetre épültek, amelyek nélkül még megfogalmazni sem lehetett volna őket.

„Aki egy évre tervez, kukoricát vet,
aki húsz évre, fát ültet, aki száz évre,
iskolát épít!”

A nemzetiségi oktatásügy helyzete Romániában

1918. december 1-jétől

II.

A berendezkedés

1918 őszén Románia sajátosan ellentmondásos helyzetbe került. Noha a háború befejezése a győztesek oldalán érte, szerződésesség, megbízhatatlan magatartása – 1916-ban különbékét kötött a Központi Hatalmakkal – érvénytelenítette az antant terület-igéret kötelezettségét. Ugyanakkor a Monarchia fölött kimondott halálos ítélet új lehetőséget kínált Nagy-Románia létrehozásához: a nemzetiségi mozgalmak felhasználását. Hidat képeztek ehhez az erdélyi románság vezetői, akik 1907 óta egyetlen lépést sem tettek a bukaresti román kormány előzetes tanácsa nélkül. Eppen ezért, bár a wilsoni békepontok szellemiségében (noha a más nemzetiségek teljes kizárásával!) fogalmazták meg a Gyulafehérvári Határozatokat, azok mégsem annyira az önrendelkezési jog, mint inkább az örömi politikai akarat kifejezőjeként töltötték be történelmi szerepüket. A béketárgyalásokon területszerzésnek jogforrásaként már a Gyulafehérvári Határozatokat jelölte meg, s ezzel nemcsak feledtetni kívánta a háborús szereplését, hanem expanzív politikáját is a legdemokratikusabb köntösbe öltöztette.

A hatalom gyakorlásával december 2-án a Román Nemzeti Tanács a kebeléből megválasztott 15 tagú Kormányzó Tanácsot (Consiliul Dirigent) bízta meg, amely december 11-i nyilatkozatában ismertette ügykörét és működési feltételét. Közoktatási Reszortja, mely létszámát és körülményeit tekintve csak aprócska ügyosztálynak tűnt, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium jogkörével bírt. Irányítója, a „reszortfőnök”, egy rövid ideig az a Vasile Goldis tanár volt, aki hiába kívánta őszintén a Gyulafehérvári Határozatok betartását, a gyakorlatban érvényre jutó ellentétes tendenciák erősebbnek bizonyultak szándékánál. A Közoktatási Reszortra kettős feladat hárult: a szeptember óta működő oktatási intézmények munkájának zavartalan biztosítása mellett az új tanügyi közigazgatás megszervezése, azaz az „öröklött” intézmények beillesztése a román oktatásügybe.

A Kormányzó Tanács december 29-én adta ki 1. sz. törvényét, amely még magán viselve a Gyulafehérvári Határozatok szellemét szabályozta az iskolák tannyelvét: „A községi, felekezeti, alapítványi és magániskolákban a tanítás nyelvét az iskolafenntartó állapítja meg. Az állami iskolákban a községi lakosság többségének nyelve szolgál a tanítás nyelvétül. Ha más anyanyelvűek, legalább egy tanítói foglalkoztatására elegendő vannak, párhuzamos osztályok létesíthetők, a kisebbségi tanítási nyelvvel. Az állami középiskolákban a megyei lakosság többségének anyanyelvén történik a tanítás. A felső oktatás az illető országrész lakossága többségének nyelvén fog történni”. Ennek végrehajtási utasításaként értékelhető a Közoktatási Reszort ugyancsak e napon kelt 1. sz. körrendelete, amely bejelentette: a „Romániával egyesült területek

hatóságainak mindennemű egyházi, iskolai és kulturális ügyben való kapcsolata megszűnik a budapesti magyar kormánnyal és a magyarországi hatóságokkal...”

A Közoktatási Reszort „a volt magyar állami iskolák taneseményzetéhez hűségükü letétele tárgyában” 1919. február 16-án jelentette meg 931. sz. körrendeletét. A hűségükü letétele tanároknak ugyanis haladékat adott a nyelvvizsga letételében, s a tanév végéig azok is kapták fizetésüket, akik a hűségükü letételét – a béketárgyalások kimenetelére várva – megtagadták.

Az állami fenntartású nemzetiségi iskolák igazgatói mellé a Kormányzó Tanács megbízásából ún. iskolai biztosok kerültek. Kezdetben valóban csak az épületeket vették számba: leltározat. E minőségükükből szinte észrevétlenül emelkedtek tanácsadói rangra: javasoltak, rendelkeztek, intézkedtek. *Ők mentették fel* a román tanulókat a magyar nyelv és irodalomórák látogatása alól, ők érvénytelenítették az előző tanév elégtelen magyar nyelv és irodalom osztályzatait. Magyarországi történelme, földrajza és alkotmánytana fakultatív lett, helyébe Romániáé került. A tanév második felére *március 15-ét május 10.* váltotta föl, a magyar tannyelvű iskolákban a magyar himnusz éneklését „nem kívánatosnak” minősítették. S végül elfelejtkezve arról a magyar fennhatóság alatti jogokról, hogy saját iskoláikban – Tisza István közbenjárására! – használhatták saját nemzeti zászlójukat, a magyar iskolák ünnepélyeiről kitiltották a magyar nemzeti színeket.

1919. április 1-jén Vasile Goldist Valer Branist követte, aki a nemzetiségek anyanyelvű oktatását – hasonlóan a magyar joghatóság alatti román tannyelvű iskolarendszerhez – első sorban felekezeti keretek között kívánta megoldani.

Kidolgoztatta az iskolák anyagi alapjainak biztosítását is. A tervezet szerint a felekezeti fenntartásúkat saját erőforrásaik kiegészítésére – hasonlóan a magyar joghatóság alatti időkre – államsegélyben részesültek (a tervezett 20 millió lejből 3,5 milliót fizettek ki), az államiaknak és a községieknek pedig az 1919. júliusában felállítandó iskolaszékek által kívánták az anyagi feltételeket előteremteni.

V. Braniste mellé titkári minőségben került Jébenan doktorált rendkívül nagy tudású tanár, Onisifor Ghibu, aki európai műveltségével összeegyeztethetetlen gyűlöletet táplált a nemzetiségek, különösen a magyarok, zsidók és németajkúak iránt.

Az ő kezdeményezésére 1919. május 12-én a Kormányzó Tanács karhatalommal foglaltatta el a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemet, mert a tanári kar a békeszerződés megkötése előtt, jogi indokkal megtagadta a hűségükü. Az erőszakos birtokbavételt az 1919. szeptember 25-i Hivatalos Laptörvénnyel szentesítette.

A Gyulafehérvári Határozatoktól való lassú, de céltudatos

távolodást jól érzékelteti a rendeletek rangsorolása, egyiknek másikkal történő kijátszása. Ezt alkalmazták az óvodák tannyelvének megállapításakor. Saját nyelvrendeletük fölé helyezték az 1909. évi első román óvodák törvényét, amely „feljogosítja a közoktatási minisztert óvodák létesítésére ott, ahol a román nyelv kiterjesztését szükségesnek látja”. Így az óvodák számának drasztikus csökkentése – a 370 állami és 48 községi fenntartásból egy sem maradt, mindössze 27 egyházi működött az elemi oktatás létét távlatokban még akkor is csökkentette, ha azok mennyiségi változása nem ilyen nagymértékű volt, s ha az adott korban nem is játszott olyan szerepet, mint napjainkban.

Dr. Wilt tanfelügyelő – aki a magyar joghatóság alatt is e munkakört töltötte be – hiába készítette elő az 1919/20. tanévet: „...a magyar tankötelesek – a gyulafehérvári határozatok értelmében – magyar tanításban részesüljenek”, a gyakorlatban nem ez érvényesült. Az elemik száma 2583-ról oly módon csökkent 1668-ra, hogy abban az újonnan felállított 542 felekezeti is benne foglaltott. Tragikusabban alakult az általános és gazdasági ismétlő iskolák, a tanoncképzők, az ipari-, a mezőgazdasági és az egészségügyi szakiskolák helyzete. 1926-ra már valamennyiben elsorvasztották a magyar tannyelvet! A 212 különböző típusú középiskola (polgáritól a főgimnáziumig) az 1918-ban alapított 62 újjal együtt az 1919/20. tanévben 119-re apadt.

A Consiliul Dirigent toleranciája 1920-ig csupán a magyar hittudományi intézmények zavartalan működésében érvényesült.

Az 1919/20. tanévben már tökéletesen háttérbe szorult V. Braniste elképzelése. A Közoktatási Reszort saját ígéretének megszegése árán újabb lépésre szánta magát. A felekezeti iskolák számára is kötelezően előírta a román nemzeti tárgyak tanítását (történelem, földrajz és alkotmánytan) A tannyelv azonban még érintetlen maradt.

Bukarest türelme csupán a békeszerződés és az antant által kikényszerített kisebbségvédelmi szerződés megkötéséig tartott, 1920. április 8-án megszüntette a Kormányzó Tanács működését, és a Közoktatási Reszort módosított feladatkörét az új alkotmány kidolgozásáig a Közoktatásügyi Főtárhelyre, (Secreteriatul General) látta el.

TÖTTÖSSY MAGDOLNA

Gyulafehérvári Katolikus Teológia épülete

ISKOLA A CSÚCSON

Előző számunkban már írtunk arról a generációról, amelyik közvetlenül az első világháborút követően saját maga feladatául szabtta, hogy egyszeri teremő gesztussal Romániában különleges kultúrát hoz létre, és ezzel a megnövekedett ország regionális, társadalmi integrációját is megvalósítja.

Ugyanakkor Románia modern kori rövid és gyors fölemelkedése – inkább, mint bárhol Kelet-Európában – szembeszökő ellentétbe került a modern politikai integráció elmaradásával: így a kulturális alkotásban különféle politikai pótszerek, kudarcok, aspirációk, kielégületlenség és vágyképek oldódnak föl. E kulturális program harmadik érdekes vonása, ami valószínűleg a román eszmétörténet fokozott német, különösen német romantikus kapcsolódásainak tulajdonítható, hogy az említett generáció a kulturális alkotás legmagasabb rendű formájának a filozófiát tartja, s nem az irodalmat, ami azért mégis a kultúra centruma marad.

Ez az első, filozofikus, nagy-romániai fiatal generáció 1968 után, a történelem viharaiiban megfogyatkozva, börtönből és emigrációból kerül elő: A Ceausescu-féle „Még Nagyobb-Románia”-álom értelmiségi háttérmozgását kell ekkor szolgáltatassa, kultúrationalizmussal kiegészítien a vezetés „török-zúrok-csörömpölők” nacionalizmusát.

A politika szabta munkamegosztást vállalja ez az értelmiség. Ugyanakkor viszont megpróbál megküzdeni megint azzal a misszióval, amelyik már 1918-ban is adva volt számára. A királyi (1938), a fasiszta (1940), a sztálini (1946–48) és a per se (1968 után) diktatúrák igazán impozáns sorozata érintetlenül hagyta az alapproblémát: a társadalom integrációját. Az „egységes román társadalom” még mindig cél.

Ebben a munkában a filozófus-vezér Constantín NOICA. Pragmatikusan (és problematikusan) megalapítaná a román szellem felsőoktatását, olyan elit kiművelését, amely díszére válhatna Romániának, a románoknak, s amellyel szemben Európának csak egyetlen helyes teendője maradna – hogy megemlje a kalapját. Nem túlzás így fogalmazni, ezek

kel a szavakkal. A „román szellem felsőoktatása” létre is jön mint Noica magánképzése... a hegy tetején. Szeben mellett Páltinisen, egy kis hegyi odúban, a friss levegő mámoros birodalmában, Noica rendszeresen dolgozik, beszélget, vitatkozik az általa gondosan kiválasztott néhány fiatalemberrel, akiket a lehető legelmélyültebb alkotásokra készít föl.

A kis csapat Heideggeret és Platónat fordít, Nietzschéről, az automobilokról, de leggyakrabban az abszolút szellemről vitatkozik, azzal a nem is titkolt szándékkal, hogy befogják az egész világegyetemet eszmecseréikbe, foglalatosságuk közé. Az együttlétek aztán folytatódnak Bukarestben, de közben mindannyian ógörögül és németül tanulnak, mert Noica szerint nem is igazán ember az, aki nem tud görögül és németül, hiszen a filozófia csak ezeken a nyelveken szólalt meg eddig autentikusan. No meg persze, még románul fog megszólalni.

Azt mondtuk, hogy Noica tudatos programra alkította eszményeit. Országjáró körútra indult, felkereste a megyei tanácsokat, és megpróbált minden megyéből „elkérni” néhány fiatalembert (centralizált helyeken így szokás), akiket majd ő fog nevelni, tanítani ógörögre és németre és filozófiára: ne kelljen nekik iskolába járni és dolgozni, az állam adjon nekik elegendő támogatást, majd ő, Noica képezi ezeket a fiatalokat, akikből majdan, ország-világ meglátja, a román szellem színe-virága fog kialakulni.

Noica kartotékokat vezetett a megyei tehetségekről, de aztán belátta – nem, hogy eszménye abszurd, hanem, hogy egyelőre megvalósíthatatlan. Maradt a szűkebb körű iskola: Páltinjs.

Ez viszont működött. Sőt, működhetett olyan ideológiai közegben, ahol a kémiakönyvek is marxi idézettel kezdődnek.

Lényegi párhuzamosságra figyelhetünk föl: a marxista „internacionalista” szóhasználatú *klihediktatúra* a depolitizált nacionalizmusra támaszkodva valósíthatja meg saját nacionalista politikáját, miközben teljesen eleget tesz a kelet-európai diktatúrák iránti szövetségi hűségükből fakadó kötelezettségeknek is.

1983-ban így jelenhetett meg az a sok vihart kavarázó és zajos utóéletű könyv, melyet *Gabriel LIICEANU*, Noica leghívebb követője és legidősebb tanítványa írt *Páltinjsi napló* címmel.

Ez a könyv beszámoló a páltinjsi iskoláról. Nyomában, 1987-ben megjelent egy másik könyv is: *Levelezés*, és azt a levelekben folytatott vitát tartalmazza, amelyet az első mű kiváltott. Reméljük, lesz még módunk arra, hogy e két fontos eszmétörténeti dokumentumot ismertessük.

Külön kell kiemelni Constantín Noica legfiatalabb és legrakoncátlanabb tanítványának, *Andrei PLEȘU*-nak nevét,

aki, aminthogy ez a *Páltinjsi napló* kiderül, végig igyekezett valamilyen korlátozott függetlenséget megőrizni a mesterrel szemben.

Andrei Pleșu azon a ponton lépett tovább a noicai tanításokban, ahol ez a leggyöngébbnek mutatkozott: az etika területén.

Noica teljesen lemondott a közéleti, legfőképpen a politikai szereplésről, olyannyira, hogy még a politikai-etikai morál legcsekélyebb megnyilvánulásait is semmisnek, semmiségeknek nyilvánította egy „magasabb rendű szellemi morál”, morális abszolútum perspektívájából. Ambár talán azt is mondhatjuk, hogy mindenféle morális foglalatosság – elméleti-gyakorlati egyaránt – száműzött, mint a szellem birodalmához méltatlan. A Noicával szembeni kritikák tudatosították ezt a vakságot, melynek, mint említettem, egy értelmiségi-hatalmi hallgatóságos, eredményeiben mégis harsány paktum állt a háttérben, s amit a filozófus részéről az ontológia mindenhatóságának tudata egészít ki.

Pleșu mind elméleti témaválasztásában, mind pedig konkrét, már-már politikai, de mindenképpen politikai vonatkozású attitűdjében túllép ezen a hagyatékra. Könyvet ír, ami 1988-ban jelenik meg – *minima moralia* a címe –, és főként *tiltakozik*.

Ez pedig fölöttébb ritka jelenség a román értelmiség körében, és el is nyeri „méltó jutalmát”: Doina Cornea, Mircea Dinescu – hogy csak az ismertebbeket említsem – mellett ma már Andrei Pleșu is üldözött személy. Lassan jutott idáig, magatartása nem tudatos ellenzékiességgel kezdődik, szinte észrevétlenül válik azzá.

Habár könyvének terminológiája még jócskán noicai: az etikát úgy határozza meg, mint az ember abszolútumhoz való alkalmazkodási kísérletét, miközben az abszolútum is adaptálódni próbál az emberhez – de egyik fő motívuma elszakad mesterétől: *Robinson etikája*. Mert Pleșu számára Robinson az „egyedüllét etikáját” jelenti, a felkészülést a Másikkal való találkozásra, Péntekkel, a másik emberrel, ami a „társadalom-függő” etika első megnyilvánulása, olyan etikáé, amelyik a másik emberrel együtt, egy társadalomban szeretne élni, és lépéseket tesz a Másik felé.

Pleșu saját művét (melynek címe Arisztotelész *Magna Moraliájának* szánt fricska), „pre-etikának”, előetikának nevezi – s fogadjuk el: joggal. Merthogy ez az etika egzisztenciális-egzisztencialista-irodalmias reflexió még, s nem is igazán „társadalom-függő”. Ennek ellenére, Pleșu megtett még egy lépést, ha ezt 1988-ban még nem is mondta ki, vagy még nem tudta kimondani.

Meghurcolt társaival szolidaritást vállalt. Ez a *morális tett* pedig írását is hitelesíti.

B. Z.

Románia és Erdély nemzetközi megítélése

– NÉHÁNY ÚJABB KELETŰ TANULMÁNY TÜKRÉBEN –

Az alábbi vázlat megpróbál összegzést nyújtani az elmúlt két esztendő legjelentősebb, Romániát és Erdélyt érintő dokumentumairól. Ezek közös jellemzője, hogy alapos előtanulmány és többszöri helyszíni adatgyűjtés nyomán készültek, s színvonalában messze felülmúlják a világsajtó – különben gyakorta épp rájuk hivatkozó – publikációit.

Az egyik legsűrűbben idézett dokumentum az AMNESTY INTERNATIONAL 1987 júliusában megjelentetett különkiadványa *Human Rights Violations in Romania in the 80's – Emberi jogok megsértése a nyolcvanas évek Romániájában – részletes szemelvényválogatás magyarul ld. az Irodalmi Újság 1988/4.*, ill. az *Országgyűlési Tudósítások 1989/4.* számában). A 30 oldalas, fényképekkel dokumentált füzet arra hívja fel a világ figyelmét, hogy a sokat emlegetett „enyhülés” és a Helsinki Egyezmény ellenére Romániában változatlanul tovább tart az emberi és politikai viszonyok eljeteledése, a legdurvább zsarnokság mindent elfagyasztó klímája.

A jelentés bevezetője ismerteti a jogsértések leggyakoribb típusait: a rendszer bírálóinak bebörtönzését, a politikai foglyokkal való törvénytelen és gyakran kegyetlen bánásmódot, a kivándorlás korlátozását, s egyidejűleg az ellenzékiek száműzését, kényszerítését, valamint a különféle nemzeti kisebbségek és vallásfelekezetek elnyomásának gyakorlatát. A kiadvány ezután vázlatos áttekintést nyújt az ország múltjának és jelenének főbb vonásairól, majd rátér a hetvenes évek legkirívóbb jogsértéseire – egyebek közt a Zsil-völgyi bányászstrájk letörésére, Paul Goma és Király Károly ügyére.

A jelentés zömét kitevő nyolcvanas évekbeli esetek ezután „tematikus” csoportosításban következnek: bebörtönzések, a mozgásszabadság korlátozása, kínvallatás, kegyetlen bánásmód, házi őrizet, rendőri zaklatás, kényszerített kivándorlás, halálbüntetések. Külön fejezet foglalkozik a magyar lelkiismereti foglyokkal: Buzás László, László, Bóly, Bíró Katalin, Pál Béla, Tótkés András, Tótkés László, Ergely Erzsébet, Kuhn Miklós, Felméri József és Papp István eseteire név szerint is kitérve.

Mint ahogy azonban a főként „kemény” esetekre összpontosító Amnesty számára a kisebbségi sérelmek másodrangúak – annál inkább, mivel azok többnyire kevésbé dokumentálható és rafináltabb módszerekkel érvényesülnek –, így magyarokkal (a román és német áldozatok között) más helyütt is találkozhat az olvasó. Pálfi Géza tragikus esetét például a kínvallatások és politikai gyilkosságok fejezetében vették fel, míg Szócs Géza és az „Ellenpontok” szerkesztőinek ügyét a rendőri zaklatás és kényszerített kivándorlás kirívó példái közt említik. Az Amnesty Internationallel kapcsolatban érdemes kiemelni még azt a sajátos körülményt, hogy épp az elfogulatlanág érdekében az illető országról csak külföldi adatközlést fogadnak el, s a jogsértések elleni nemzetközi tiltakozó akciókban az érintett ország állampolgárai nem vehetnek részt.

Erdélyt és az ottani magyarság válságos helyzetének megismertetéséért igen sokat tett az az S.O.S. TRANSYLVANIA címen 1988 júniusában megjelent tanulmány, amely a maga nemében az első, s mindmáig talán legalaposabb nyugati szerzőtől származó elemzés. A hatvanoldalas munkát – amelyet az INTERNATIONAL HELSINKI FEDERATION FOR HUMAN RIGHTS adott ki angolul (azóta számos nyugati nyelvre lefordították, magyarul a *Határ/idő/napló* c. erdélyi figyelő 1988/2. száma közölte részleteket belőle). A jelentést BÜJVEZETŐ CATO FUNNEMARK, a norvég Helsinki Bizottság ügyvezető elnöke készítette több mint két éves adatgyűjtő munka és jó néhány viszontagságos helyszíni tanulmányút nyomán. A bevezető rész ismerteti Erdély történeti hátterét, etnikai és településviszonyait, a magyar kultúra, az iskolák és egyházak szorongatott helyzetét, vázolja a Románia és Magyarország közötti konfliktus okait és menetét, kitér a nemzetiségi elnyomás s a belső ellenállás egyes formáira, végül pedig az erdélyi német ajkú kisebbség exodusára. Alább végkövetkeztetéseiből idézünk: „A romániai magyarság ma kétségkívül súlyos kulturális és vallási elnyomás alatt szenved, amelynek végső célja, hogy etnikailag asszimilálja a kisebbséget. Ezt a tényt erősíti a Romániából menekülőkre egyre növekvő száma – amely ma Európa legégetőbb menekültügyi problémája.

A romániai magyarság – Európa legnagyobb nemzeti kisebbsége – jogait nem csupán a Helsinki Egyezmény és az ENSZ-egyezmények biztosítják, hanem a román alkotmány, a Magyarország és Románia közötti békeszerződés is. Eppen ezért a romániai magyarok sorsa nem csupán román belügyi kérdés.

Románia magyar kisebbségét nem csupán az általános emberi jogok illetik meg, hanem annak joga is, hogy önálló kultúrhagyományait és kulturális autonómiáját saját színházaival, iskoláival, egyetemeivel stb. megőrizhesse. 1950-ben e célkitűzéssel állították fel a magyar autonóm területet. Semmiféle ésszerű érv nem szól az ellen, hogy a magyarok újra igényelhesék ezen autonóm terület visszaállítását.”

Az előbbi forrásból bevallottan sokat merített az az idén februárban Amerikában megjelent dokumentum is, amelyet az

ottani Helsinki Megfigyelőcsoport tagja JANET FLEISCHMAN készített. DESTROYING ETHNIC IDENTITY – THE HUNGARIANS IN ROMANIA (Az etnikai önazonosság szétrombolása – magyarok Romániában) című tanulmány legfőbb érdeme az, hogy e tengerentúlról távolinak és jelentéktelennek tűnő kérdést közelebb hozza az amerikai közvéleményhez. Ezért legfőbb erőssége azok az interjúk, amelyeket a tanulmány szerzője készített az erdélyi menekültekkel és a kérdés magyarországi szakértőivel.

A tanulmányban találunk néhány olyan, első forrásból származó adalékot is, amelyek a hazai olvasót bizonyára érdeklik.

„Egy magyar származású erdélyi pszichiáter, aki családjával 1988 márciusában menekült Magyarországra, azt hangsúlyozza: mennyire fontos, hogy a pszichiáter és betege egymás nyelvét beszélje. Kórházi munkahelyén számos frásos kóranagyot áttanulmányozva arra a megállapításra jutott, hogy az anamnézist felvevő s a terápiát vezető orvos igen gyakran nem érti, mit mond a beteg, mert egész egyszerűen nem egy nyelvet beszélnek. A magyar orvosok és páciensek is legfeljebb egymás között, titokban használhatják anyanyelvüket, különben románul kell beszéljenek. De még így is örökösen rettegnek a feljelentéstől. A kisebbséghez tartozók más téren is állandó diszkriminációnak vannak kitéve. Az ilyen betegeknek sokkal nagyobb az esélyük, hogy aránylag enyhe tünetekkel is alkoholistáknak vagy pszichopátáknak minősítsék. Arról nem is beszélve, hogy a kórlapokon olyan „szakmai” információk is fel vannak tüntetve, mint például hogy: „Ennek az embernek rokonai vannak Magyarországon, akikkel rendszeres levelezésben áll.”

A Helsinki Szövetség nemrég Budapesten és Debrecenben járt elnöke, KARL JOHANNES VON SCHWARZENBERG herceg az Európa Parlament felkérésére úgyszintén készített egy referátumot, amelyet az 1989. február 21-i strassbourgi ülésen olvasott fel. (Teljes magyar nyelvű szövegét az Ötlek 1989/8. száma közölte.) A jelentés két szempontból figyelemre méltó. Egyrészt mivel közvetlen bepillantást enged a diplomáciai kulisszatitkokba, bemutatja Ceaușescu külügyi stábjának mesterkedéseit a bécsi utókonferencián és az ENSZ fórumain – másrészt mert néhány fontos elvi kérdésre irányítja a figyelmet. Egy Moldvába, a csángóföldre kihelyezett pályakezdő erdélyi orvosnő keserves sorsán példázva azt hangsúlyozza, hogy „Romániában ma az emberek többsége belső száműzetésben él, s hogy Ceaușescu erőszakos homogenizálási törekvése éppúgy katasztrofális eredményt jelent mindenkire, aki a legcsekélyebb mértékben is eltér a Nagy Conducator ideáljától” (...) Eppen ezért „a romániai emberi jogi helyzet nem tekinthető csupán kisebbségi kérdésnek (...) Az Erdélyből kihelyezett doktorok esete az is jól megvilágítja, hogy Romániában ma az emberi jogsértések távolról sem csak az eltérő politikai nézeteket valló személyeket sújtják. E tény tudatosítása rendkívül fontos éppen manapság, amikor a romániai menekültek mind többen kérnek bebocsátást országainkba. Tarthatatlan, hogy ezeket az embereket amiatt utasítsuk vissza, mert nyíltan nem szegültek szembe a jelenlegi román kormányval. Ugyanígy nem tevésezt meg bennünket az sem, hogy a romániai politikai foglyokról nincsenek hosszú lajstromaink. Mint annyis más ország, Románia is megtanulta, hogy az emberek kevésbé látványos eszközökkel való zaklatása hatékonyabb módszer lehet, mint a súlyos börtönbüntetések; s emellett az az előnyük is megvan, hogy a külföldi közvélemény nehezebben tud tiltakozni ellene...”

Utolsó, legfrissebb példánk: MARK ALMOND nemrégiben a londoni INSTITUTE FOR EUROPEAN DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES sorozatában megjelent elemzése némiképp rendhagyó. Az eddig ismertetett tanulmányokkal ellentétben ez a munka nem elsődlegesen emberi jogi megközelítésből, hanem egy távlatosabb politikai helyzetfelmérés igényével készült. Maga a cím – DECLINE WITHOUT FALL = Hanyatlás, bukás nélkül – is ezt tükrözi. Szerzője a Ceaușescu-rezsim eddigi működési mechanizmusait sokoldalúan vizsgálva arra keresi a választ, mi az, ami ezt az elavult diktatúrát így sokáig konzerválta, és – ami még fontosabb – hogy mi jöhet utána...

Ami a kérdés első felét illeti, a szerző meggyőzően összegzi a márk jól ismert okokat: a hatvanas, hetvenes évek aránylag sikeres „jóléti” időszakát, mely a „nemzeti szuverenitás” demagóg túllhangsúlyozásával párosult. Ez volt az a korszak, amelynek legfőbb hozományaként Ceaușescunak sikerült kialakítania a maga hatalmas bártizni, mely által – a „csodák” kiemeltébe – ma is képes fenntartani uralmát. Ezzel párosul a társadalmi önvédelem és ellenállás gyengése és mindenféle kísérletének kíméletlen letörése. Am abban, hogy e rezsim – bár iszonyú belső pusztítások árán – „sikeresen túlélte önmagát”, kétségtelenül része van a Kelet és a Nyugat cinkos asszisztálásának, s a harmadik világ látványos elkábításának. Ebben a tekintetben csupán a legutóbbi időkben mutatkozott némi fordulat.

„Jószolni hálátlan feladat – írja Almond. Ami Románián belül, Románia és szomszédai, illetve a nagyvilág viszonyában bekövetkezhet, az oly sok előre láthatatlan esemény függvénye, hogy bárki, aki akár a legközelebbi jövőt illetően is jóslásokba mer bocsátkozni, bizonyára tévedni fog. Annyi

mindenesetre bátran állítható, hogy ha Nicolae Ceaușescu módszereiben továbbra is ilyen önkényes, s célkitűzéseiben ilyen hajthatatlan marad, ez a belső reformokat mindaddig lehetetlenné teszi, amíg posztjáról a halál, avagy a hatalomgyakorlás biológiai képtelensége el nem mozdítja. A gyakori híresztelések ellenére, nyilvános szerepléseinek tanúsága szerint ennek egyelőre – sajnos – nem halmon látszik jele. Amennyiben csak néhány évre is még hatalmon marad, féltő, hogy Romániát Etiópia sorsára juttathatja, ő maga pedig sikerrel pályázhat majd Pol Pot babérjaira. (...)

Bár a Szovjetunió és a Ceaușescu-rezsim közötti viszony nem éppen jó, Moszkva Romániára való befolyása csak korlátozott lehet. Mint utaltunk rá, a román külkereskedelem a jövőben fokozott mértékben a keleti országok felé irányul (arányait tekintve ma ez mintegy 60%-os KGST-forgalmat jelent, a Szovjetunió azonban – mint Románia első számú külkereskedelmi partner – az összforgalomból egyharmad arányban részesedik, s a román élelmiszerexport 69%-át, a húsexport 24%-át fogadja!). Am azt, hogy Gorbacsov megpróbálja-e Románia növekvő gazdasági függését – olyan elsősorú kérdés, mint az energia- vagy az olajimport – a rezsim belpolitikai megváltoztatására felhasználni, csak a jövő bizonyíthatja. (...)

Amennyiben Románia szomszédai és szövetségesei nem képesek vagy nem akarnak hatni a jelenlegi román belpolitikára, igen nehéz olyan nyugati lépéseket elgondolni, amelyek a fennálló helyzeten javíthatnának. Egymagában egyetlen nyugati kormány sem képes döntő befolyást gyakorolni, mint ahogy azt a brit kormány kudarcai is példázják. A nyugati, kiváltságos nyugat-európai kormány összefogása azonban képes lehet pozitív változásokat kicsikarni.”

Az idézett tanulmányok és dokumentumok két lényegi tanulságot tartogatnak számunkra. Az egyik, hogy bár a világ egyre többet tud a romániai magyarság keserves megpróbáltatásairól – s e tudással arányosan növekszik rokonszervei és segítőkésze is – mindazonáltal bünsök volna ebben bármifajta „magyarbarátságot”, faji vagy nemzeti szimpátiát látnunk. A Nyugat irántunk megnyilatkozó érdeklődése és szolidaritása elsősorban saját értékszemléletét követi: az azokat az eszményeket és józanul felfogott önérdékeket, amelyek szerint a kultúrát, a vallást, az egyéni szabadságjogokat – végső soron pedig minden fenyegetett emberi közösséget védelem illet. A kisebbségek, s ekképpen az erdélyi magyarság ügye (bár nem láttuk: akadnak, akik megkülönböztetett figyelemmel foglalkoznak vele) alapvetően ebbe a felfogásba illeszkedik bele. Épp ezért hathatós támogatást csak abban az esetben remélhetünk, ha nemzeti önellátásunkkal és szolidaritással ezen álláspont felé közelítünk. A román nép s a nagyvilág felé tett bármely gesztussal tehát újra meg újra ki kell nyilatgánunk, hogy egyetlen közös ellenségünk van: a jelenlegi sovíniszta diktatúra, s hogy annak minden ártatlan áldozatával kivétel nélkül szolidárisak vagyunk.

A másik, merőben gyakorlati tanulság, az előbbiekből következik: ha szavahihetőségünket így módon sikerül kivívni, használjuk fel azt minél hathatósabban. A fent idézett jelentések és tanulmányok forrásaiból kitűnik, hogy Romániát és Erdélyt illetően ma Magyarország az elsődleges információs bázis. A komoly érdeklődők és a nemzetközi emberi jogi szervezetek szívre ható érvelés és ideologikus körtés helyett megbízható adatokat, dokumentált tényeket várnak tőlünk. Épp ezért megadhatatlan az a léha felszínesség, amellyel Erdély és Románia legtöbb kérdését a hazai sajtó, s a közvélemény mindmáig kezeli. (Elég csupán a falurombolással s a menekültekkel kapcsolatos közelmúltbeli rémhíradatára visszaemlékezni!) Főllesleges dolog a „vérzést festeni” ott, ahol – sajnos – amúgy is oly sok kötözésre váró valódi sebet találni...

HOMORÓD BÁLINT

Erdélyi Tudósítások

Kiadja a Pszichoteam Kiadó
1399 Budapest, Pf. 260.

Felelős kiadó: Haas György

Felelős szerkesztő: Bőjte Csaba

Szerkesztők: Kolozsvári Csilla, Hamperlics András

Olvasószerkesztő: Bánai Gábor

Tördelőszerkesztő: Bürger Judit

A fényképeket készítette: Keresztes Dániel

Műszaki vezető: Kovács Judit

Eng. szám: III/PHP/203/1989

Az oldal felvételeket a Szikra Lapnyomda (Budapest) készítette

Nyomtatta: Pannon Nyomda, Veszprém

Felelős vezető: Danóczy Balázs igazgató

HU ISSN 0864-9677

Reports on Transylvania

paper published monthly: on minorities living in Transylvania, on the fate of the refugees from Romania and on the world events relating to Transylvania and Romania's policy

CONTENTS

Page 2. To emigrate or be assimilated 3. Doina Cornea's dissent, as told by her daughter Ariadna Combes 4. Report on the Human Dimension Conference in Paris 5. Eyes on Romania — World events — Political commentaries, June 1989 6. George Schöpflin's political essay on the assimilation of the Transylvanian Hungarians, and on the mythical Hungarian history of Transylvania 7. Domokos Vékás, last Hungarian consul at Kolozsvár/Cluj, recalls his days as consul and the brutal internment 8. Letters from our readers — reports on human rights violations in Romania 9. How to survive in Hungary: employment opportunities for the refugees 10. Romanian language section — interview appearing on page 3. 11. German literature of the 70's and 80's in Romania (in German) • József Nyirő, Transylvanian writer, was born 100 years ago 12. Mária Ormos' essay on the role of the great political powers at the Trianon Peace Conference: Why the dismemberment of the Austro-Hungarian Monarchy was inevitable 13. An essay on the restrictions on the ethnic schools in Transylvania in 1918-19. • An attempt to form a national Romanian intellectuality (essay) 14. The initiatives of the world's human rights associations on behalf of the Romanian people, the Transylvanian and other minorities living in Romania 16. June 25, 1989.: Catholic priests ordained at Gyulafehérvár/Alba Iulia

If you are interested in any of our articles, we can provide you with required translations, copyright included, for the established fee.

Our address:

Erdélyi Tudósítások, H-1399 Budapest, Pf. 260, Hungary

Siebenbürgische Nachrichten

Unabhängiges Monatsblatt zur Lage der siebenbürgischen Minderheiten, dem Schicksal der Flüchtlinge in Ungarn sowie den internationalen Ereignissen in bezug auf Rumänien

INHALT

Seite 2. Emigration oder assimilation 3. Die Geschichte des Widerstandes von Doina Cornea, erzählt von ihrer Tochter Ariadna Combes 4. Was ist auf der Pariser KSZE-Konferenz geschehen? 5. Rumänische und internationale Ereignisse im Juni 6. Politologische Studie von György Schöpflin über die Assimilation der siebenbürgischen Ungarn und den ungarischen Mythos der Geschichte Siebenbürgens 7. Domokos Vékás, der ehemalige ungarische Generalkonsul von Kolozsvár (Klausenburg) erinnert sich an das Leben des Konsulats und seine brutale Schließung 8. Aus den Briefen unserer Leser - Nachrichten über die rumänische Verletzung der Menschenrechte 9. Gebrauchsanweisung für Ungarn - Arbeitsmöglichkeiten für Flüchtlinge 10. Seite in rumänischer Sprache - Interview von Seite 3. 11. Die rumänisch-deutsche Literatur in der 70er und 80er Jahren (in deutscher Sprache) • 100. Geburtstag von József Nyirő, ungarischer Schriftsteller aus Siebenbürgen 12. Mária Ormos: Die Rolle der politischen Großmächte bei den Friedensverhandlungen von Trianon. Warum war die Aufteilung der Österreichisch-Ungarischen Monarchie unumgänglich? 13. Studie über die Verkümmernung

der Minderheitenschulen in Siebenbürgen zwischen 1918-19 • Versuch der Herausbildung der rumänischen nationalen Geistigkeit 14. Aktionen der Menschenrechtsorganisationen der Welt zum Schutz des rumänischen Volkes und der siebenbürgischen Minderheiten 16. Weihung von katholischen Priestern am 25. Juni 1989 in Gyulafehérvár/Alba Iulia

Die Redaktion sendet gegen Entgelt die Übersetzung jeglichen Artikels mit dem Recht auf Nachdruck zu.

Unsere Adresse:

Erdélyi Tudósítások, H-1399 Budapest, Pf. 260 Ungarn

Informations sur la Transylvanie

mensuel concernant la situation des minorités en Roumanie, les événements internationaux concernant la Roumanie, et la sort des réfugiés expatriés

CONTENU

Page 2. À émigrer ou s'assimiler 3. L'histoire de l'oposée Doina Cornea raconté par sa fille Ariadna Combes 4. Ce que s'est passé au conférence de la dimension humaine à Paris 5. Les événements de juin en Roumanie et les développements internationaux 6. L'étude politique de Georges Schöpflin sur l'assimilation des hongrois transylvaniens et sur le mythe hongrois concernant l'histoire de la Transylvanie 7. Domokos Vékás, dernier consul hongrois à Kolozsvár/Cluj se rappelle de ses jours comme consul et son incarcération brutale 8. De notre courrier provenant des lecteurs - informations touchant la violation des droits de l'homme et des minorités en Roumanie 9. Mode d'emploi de la Hongrie : les possibilités d'emploi pour les réfugiés 10. Page en langue roumaine : l'interview du page 3. 11. La littérature allemande de la Roumanie des années 70 et 80 (en allemand) • József Nyirő, écrivain hongrois de la Transylvanie est né il y a cent ans 12. Essai de Mária Ormos sur le rôle des grandes puissances politiques au conférence de paix de Trianon. Pourquoi le démembrement de la monarchie Austro-Hongroise était inévitable? 13. Mémoire sur les écoles des minorités en Transylvanie en 1918-19 et comment ils ont été anémiées • Tentative de formation d'une intellectuel national roumaine 14. Les initiatives prises par les associations de droit de l'homme du monde entier en défense du peuple roumain et des minorités transylvaniennes 16. Le 25 juin 1989 : l'ordination des prêtres catholiques à Gyulafehérvár/Alba Iulia

Les rédacteurs pourront faire parvenir n'importe quel article en français contre des frais.

Notre adresse:

Erdélyi Tudósítások, H-1399 Budapest, Pf. 260, Hongrie

Informații despre Transilvania

revistă independentă lunară care se ocupă cu situația minorităților din Ardeal, cu problemele refugiaților în Ungaria și cu evenimentele internaționale privind România

CUPRINS

Pagina 2. Emigrare sau asimilare 3. Cine este Doina Cornea? - Interviu cu Ariadna Combes. 4. Reportaj de la Conferința despre dimensiunea umană de la Paris. 5. Evenimente politice interne și

externe privind România. 6. Articol politic despre asimilarea maghiarilor din România, respectiv mitul maghiar a istoriei Transilvaniei semnată de George Schöpflin. 7. Interviu cu fostul consul maghiar din Cluj, Vékás Domokos, în legătură cu viața respectiv desființarea consulatului. 8. Corespondența redacției. 9. Ghid pentru refugiați - despre posibilitatea de muncă a refugiaților. 10. Pagina în limba română; Interviu din pagina 3. • Traducerea ghidului din pagina 9. 11. Literatura germană din România în anii 1970-80. (în limba germană) • 100 de ani de la nașterea lui Nyirő József, prozator maghiar din Transilvania. 12. Rolul marilor puteri politice la tratativele de pace de la Trianon. De ce a fost inevitabil prăbușirea monarhiei austro-maghiare. Studiu de Ormos Mária. 13. Articol despre situația educației naționalităților în anii 1918-1919 în Transilvania. • Constantin Noica și încercările școlii de la Păltiniș. 14. Prezentarea acțiunilor organizațiilor umanitare mondiale pentru protecția poporului român și a naționalităților din Transilvania. 16. La 25 iunie 1989; Ordonare de preoți maghiari la Alba-Iulia/Gyulafehérvár.

Contra cost, redacția trimite traducerea oricărui articol cu dreptul de republicare.

Adresa:

Erdélyi Tudósítások, H-1399, Budapest Pf. 260 Ungaria

Сообщения из Трансильвании

Освежает положение национальных меньшинств, внешнеполитический курс Румынии, рассказывает о судьбе румынских граждан-беженцев в Венгрии.

СОДЕРЖАНИЕ

Страница 2. Эмигрировать или же ассимилироваться? 3. История сопротивления Дойны Корнеа - рассказывает её дочь Ариадна Комбес 4. Что произошло на пражской конференции и «Человеческая димензия»? 5. Июньские события в Румынии и в международной жизни 6. Политологическое исследование Дьердь Шепфлиа об ассимиляции трансильванских венгров и о венгерском митосе истории Трансильвании 7. Воспоминания бывшего консула в Коложваре Домокоша Векаша о деятельности и варварском закрытии консульства 8. Письма наших читателей - сообщения об ущемлении прав человека в Румынии 9. Беженцам о возможностях работы в Венгрии 10. Страницка на румынском языке - интервью на третьей странице 11. Литература румынских писателей в 70-80 годы (на немецком языке). • Столетие со дня рождения трансильванского писателя Йозефа Ниро 12. Научная работа Марии Ормош о политической роли великих держав на подписании Трианонского мирного договора. Почему стал необходимым распад Австро-Венгерской монархии? 13. Исследование о губительном влиянии на национальные школы Трансильвании в 1918-19 годах. • Эксперимент по созданию интеллектуального слоя в Румынии 14. Действия всемирных организации прав человека в защиту румынского народа и национальных меньшинств Трансильвании 16. Посвящение в католические священники в Дьулафехервар, 25 июня 1989 года.

Уважаемые читатели! Если вас заинтересует какая-либо статья из нашего ежемесячника, мы с удовольствием переведем ее на русский язык и вышлем вам.

Наш адрес:

Erdélyi Tudósítások, H-1399 Budapest, Pf. 260, Венгрия

KÉPESHÍR

120 erdélyi és 120 örmény 10-14 éves gyermek nyaral a Balatonon, Zánkán.

13 éves vagyok. „Erdélyi menekült.” Győr-Sopron megyébe kerültünk. Osztálytársaim nem akartak befogadni osztályközösségükbe. Mindig azt mondták, hogy miért jöttem ide, miért nem maradtam Romániában. Ez nekem nagyon rosszul esett, pláne amikor azt mondták rám, hogy román vagyok. Ők nem annyira szeretetre méltóak, mint az „otthoniak”. Ha az otthoni osztálytársaimhoz jött volna egy gyerek, rögtön befogadták volna osztályközösségükbe.

Köszönjük a Magyar Vöröskeresztnek, hogy megalapította ezt a zánkai táborát, amelyben csak „erdélyi” gyerekek vettek részt. Sok „erdélyi” gyereket megismertem itt.

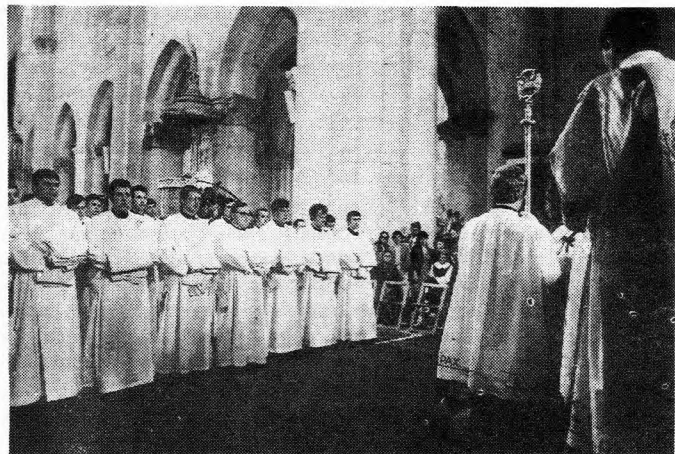
Nagyon szeretném, hogyha a Magyar Vöröskereszt tudna alapítani egy olyan iskolát, amelyben csak „erdélyi” gyerekek tanulnának, mert én úgy érzem, hogy a magyar gyerekekkel nem tudok együtt lenni.

Mert vagyok én is olyan „magyar”, mint ők!

Nagyon szerettem ott élni, de egy ember miatt muszáj volt eljönnöm „Erdélyből”, mert nem volt élelem, és a magyar kisebbségeket kínozták. Nagyon szeretnék visszamenni látogatáiba, de nem szabad. Nagyon honvágyam van. „A honvágyat nem győzi le semmilyen erő!”

Fotó: Kovácsi

Papszentelés Erdélyben. Nélküle más volna a hivatás, az egyház és az ember. Ritka, de annál szebb alkalom. Messziről szemlélve bár, mégis a mi életünknek is része, hat ránk. A hívek az itt felavatottak köré gyűlnek majd Erdélyben, hogy hallgassák a szót, az Igét, a harangzúgást, s együtt örüljenek az életnek, sirjanak a bánat felett. Közelről nézve – látszik a beavatkozás, a lélek megcsonkítása. Messziről jöttek szemlélik az egy pontra figyelő tekinteteket... S megtörténik a csoda. A bámészkodó először a néma tömegre figyel, a szótlan emberekre, a tömegre, majd egyenként veszi szemügyre az arcokat, a szemeket, a fényel áttört ablakokat, az új papi palástokat s a bennük leboruló lelkipásztorokat. S a tekintet felfelé siklik, nekilódulva oda, ahová egyre kevesebbét nézünk fel mostanában, elfelejtjük, hogy nem zárt terekhez s szűkre szabott időhöz kell igazítanunk létünk határait. S hétköznapjaink ilyenkor ünnepeink által új szolgálatba lépnek. A templomban vállak feszülnek egymásnak, közös ének hangzik feleletként a felhívásra, a liturgia egymást követő részeire, s a magányos gyülekezetben kiformalódik az örök Ige. Rajta keresztül a történelem, a jelenkor, a múlt és a jövő, rajtunk kívül vagy bennünk, belőlünk, magunk sem tudjuk. A szem elfárad a szokatlan iránytól, valami fátyolossá teszi – a nap vagy a végenincs kétség –, s elgondolkozva állunk a tömegben, látunk s találkozzunk.

A templomon kívül Gyulafehérváron, a kaszárnyák tövében, a várdombon egyre több a zavaró zaj, a változó világ, csak a templom és a Teológia épülete őriz változatlan hűséget. Némán áll a tájban, de bennünk, emberekben, megmozdult valami.

Papszentelés Erdélyben. Nélküle más volna a hivatás, az egyház és az ember, Figyeljünk rájuk hétköznapjainkban, mert ők jobban figyelnek bennünket.

1989. június 25-én Gyulafehérváron, a várdombi katolikus templomban végzős papnövendékeket szenteltek pappá.

